

apríl 2021

novinky z radnice

život a kultúra trnavy

foto: Martin Hesko

mesto trnava ■ ročník XXXII ■ číslo 3 ■ nepredajné!

Dôvera a nádej

Hoci tieň zimy ešte kde-tu rannými mrazmi a vločkami snehu zanecháva po sebe posledné stopy, po skúsenostiach z predchádzajúcich rokov vieme, že jar je tu. Cítiť ju vo vzduchu. Symbolicky sme jarou nazývali i atmosféru v spoločnosti, v ktorej sa prebúdzala vzájomná dôvera, úcta a nádej na väčšiu slobodu a spravodlivosť. Takúto nádej potrebujeme aj v týchto dňoch, keď sme museli kvôli ohrozeniu vírusovým ochorením eliminovať viaceré stretnutia i podujatia a stále nemáme vyhraté. Nepôjde však o návrat do obdobia spreď niekoľkých rokov. Aj samotná jar je pre vnímavého človeka vždy iná.

Otázkou zostáva, ako a kto prinesie jar medzi nás.

V uvedenom kontexte som si spomenul na literárnu klasiku, na román Vzkriesenie od Leva Nikolajeviča Tolstého. V úvodných riadkoch romámu čítame práve o prichádzajúcej jari, ktorá je metaforou pre zrod, premenu či vzkriesenie k novému životu hlavnej postavy, kniežaťa Nechludova. Konfrontovaný realitou života, ktorú nepriamo spôsobil aj svojou sebeckosťou a necitlivosťou, porozumel, že zmysel života nespočíva v individuálnom hľadaní šťastia, ale v jeho spoluvytváraní s inými. Opúšťa výhovorky, zvalovanie viny na iných, berie zodpovednosť za uväznenie i tragédiu Kaťuši a hľadá spôsob, ako zmierniť jej trest.

Napriek dotykom zla, zlyhaniam i útrapám nepodľahol sebaľútosti, rezignácii ani nenávisti. Oslobodil sa od sebeckta a svoju energiu preorientoval z hromadenia statkov a spoločenského uznania na konanie dobra. Vzkriesil v sebe ľudskosť, podobne ako príroda po období tmy a mrazu prebúdzza miazgou a energiou k životu stromy, kvety a všetko živé okolo nás. Román i príroda nám pripomínajú, že ak chceme žiť v harmónii so sebou i so svetom, ak je túžba po jari a oteplení medzi nami pravdivá, potrebujeme z osídíel vypočítavosti a obáv oslobodiť svoju ľudskosť. Obnoviť dôveru k tým, s ktorými život zdieľame.

Posolstvo Leva Nikolajeviča Tolstého je napriek odstupu rokov stále aktuálne. Potvrdilo to aj dvadsiate storočie, v ktorom ľudstvo podľahlo ilúziám individualizmu a blahobytu. Zaslepení predstavou lepšieho sveta sme prehliadali nezmyselné vytváranie nepriateľstiev, v mene ktorých sme zabíjali a odstraňovali tých, ktorí stáli v ceste našej ilúzií sveta bez problémov. Vyvarovať sa podobným chybám znamená prijať realitu, ktorú dokážeme vlastným dobrom pripravovať na prijatie jari medzi nami. Cesta smerujúca k eliminovaniu útrap a zla nie je bojom proti inak zmyšľajúcim, ale vkladáním dobra do každého nášho rozhodnutia i konania. Napriek nedokonalosti a omylom tak môžeme vzbudiť nádej na tvorbu zmysluplnej reality. Takáto realita nezávisí od systému alebo inštitúcií, ale od každého jedného z nás. Závisí od ochoty prijať jar ako možnosť zmeny a premeny a prenášať ju slovom i konaním do svojho okolia. Vzkriesenie ako výzva k životu pozýva žiť v symbióze s tým, čo dáva životu zmysel, a to aj napriek tomu, že nedovídime na jeho koniec.

NOVINKY Z RADNICE

Život a kultúra Trnava

Vydavateľ: Mesto Trnava

IČO: 00313114

Evidenčné číslo: EV 2899/09

ISSN 1339-8989

Náklad 5 000 ks

Šéfredaktorka: Elena Ursinyová

Redakčná rada: Simona Jurčová,

Martin Jurčo, Miroslava Kuracinová Valová

Redakcia: Mestský úrad, Trhová 3

917 71 Trnava

Číslo telefónu: 033/32 36 105

E-mail: elena.ursinyova@trnava.sk

Autor grafického dizajnu: Andrej Grossmann

Počítačové spracovanie: Filip Grossmann

Tlač: Ultra print

Pluhová 49, 831 03 Bratislava

Periodicita vychádzania:

desaťkrát do roka, august / september

a december / január ako dvojčíslo

(vm)

V Trnave už čoskoro zaparkujeme lepšie

Trnava sa v tomto roku dočká regulácie statickej dopravy, ktorá uprednostní Trnavčanov s trvalým pobytom v meste pred ostatnými obyvateľmi a návštevníkmi. Nevyhnutný krok na zlepšenie dopravnej situácie v meste pripravovala samospráva už dlhšiu dobu. Okrem úprav podmienok parkovania v centre prichádza Mesto Trnava s konceptom prvej rezidentskej zóny so spoplatneným parkovaním, ktorou bude sídlisko Ľudmily Podjavorinskej. O návrhu budú koncom apríla hlasovať mestskí poslanci.

Obyvateľom zón s regulovaným parkovaním pomôže nová úprava s dopravnými problémami, ktorým každodenne čelia. Konkrétne na Podjavorinskej, ktorá bude označená ako Zóna R1, bývajú ulice počas celého dňa obsadené vozidlami zamestnancov okolitých prevádzok a návštevníkov mesta. Tamojší obyvatelia nemajú kde zaparkovať, po návrate z práce bezradne krúžia autami po sídlisku. Míňa sa čas, benzín aj trpezlivosť, zahusťuje sa doprava a produkujú sa emisie. Mesto v tejto lokalite vlani vyznačilo legálne parkovacie miesta a pridalo aj nové na Podjavorinskej a Sladovníckej. Matematika však nepustí: bez regulácie je áut stále viac než miest pre ne. V čase výstavby sídlisk sa rátalo s jedným automobilom na dve rodiny, dnes má nezriedka jedna domácnosť dve aj viac vozidiel. Stavať nové parkoviská sa však nedá donekonečna; museli by sme búrať budovy alebo zastavať zeleň. Výstavba podzemných parkovísk je zas extrémne finančne náročná a nie všade je vôbec možná. Navyše, pridávanie parkovacích miest by v konečnom dôsledku viedlo k ďalšiemu zvyšovaniu počtu áut a teda k rovnakým problémom.

Je potrebné nájsť udržateľné riešenie. Skúsenosti zo Slovenska aj zahraničia ukazujú, že zmysluplná parkovacia politika so sebou vždy prináša aj spoplatnenie parkovania. Ide o účinný

nástroj, ako ľudí priviesť k rehodnocovaniu svojich zvykov a priorít: nie vždy musíme ísť všade autom, staré vozidlo, ktoré už nevyužívame, konečne odstránime, po rokoch začneme opäť využívať garáž a pod. „Regulácia parkovania je konštruktívny a udržateľný spôsob, ako riešiť problémy s nedostatkom parkovacích miest a zároveň zvýšiť bezpečnosť na cestách pre chodcov, cyklistov i motoristov, šetriť životné prostredie a v neposlednom rade udržať želanú kvalitu života pre obyvateľov mesta,“ primátor Trnavy Peter Bročka. Nový systém spoplatnenia prinesie zmeny aj v Zóne A, teda v centre mesta. Cenová politika za parkovanie v centrálnej zóne nie je v súčasnosti nastavená efektívne. Sme krajské mesto, ale v centre sa parkuje lacnejšie než v mnohých menších obciach. Výsledkom je historické jadro preplnené autami, ktorým sa tu oplatí stáť celý deň. Prichádzajúce vozidlá hľadajú voľné miesto, obchádzajú centrum a znečisťujú ovzdušie exhalátmi. Jedným z benefitov po zavedení regulácie bude určite i znížovanie uhlíkovej stopy, čo je v súčasnosti mimoriadne dôležité. K súčasným spôsobom úhrady parkovného (SMS správy, parkovacie karty a automaty, ktoré chce samospráva vymeniť za modernejšie s rozšírenými funkciami) by mal pribudnúť nový – mobilná aplikácia, cez ktorú bude možné aj požiadať

o vydanie parkovacej karty.

Tie už po novom nebudú papierové, ale virtuálne. Úhradu parkovného bude kontrolovať mestská polícia v elektronickej databáze.

Dôležitou súčasťou filozofie regulácie parkovania v Trnave je zvýhodnenie domácich obyvateľov, ktorí sú tu prihlásení na trvalý pobyt. Cez SMS správy, aplikáciu či v parkovacích automatoch zaplatí vodič rovnakú čiastku bez ohľadu na to, či je Trnavčan alebo nie. Pokiaľ však bude mať záujem o parkovaciu kartu, je trvalý pobyt v Trnave rozhodujúcim kritériom pri tom, koľko za ňu zaplatí.

Obyvatelia Trnavy s trvalým pobytom, teda rezidenti mesta budú mať parkovacie karty k dispozícii za nižšie ceny než ostatní. Najvýhodnejšie podmienky budú mať tí, ktorí majú v spoplatnenej zóne trvalý alebo prechodný pobyt (pri ňom je podmienkou trvalý pobyt na inom mieste v Trnave). Za parkovaciu kartu na prvé auto zaplatia iba symbolickú čiastku v jednotkách eur. Mesto týmto spôsobom poskytuje benefit pre svojich občanov, ktorí v Trnave platia dane a poplatky. Zároveň za nich od štátu dostáva príspevok v podobe podielových daní.

“Tieto financie sú najvýznamnejším zdrojom príjmov samosprávy, vďaka ktorým môže mesto ďalej rásť a skvalitňovať verejné priestory a služby. Za ľudí, ktorí v Trnave žijú bez

trvalého pobytu, dostávajú financie obce, kde sú prihlásení, a tam aj smerujú ich miestne dane. V našej parkovacej politike preto chceme ako benefit uprednostniť Trnavčanov s trvalým pobytom. Zavedenie regulácie parkovania a zvýhodnenie rezidentov vnímame aj ako motivačný prvok na prihlásenie trvalého pobytu do Trnavy,” vysvetľuje primátor.

(red)

Aj auto, ktoré márne hľadá miesto na parkovanie, zahusťuje dopravu a znečisťuje ovzdušie

Podľa správy Európskej environmentálnej agentúry (EEA) o kvalite ovzdušia v Európe z roku 2018 je znečistenie ovzdušia významným environmentálnym zdravotným rizikom, spôsobujúcim v Európe ročne až okolo 400 tisíc predčasných úmrtí, na Slovensku približne päťtisíc predčasných úmrtí za jediný rok.

K veľkým znečisťovateľom ovzdušia patrí doprava, ktorá má v Európe na svedomí takmer štvrtinu emisií skleníkových plynov a je hlavnou príčinou znečisteného ovzdušia v mestách. Na Covid-19 zomrelo na Slovensku od začiatku pandémie, teda tiež približne za jeden rok, 9 542 ľudí. V súvislosti s pandemiou dodržiavame prísne obmedzenia, v súvislosti s dopravou... Ozaj, čo vlastne robíme s dopravou pre čistejší vzduch v meste? Možno si teraz pomyslíte, že by sme sa nemali zaoberať hlúposťami a mali by sme radšej konečne riešiť problémy s parkovaním. Do istej miery máte pravdu, lebo regulácia statickej dopravy v meste súvisí nielen so zlepšením možností parkovania, ale sekundárne aj so zlepšením kvality životného prostredia. O prínosoch regulácie statickej dopravy pre Trnavu a Trnavčanov hovoríme s primátorom Trnavy Petrom Bročkom.

■ Mesto Trnava sa chystá odštartovať projekt regulácie statickej dopravy. Prečo ste k tomu pristúpili a s akým cieľom?

- Regulácia parkovania, teda statickej dopravy, je v Trnave nevyhnutná. Aktuálna situácia v niektorých lokalitách mesta je kritická a prakticky akákoľvek regulácia by bola lepšia než nič. Naším cieľom je nastaviť nové pravidlá efektívne a udržateľne. V pilotnej fáze regulácie pripravujeme zmeny nielen v centre mesta, ale aj na sídlisku Ľudmily Podjavorinskej, ktoré sa stane

Návrh všeobecne záväzného nariadenia o dočasnom parkovaní motorových vozidiel na území mesta Trnava, ktorý zahŕňa pripravovanú reguláciu statickej dopravy, bude predmetom aprílového rokovania mestského zastupiteľstva. Návrh bude zverejnený v utorok 6. apríla na webstránke mesta, keď začne plynúť 21-dňová pripomienkovacia lehota.

V prípade, že mestské zastupiteľstvo návrh VZN na svojom zasadnutí v utorok 27. apríla 2021 schváli, začne regulácia statickej dopravy platiť po nadobudnutí účinnosti VZN od 1. augusta 2021. ■

Viac informácií o pripravovanej regulácii statickej dopravy a mobilite v Trnave nájdete na portáli doprava.trnava.sk.

prvou rezidentskou zónou so spoplatneným parkovaním. Práve táto lokalita trpí nedostatkom voľných parkovacích miest prakticky počas celého dňa. Domáci po návrate z práce krúžia ulicami, pretože pred ich domami parkujú zamestnanci okolitých prevádzok a návštevníci mesta.

■ Kde ste čerpali inšpiráciu? Majú s niečím podobným skúsenosti už v niektorých slovenských mestách?

- Regulácia parkovania je bežným spôsobom riešenia problémov statickej dopravy nielen

v zahraničí, ale už aj na Slovensku. Skúsenosti s ňou sú pre rezidentov vždy pozitívne. Pri tvorbe nášho konceptu sme navštívili viacero miest, napríklad Viedeň, Trenčín aj Bratislavu, a dôkladne sme sa oboznamovali s ich systémami regulácie. Každé mesto je však špecifické, a preto bolo kľúčové najprv zmapovať problematické lokality v Trnave a nájsť riešenie šité presne pre ne.

■ Čo všetko muselo predchádzať tomu, aby mohla byť regulácia statickej dopravy uvedená do praxe?

- Prípravná fáza zahŕňala obrovské množstvo úloh. Od tvorby celej filozofie a metodiky regulácie, zvažovania etapizácie cez návrh všeobecne záväzného nariadenia a dopravné zmeny až po informačnú kampaň, ktorú práve rozbiehame. O chystaných zmenách sa ľudia dozvedia na našich online aj offline komunikačných kanáloch. Spustili sme portál doprava.trnava.sk, kde sú zverejnené podrobnosti jednak o regulácii parkovania a tiež komplexné informácie o mobilite v meste. Obyvateľom spoplatnených zón budeme do schránok distribuovať letáky, aby im nič neušlo, aj keď nesledujú web či sociálne siete. Čaká nás intenzívna komunikácia s verejnosťou, aby sme ľuďom nový systém predstavili a vysvetlili.

■ Za parkovanie platili občania úhradu aj doteraz. Aké zmeny táto regulácia obyvateľom mesta prináša?

- V súčasnosti je možné parkovné uhradiť v parkovacom automate, cez SMS správu alebo si zakúpiť parkovaciu kartu. Po novom bude možné zaplatiť aj prostredníctvom mobilnej aplikácie. Zmeny sa dotknú tiež samotných parkovacích automatov – staré chceme nahradiť modernými s rozšírenými funkciami. Nebudú už tlačiť lístok, ktorý bude treba nechať za sklom, ale zaevidujú EČV do elektronického systému. Ani parkovacie karty už nebudú papierové, ale virtuálne. Uľahčí to nielen úhrady, ale aj kontroly platieb parkovného zo strany mestskej polície.

■ Občan s trvalým bydliskom v Trnave bude nejakým spôsobom zvýhodnený?

- Ceny parkovania v automatoch, cez SMS správy a v aplikácii budú rovnaké bez ohľadu na to, či je vodič občanom Trnavy, alebo nie. Pri dlhodobom parkovaní sa však finančne viac oplatí

zakúpiť si parkovaciu kartu. Ľudia, ktorí sú v Trnave prihlásení na trvalý pobyt, za ňu zaplatia výrazne menej než ostatní obyvatelia a návštevníci mesta. Prvé auto v domácnosti ich bude stáť len symbolickú čiastku v jednotkách eur. Podmienkou je trvalý pobyt v regulovanej zóne, prípadne môže byť aj prechodný, pokiaľ sú na trvalý pobyt prihlásení v inej časti Trnavy.

■ To znamená, že ten, kto požiada o vydanie parkovacej karty, nemusí mať trvalé bydlisko v Trnave?

- Parkovaciu kartu si môže kúpiť ktokoľvek, bez trvalého pobytu v Trnave však bude drahšia.

■ Očakávate, že parkovacie karty môžu byť pre niektorých obyvateľov s trvalým bydliskom v inom meste aj motívom na to, aby si vybavili trvalé bydlisko v Trnave?

- Áno, určite, keďže za prvé auto tu zaplatia toľko, čo Trnavčania až za tretie.

■ Bude len jeden typ parkovacej karty, alebo ich má byť viac? Ak bude viac variantov, na aké účely majú slúžiť, alebo aké sú medzi nimi rozdiely a k čomu ich držiteľov budú oprávňovať?

- Parkovacích kariet bude viacero – podľa jednotlivých spoplatnených zón a tiež podľa toho, či budú určené Trnavčanom, alebo ľuďom bez trvalého pobytu v Trnave.

■ Musí o kartu požiadať každý občan – držiteľ auta žijúci v Trnave?

Nemusí, môže sa rozhodnúť, že sa nebude podieľať na regulácii parkovania a že bude radšej platiť krátkodobú tarifu v automatoch, cez aplikáciu alebo SMS správy. V tom prípade však príde o svoj benefit rezidenta s lacnejším parkovaním.

■ Môže sa stať, že vlastník parkovacej karty vzťahujúcej

sa k adrese jeho bydliska, nenájde večer žiadne voľné miesto na parkovanie?

- Spoplatnenie parkovania so sebou prirodzene prináša aj redukciu množstva áut v meste. Človek si rozmyslí, či sa mu oplatí držať druhé, príp. tretie auto, ktoré väčšinu času len stojí pred domom, či nezačne po rokoch opäť využívať svoju garáž, alebo či namiesto auta aspoň občas nezvolí na cestu do centra bicykel či MAD. Aj mimotrnavských vodičov môže spoplatnenie motivovať k iným druhom dopravy do Trnavy. Regulácia teda zvyšuje šance, že úspešne zaparkujeme, sama o sebe však voľné parkovacie miesto negarantuje. Zakúpenie parkovacej karty neznamena zakúpenie parkovacieho miesta.

■ Mesto Trnava pravdepodobne očakáva od tejto zmeny aj prínosy, ktoré sa nemerajú iba peniazmi. Mohli by ste ich špecifikovať?

- Treba si uvedomiť, že každé auto, ktoré krúži ulicami a hľadá voľné miesto na parkovanie, jednak zahusťuje dopravu, a tiež vypúšťa do ovzdušia emisie. Ak počet áut v meste zregulujeme, odľahčíme tým nielen dopravnú situáciu, ale ušetríme aj naše životné prostredie.

■ Regulácia statickej dopravy asi nebude jediná zmena v oblasti dopravy v Trnave. Aké ďalšie aktivity a ciele by mali v budúcnosti nasledovať?

- Regulácia parkovania je len jedným z nástrojov parkovacej politiky. Pripravujeme ďalšie rozsiahle projekty ako dynamické riadenie križovatiek, návrh BUS pruhov, teda preferenčných jazdných pruhov pre autobusy, a naďalej pokračujeme v podpore pešej a cyklistickej dopravy ako dlhodobu udržateľných foriem mestskej mobility. ■

Text a foto Martin Jurčo

Čím teraz žije zdravotnícka škola v Trnave? Testovaním aj očkovaním proti covidu

Aj keď sa v súčasnosti vyučuje len dištančne, v priestoroch trnavskej Strednej zdravotníckej školy je rušno nielen počas pracovných dní v týždni a soboty, keď funguje mobilná odberová jednotka v rámci antigénového testovania, ale najmä cez víkendy, keď sa pracuje vo Veľkokapacitnom očkovačom centre TTSK. Organizácia priebehu očkovania vyžaduje veľké sústredenie pracovníkov a žiakov školy, zdravotníckeho personálu i celého tímu. Všetky aktivity by neboli natoľko plynulé, nebyť nadšenia mnohých, ktorí chcú predovšetkým pomáhať.

„Trnavským samosprávnym krajom, naším zriaďovateľom, bola škola vybraná pre vytvorenie tzv. MOM-ky, teda mobilného odberového miesta na antigénové testovanie na Covid-19. Krátko na to sa stala aj veľkokapacitným očkovačím centrom vakcinácie proti Covidu-19. Vďaka tomu sa dostávame do povedomia, keďže nás vyhľadávajú záujemcovia o absolvovanie antigénového testovania a očkovania nielen z Trnavy, ale takmer z celého západného Slovenska. Na antigénovom testovaní participujú naši vyučujúci profesijných predmetov, ale aj žiaci ako certifikátori a administrátori. Striedajú sa vždy po štyroch hodinách, a to mimo svojho dištančného vzdelávania,“ hovorí riaditeľka Strednej zdravotníckej školy Katarína Hrašnová. „Na pôde našej strednej školy sme začali ako prví na Slovensku od 20. februára s veľkokapacitným očkovaním. Doteraz sme zaočkovali 11 999 záujemcov. Keďže tieto aktivity žiakov a pedagógov sú na báze dobrovoľnosti, oslovili sme predovšetkým žiakov študijných odborov zdravotnícky asistent a diplomovaná všeobecná sestra. Žiakov kontrolujú a monitorujú učitelia profesijných predmetov. Majú trochu zmenu oproti dištančnému vzdelávaniu, je to však pre nich možnosť dostať sa viac do praxe,“ hovorí K. Hrašnová. Spýtali sme sa, či tieto skúsenosti môžu obohatiť žiakov a pedagógov v odborných predmetoch.

„Všetky výkony, ktoré sa tu realizujú, žiaci poznajú alebo majú s nimi oboznámení v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu v rôznych predmetoch. Počas antigénového testovania však samotný výter z nosa alebo odber môžu realizovať len vybraní učitelia profesijných predmetov, ktorí majú vysokoškolské vzdelanie II. stupňa v študijnom odbore ošetrovateľstvo, teda pôvodnú kvalifikáciu zdravotná sestra. Žiaci pred testovaním registrujú klientov, participujú pri ich zápise a vystavovaní certifikátov, sú vedení k tímovej práci, formuje sa ich trpezlivosť, vytrvalosť a zodpovednosť. Od začiatku fungovania mobilného odberového miesta sme vykonali viac ako štyritisíc odberov.“ Mnohí žiaci sa podieľajú na činnosti odberných miest aj v regiónoch, z ktorých pochádzajú.

„Prihlásený žiadateľ o očkovanie príde na určený deň a čas, skontroluje sa jeho registrácia. Naši žiaci mu pomôžu s vyplňaním dotazníka a informáciou o súhlase, usmerňujú klienta do pracovnej zóny lekárov, kde je klient elektronicky registrovaný, konzultuje svoj zdravotný stav s lekárom, dostane očkovačiu preukaz a následne riadia jeho prechod do kóje, kde sestra vykoná očkovanie. Bezprostredne po očkovaní prechádza do observačnej zóny, v ktorej je úlohou žiakov pozorovať zaočkovaného klienta 15 minút,“ hovorí K. Hrašnová.

Riaditeľka SZŠ Trnava Katarína Hrašnová vo veľkokapacitnom očkovačom centre.

V modernom veľkokapacitnom očkovačom centre, ktoré vzniklo v priestoroch telocvične, sú k dispozícii aj dve oddelenia, slúžiace ako miesta prvej pomoci s postelami, defibrilátorom, protišokovými liekmi i infúznymi súpravami. Dôležité je dodržiavať čas príchodu na očkovanie, maximálne päť minút pred časom uvedeným v SMS správach. Nemá zmysel prísť s dvojhodinovým predstihom a čakať. To neraz spôsobuje aj zbytočne napätú atmosféru, keďže očkovanie sa nijakým spôsobom nedá urýchliť. Všetci registrovaní záujemcovia o očkovanie budú v daný deň očkovaní. V súčasnosti sa veľa diskutuje o dištančnej forme vzdelávania. Opýtali sme sa K. Hrašnovej, čo dala žiakom ich školy. „Predovšetkým nás naštartovala fungovať iným spôsobom. Museli sme hľadať najvhodnejší spôsob ko-

munikácie s ministerstvom a tiež formovať našu kreativitu pri osvojovaní nových metód vyučovania na diaľku. Pilotným mesiacom bol jún, vtedy sme ešte nevedeli, že dištančné vzdelávanie bude fungovať dlhé týždne a novom školskom roku opäť. V takejto mimoriadnej situácii si naši učitelia osvojili online formu komunikácie so žiakmi a oveľa viac medzi sebou spolupracujú bez ohľadu na ich aprobáciu. Rovnako sa učitelia i žiaci naučili lepšie využívať informačno-komunikačné technológie. A čo dalo takéto vzdelávanie žiakom? Získali viac samostatnosti, schopnosti plánovania časového harmonogramu práce a voľného času, kreatívnosti pri vyučovaní.“

Martin Jurčo

Kuchynský odpad triedime úspešne a štartujeme ďalší projekt na zníženie množstva odpadu

Takmer päťdesiatpäť percent odpadu na Slovensku končí na skládkach. Z celkového počtu deväťdesiat povolených skládok až päťdesiat nespĺňa technické parametre Európskej únie a hrozí ich zatvorenie. Zníženie množstva odpadu, ktorý končí na skládkach, je nevyhnutné. Zákon, ktorý prikazuje obciam a mestám od 1. januára 2021 separovať biologicky rozložiteľný odpad (BRO), prišiel „v hodine dvanástej“. Ako sme na tom v Trnave? Dá sa povedať, že aj vďaka občanom, ktorí separovanie bioodpadu privítali, môže byť Trnava v tejto oblasti jedným zo vzorov pre ostatné mestá. No nielen v systéme zberu kuchynského odpadu, ale aj tým, že je prvým mestom na Slovensku, v ktorom vzniká re-use Back2Life centrum na predchádzanie vzniku odpadu. O týchto témach sme sa rozprávali so Zuzanou Krenyitzkou zo spoločnosti FCC, ktorá sa stará o odpad v Trnave.

Napriek zlej pandemickej situácii a obmedzeniam sa škole podarilo viacero projektov. Napríklad stihli jesennú stredoškolskú odbornú prax i viacero exkurzií v balneoterapii alebo aj na transfuziológii i v centrálnej sterilizácii v trnavskej nemocnici. Z viacerých úspechov školy spomeňme, že žiačka Simona Šturdíková sa zapojila do súťaže v projekte Fotografia s príbehom, ktorý pripravil Ústav etnológie a sociálnej antropológie SAV v rámci výskumného projektu s názvom Súčasné obrazy socializmu a získala 1. miesto. Úspešná bola aj žiačka Lujza Olexová, ktorá získala 4. miesto v literárnej súťaži Červené stužky na tému My a vírusy. V decembri bola škola súčasťou Európskeho týž-

dňa odborných zručností v rámci projektu Erasmus+. Vo februári stihli dištančnou formou zorganizovať aj Stredoškolskú odbornú činnosť. Petronela Halmová bola úspešná v odbore zdravotníctvo a farmakológia a v odbore história, filozofia, právne vedy žiaci Martin Beneš a Sára Pástorová. Ich víťazné práce postupujú do Krajského kola SOČ, ktoré sa bude realizovať v tomto roku dištančnou formou. Škola využila ponuku Národného ústavu certifikačných meraní, ktoré poskytlo databázu e-testov a vyše 200 žiakov si preverilo svoje vedomosti v e-testovaní zo slovenského jazyka a literatúry, čitateľskej gramotnosti a anglického jazyka. ■

■ Aké sú doterajšie skúsenosti so zberom kuchynského odpadu a koľko sa ho už vyzbieralo?

- Zber triedeného biologicky rozložiteľného kuchynského odpadu je pre mestá a obce povinný od januára 2021 v zmysle novely zákona o odpadoch. V Trnave tento odpad zväžame od začiatku roka. Za dva a pol mesiaca zvozu sme odviezli takmer 70 ton odpadu a objemy neustále narastajú. Na základe tejto skutočnosti sme po dohode s mestom zvýšili aj frekvenciu odvozu BRO z dvoch na tri dni týždenne. Kuchynský bioodpad sa zbiera do hnedých nádob umiestnených na sídliskách. Okrem toho ho možno odovzdať aj na zberných dvoroch. Dôkladným triedením občania znižujú množstvo komunálneho odpadu, ktorý by inak končil na skládke, a tým prispievajú k šetreniu nášho životného prostredia. So zberom biologicky rozložiteľného kuchynského odpadu

v Trnave máme len tie najlepšie skúsenosti. Odpad bol od začiatku zberu nad očakávanie čistý. Zhruba 80% tvoril zelený odpad, zvyšok pečivo, chlieb a drobné množstvo iného odpadu, ako napríklad nákupné plastové tašky. Biologicky rozložiteľné vrecká sa v odpade na začiatku odvozu vyskytovali len minimálne. Ob-

čania často používali klasické plastové vrecká zo supermarketov, ktoré do hnedého kontajnera nepatria. Trnavčania však triedia stále dôslednejšie a aj situácia s odpadovými vreckami sa výrazne zlepšuje. Vo väčšej miere využívajú biologicky rozložiteľné vrecká a mnohí odpad vyhadzujú aj bez obalu, čo je z ekologického hľadiska ešte lepšie. Je dôležité spomenúť aj správne uzavretie kontajnera, aby sa do nádoby nedostali hlodavce a von neprenikal žiaden zápach.

■ Aký je ďalší postup s vyzbieraným kuchynským odpadom? Ako sa špecifikuje kuchynský odpad a čím sa líši od klasického biodpadu?

- Ideálne zariadenie na spracovanie tohto odpadu je bioplynová stanica alebo kompostáreň s hygienizačným stupňom. Kuchynský odpad z Trnavy zväzame na ďalšie zhodnotenie do bioplynovej stanice. Náš zmluvný partner je moderné zariadenie na energetické zhodnocovanie biologicky rozložiteľných odpadov. Prostredníctvom technologických procesov produkuje dva základné výstupy. Metán, ktorý je následným procesom spaľovania transformovaný na elektrickú energiu. Druhým výstupom je vysokokvalitné organické hnojivo v tekutej alebo tuhej forme.

Medzi biologicky rozložiteľným odpadom a kuchynským odpadom je rozdiel. Prvý je biologicky rozložiteľný odpad zo záhrad a z parkov – čistý rastlinný odpad bez živočíšnej zložky. Kuchynský odpad z domácností, reštaurácií a zo stravovacích zariadení vzniká pri príprave pokrmov a často obsahuje aj živočíšnu zložku.

■ Trnava bude prvým mestom, kde sa podľa vzoru našich českých susedov otvorí nové re-use centrum. V čom prináša výhody nielen pre obyvateľov?

- V súvislosti s rozvojom cyklickej ekonomiky a potrebou ochrany životného prostredia ľudia stále viac hľadajú alternatívy ku konzumnému spôsobu života – k stálemu nakupovaniu nových vecí a vyhadzovaniu starých. Aj to je dôvod, prečo vznikajú rôzne re-use iniciatívy a nové centrá s podobným zameraním. Zmyslom takýchto projektov je predĺžiť život veciam, predchádzať vzniku odpadu a šetriť životné prostredie. Ich cieľom je opätovné využitie starých, ale funkčných vecí, ktoré sú pre niekoho doma už nepotrebné, ale môžu poslúžiť iným ľuďom. Vznik re-use centier má veľkú perspektívu vo svete aj na Slovensku. Naša spoločnosť už v rámci skupiny prevádzkuje úspešné centrum v Dačiciach v južných Čechách. Sme radi, že budeme jedni z prvých na Slovensku. Re-use centrá sú často neziskovými projektmi, a aj to je dôvod, prečo o ich prevádzkovaní je zo strany miest a obcí nie je veľký záujem. Veľmi nás teší, že nové Back2Life centrum vzniká ako spoločný projekt Mesta Trnavy a skupiny FCC na Slovensku. Prevádzkovateľom centra bude tím ľudí, ktorý zastrešuje sociálny podnik a komunitné centrum Batekáraň. Projekt prevádzkovaný sociálnym podnikom zároveň dáva možnosť zamestnať pracovné sily s ťažším uplatnením na trhu práce. Výťažok z predaja Back2Life poputuje na komunitné projekty a na výsadbu stromov a ďalšej zelene v Trnave.

■ Čo do re-use centra patrí a aký je systém prijímania tovaru a vydávania ďalším záujemcom tak, aby neprišlo k zneužitiu napríklad na ďalší predaj?

- Re-use centrum Back2Life bude slúžiť ako miesto darovania a nákupu použiteľných vecí tak, aby sa našli nových majiteľov a neskončili v odpade. Občania sem budú môcť tovar bezodplatne priniesť

a zároveň si pre seba vybrať niečo vhodné za minimálne ceny.

Pohyb tovaru je transparentne evidovaný počas celého procesu od prijatia až po predaj. Občania sem môžu zdarma odovzdať nepotrebné veci, ktoré pracovníci centra zaevidujú a označia QR kódom. Naskenovaním QR kódu vydajú darcovi potvrdenie o prijatom tovare a zároveň vytvoria skladovú položku, ktorá sa objaví na webstránke Back2Life. Následne si môže občan produkt kúpiť priamo v predajni bez rezervácie, alebo si produkt rezervovať na webstránke. Po rezervácii bude zákazníkovi na emailovú adresu zaslaný rezervačný kód s označením jeho umiestnenia v centre. Klient následne príde do Back2Life centra, nájde si svoj produkt, nadiktuje pracovníkovi kód rezervácie a zaplatí symbolickú cenu. Občania budú môcť do Back2Life priniesť kuchynské potreby, riady, zariadenie a vybavenie domácností, ručné náradie, športové potreby, hračky, knihy, CD, platne, obrazy, sochy, umelecké predmety, dekorácie do domácností, hudobné nástroje, budíky, hodiny, detské kočíky, autosedačky, postielky, ale aj kabelky, kufré a tašky. V centre nebudeme prijímať veľkoobjemový nábytok, elektrospotrebiče, textil ani potraviny.

■ Kedy Mesto Trnava začalo kooperovať s myšlienkou re-use, aký priestor je preň vyhradený a odkedy by mal začať fungovať?

- Od prvotnej myšlienky to budú dva roky, čo uvažujeme nad koncepciou Back2Life centra. Mesto Trnava kooperuje na projekte prakticky už od jeho ideového návrhu. Back2Life bude fungovať na mieste zberného dvora na Ulici Jána Bottu. Momentálne sa uskutočňujú stavebné práce a spustenie centra Back2Life plánujeme na koniec mája, resp. začiatok júna, v závislosti od aktuálnych pandemických opatrení. ■

(vm)

Funkčné predmety by nemali končiť ako odpad. V novom re-use centre dostanú druhú šancu

Skupina FCC a Mesto Trnava pripravujú spoločný projekt s názvom Back2Life. Ide o tzv. re-use centrum, kam bude možné odovzdať veci, ktoré už doma nepotrebujeme, no stále môžu poslúžiť niekomu inému. Re-use, teda opätovné využitie vecí, znižuje objem vyprodukovaného odpadu i uhlíkovú stopu, ktorú vytvára výroba nových produktov. Centrum vznikne na mieste terajšieho zberného dvora na Ulici Jána Bottu, ktorý je od 15. marca 2021 zrušený. Služba Back2Life bude v prevádzke od začiatku mája, presný termín otvorenia bude závisieť na epidemiologickej situácii.

„Trnava patrí k regiónom s najvyššou životnou úrovňou na Slovensku, odvrátenou stranou tohto faktu je však vysoká miera konzumu a s tým súvisiaci veľký objem odpadu. Ak chceme žiť trvalo udržateľným spôsobom, namiesto kupovania nových vecí môže byť hľadanie vhodnej alternatívy v re-use centre súčasťou zodpovedného životného štýlu. Back2Life si určite nájde svojich verných priaznivcov na strane darcov i kupujúcich a spoločne sa nám tak podarí predĺžiť životný cyklus množstva vecí,“ hovorí primátor Trnavy Peter Bročka.

Nábytok, športové potreby, doplnky do domácnosti, knihy, autosedačky, hračky a mnoho iného nájdú budúci návštevníci už čoskoro na adrese Jána Bottu 52 a taktiež v e-shope, ktorý bude centrum prevádzkovať. Prevádzkovateľom centra bude tím ľudí, ktorý zastrešuje sociálny podnik a komunitné centrum Baterkáreň. Aktuálnu ponuku si bude možné pozrieť a objednať aj online. Cieľom projektu nie je zisk. Výťažok poputuje výsadbu stromov a ďalšej zelene v Trnave.

Okrem ekologického prínosu má projekt aj sociálny rozmer – umožňujú zamestnať ľudí,

ktorí si ťažšie hľadajú uplatnenie na trhu práce, napr. slobodné mamičky či invalidní dôchodcovia.

„Ako sa hovorí, čo je pre jedného odpad, to môže znamenať pre druhého poklad. Som veľmi rád, že už čoskoro otvoríme re-use centrum pre občanov Trnavy. Pre Slovensko ešte stále nie je takáto forma 'obchodu' a ďalšieho využitia zachovalých a funkčných vecí celkom obvyklá. Projektom Back2Life dávame šancu využiť staršie veci, ktoré by inak skončili na skládke, a zároveň pomôžeme ľuďom, ktorí si tu môžu nakúpiť tovar za zlomkové ceny,“ vysvetľuje Tomáš Fajkus, prevádzkový riaditeľ skupiny FCC na Slovensku. Zmyslom re-use centier je teda predchádzať vzniku odpadu, pomáhať druhým a životnému prostrediu. Back2Life bude slúžiť ako miesto darovania a nákupu použitelných produktov. Občania sem budú môcť tovar bezodplatne priniesť a zároveň si pre seba vybrať niečo vhodné za minimálne ceny.

„Veríme, že nová služba pomôže predĺžiť život veciam, ktoré nie sú ešte na vyhodenie a môžu poslúžiť niekomu ďalšiemu,“ dodáva T. Fajkus. Čo budete môcť odovzdať ale-

bo si kúpiť v centre Back2Life: kuchynské potreby a riady (napr. keramické, porcelánové aj sklenené, hrnce, plechy na pečenie, taniere, šálky...), zariadenie a vybavenie domácnosti, náradie, športové potreby, hračky, knihy, CD, platne, obrazy, sochy, umelecké predmety, rámy na obrazy, vazy, dekorácie do domácnosti, kvetináče, hudobné nástroje, budíky, hodiny, detské koččky, autosedačky, postieľky, kolíscky, hojdačky, kabelky, kufre, tašky.

Predmety musia byť funkčné, čisté a v takom stave, aby mali šancu získať nových majiteľov. Centrum nie je určené na veľkorozmerný nábytok, elektrospotrebiče, textil ani potraviny.

Namiesto zrušeného zberného dvora na Ulici Jána Bottu budú môcť Trnavčania využívať ďalších šesť zberných dvorov v meste. V čase uzávierky tohto vydania boli otvorené dva, na Mikovíniho a Cukrovej, zvyšné boli, resp. ešte sú dočasne kvôli komplikáciám spojeným s pandemiou zatvorené. Mesto Trnava a zberová spoločnosť FCC ďakujú občanom za pochopenie a ospravedlňujú sa za spôsobené

Martin Jurčo, foto: Re-Use Brno

Trnavské re-use centrum bude prvé na Slovensku. V Brne už projekt úspešne funguje štyri roky.....

Trnava je prvým mestom na Slovensku, ktoré bude mať re-use centrum zamerané na opätovné využitie rôznych predmetov z domácností, doteraz končiacich ako odpad na zberných dvoroch. Mnohé sú ešte použiteľné, ale pôvodní majitelia ich už nepotrebujú. Bude o ne záujem? Môže byť centrum tohto typu úspešné? Keďže na Slovensku sa ešte nemáme koho opýtať, vybrali sme sa na Moravu k našim západným susedom, do Brna, kde už dlhšie úspešne funguje takéto re-use, presnejšie povedané, Retro-Use centrum.

Vedúca projektu Marie Ressová nám povedala, že ich projekt Retro-Use vznikol spoločne s Re-Use a Re-Nab (nábytková banka), ktoré prevádzkuje SAKO – Svoz a spracování odpadu Brno. Zberné miesta Retro-Use sa volajú strediská predchádzania vzniku odpadu. „Tento ekologicko-kultúrny projekt vznikol v auguste 2016. Zameriava sa na záchranu vecí vyrobených pred rokom 1989, ktoré ľudia už nepotrebujú, doma zavádzajú, ale im je ľúto ich vyhodiť. Ich trhovú hodnotu je prakticky nulová,“ hovorí M. Ressová. Iniciátorom vzniku tohto centra bol brniarsky historik Pavel Paleček. V tom čase uvádzal do života priestory Krytu 10-Z, bývalého nacistického a neskôr protiatómového krytu na Husovej ulici v Brne. Časť darovaných predmetov poslúžila ako súčasť múzea, ktoré v priestoroch krytu vzniklo. Predmetov sa však zišlo oveľa viac než očakávali, a preto ich začali ponúkať kultúrnym inštitúciám v Brne a okolí. „Na začiatku bolo najväčším problémom vysvetliť ľuďom, o aký projekt ide, získať priestory, riešiť financovanie a vysvetľovať obyvateľom, aké sú princípy projektu. Propagácia bola spočiatku nízkonákladová, cez sociálne siete, ale veľa urobili aj informácie od návštevní-

kov, ktorí už mali skúsenosti s naším centrom,“ hovorí M. Ressová. Dôležité však bolo aj legislatívne vyriešiť, že predmety prinášané na zberné strediská sú vlastne odpadom, avšak, keď ich ľudia darujú na projekt Kvety pre Brno, je možné s nimi ďalej nakladať. „Našími zamestnancami sú pracovníci s ťažším hendikepom a na časť mzdových nákladov prispieva Úrad práce a odbor životného prostredia magistrátu mesta Brna. Väčšina z nich má vyššie vzdelanie a vzťah k histórii a ekológii,“ hovorí M. Ressová a pripomína, že celý projekt by sa nedal uskutočniť, keby Magistrát mesta Brna združeniu neprenajal zadarmo priestory pre sklad. Vďaka manažérskym

schopnostiam historika Pavla Palečka a nadšeným zamestnancom, ktorí sa postupne pridávali, sa podarilo rozbehnúť a udržať projekt v rozsahu, ktorý spočiatku ani neočakávali. „Re-Use a Re-Nab fungujú na šiestich miestach v Brne. Verejnosť daruje predmety, ktoré už nepotrebuje a iní zájemcovia si ich môžu za symbolické ceny kúpiť. Výťažok je venovaný na verejnú zbierku Kvety pre Brno, z ktorej je financovaná výsadba a údržba kvetinových záhonov v meste.“ Darovaný nábytok slúži najmä sociálne odkázaným. Predmety z Retro-Use sú kultúrnym inštitúciám poskytované zadarmo. Zaujímavosťou je, že za čas fungovania vytvorili sieť spolupracujúcich kultúrnych inšti-

túci z celej Českej republiky, a zo Slovenska napríklad so Slovenským poľnohospodárskym múzeom v Nitre. V Re-Use centre majú najčastejšie uplatnenie veci z kuchyne, dekoračné predmety, knihy, obrazy, športové potreby, ale i staré rádiá a fotoaparáty. Ich využitie je široké – prednostne ich dostávajú inštitúcie a poslúžili na doplnenie zbierok múzeí, fundusy divadiel, ale

aj literárnu lavičku, ktorú prevádzkuje Knižnica Jiřího Mahena.

Zaujímalo nás, ako predmety chránia pred zneužitím, napríklad na ďalší predaj: „Evidujú sa do tabuliek a opatria kódom. Výhodou je, že prístup do tabuliek so zoznamami majú k dispozícii aj naši partneri, ktorí priniesli danú vec. Vidia, kde predmet skončil, prípadne, ktorá inštitúcia ho

využila. U nás, v Česku, otvorili takéto centrá aj v Ostrave, Prahe, Dačiciach, Českých Budějoviciach, Chrudimí, Plzni a Pardubiciach, a vo svete napríklad vo Švédsku, ale aj v Turecku, kde si smetiari otvorili vlastnú knižnicu z vyhodnotených kníh,“ hovorí M. Rössová a zdôrazňuje, že ide o znížovanie množstva odpadu a zachranu predmetov bez ohľadu na ich historický príbeh. ■

(vm)

Mesto Trnava vysúťažilo poskytovateľa mestskej autobusovej dopravy na ďalšie desaťročie

Trnava vo verejnom obstarávaní našla dopravcu, ktorý bude v meste poskytovať službu mestskej autobusovej dopravy na ďalších desať rokov. Je ním spoločnosť ARRIVA Trnava, ktorá sa zaviazala zmodernizovať vozový park a zvýšiť počet nízkopodlažných autobusov so šetrným prístupom k životnému prostrediu. Zmluvu o službách vo verejnom záujme v mestskej autobusovej doprave podpísali primátor Trnavy Peter Bročka a generálny riaditeľ spoločnosti ARRIVA Trnava Peter Nemeč vo štvrtok 10. marca 2021 na trnavskej radnici. Desaťročný kontrakt začne dopravcovi plynúť 1. júla 2021.

„V Trnave sa služba mestskej autobusovej dopravy vyberala prostredníctvom verejného obstarávania po prvýkrát v histórii. Bol to náročný proces a sme radi, že sa nám ho podarilo úspešne dotiahnuť do konca. Od víťaza súťaže očakávame modernizáciu vozového parku a zefektívnenie tejto služby. Zároveň pripravujeme v spolupráci s expertným tímom z Dopravného podniku Bratislava návrhy, ktoré ju ešte vylepšia. V rámci participatívnych procesov chceme zapojiť aj ľudí, ktorí autobusmi jazdia, i tú časť verejnosti, ktorá by MAD rada využívala, no v súčasnosti ju z rôznych dôvodov považuje za nevyhovujúcu. Naším cieľom sú bezpečné, efektívne a kvalitné dopravné služby,“ hovorí primátor Peter Bročka.

V Trnave jazdí trinásť liniek MAD s ročným výkonom viac než milión kilometrov. Súčasťou novej zmluvy je aj zakúpenie 34 nových autobusov. ARRIVA ešte

v tomto roku zaraď do prevádzky sedemnást nových vozidiel, ktoré budú svojimi parametrami poskytovať vyšší štandard cestovania. Zvyšných sedemnást bude v súlade so stanovenými štandardmi vybavených dodatočne a v rámci druhej etapy obnovy vozového parku budú v roku 2026 vymenené na nové. Kompletná modernizácia autobusov sa realizuje v priebehu piatich rokov. Nové nízkopodlažné autobusy s normou Euro 6 sú vybavené klimatizáciou a informačnými LCD panelmi a v každom z nich sa bude dať bezplatne pripojiť na wifi. Okrem toho sa v autobusoch nachádza kamerový systém, radič svetelnej riadenej križovatky, automatické počítadlo cestujúcich, názvy zastávok hlási akustický informačný systém. Imobilným cestujúcim a rodičom s kočíkmi bude k dispozícii mechanická výklopná plošina a na komunikáciu s vodičom poslúžia tlačidlá STOP, DVERE, INVALID a ALARM s po-

pisom aj v Braillovom písme. Predpokladanú hodnotu zákazky vo výške 29 miliónov eur bez DPH sa verejným obstarávaním podarilo znížiť na 26 268 406,50 EUR bez DPH.

„Verejná doprava slúži obyvateľom a návštevníkom nášho mesta spoľahlivo už desaťročia. Bezpečnou a prístupnou modernou dopravou zabezpečujeme pre Trnavčanov nielen bezpečné a pohodlné cestovanie autobusmi. Novo zaradené moderné autobusy sú pohodlnejšie a majú aj lepšie parametre, pokiaľ ide o emisie vypúšťané do ovzdušia. Zároveň chceme obyvateľov motivovať, aby uprednostnili verejnú dopravu pred prepravou osobnými autami. Verejná doprava totiž môže prispieť k zvýšeniu bezpečnosti na cestách, k zlepšeniu dopravnej situácie i kvality životného prostredia nielen v mestách, ale aj v regióne,“ uzatvára Peter Nemeč, generálny riaditeľ ARRIVA Trnava. ■

Martin Jurčo, foto autor a Ivan Šipkovský

Kde vám bude lepšie? Na rozpálenom asfalte a betóne, alebo v tieni košatého javora či duba?

V roku 1989 získal druhé miesto v celoštátnej environmentálnej súťaži za snímku Apokalypsa. No ako sám hovorí, aj keď intenzívne fotografuje, zväčša nevystavuje a ani neposiela fotografie do súťaže. V našom regióne ho poznáme najmä ako osobnosť, ktorá sa stará o zeleň. A slovo osobnosť sme nepoužili náhodou. Pozerá sa na faunu a flóru komplexne. Ako milovník prírody, jej obdivovateľ, ale aj formovateľ a estét. Ivana Šipkovského z Trakovíc sme však tentoraz oslovili ako odborníka na stromy v mestskom prostredí.

Ivan Šipkovský absolvoval trnavské gymnázium, naše mesto dobre pozná a všíma si ho dodnes aj z pohľadu zelene. Jeho ďalšou špecializáciou sa na vysokej škole mala stať ekológia živočíchov, no život to zariadil inak. Oženil sa, zamestnal a neskôr sa zapísal na diaľkové štúdium botaniky a krajinskej ekológie na VŠP v Nitre. Školu však nedokončil, pretože prišiel rok 1989, s ním zmena režimu a rozšírenie rodiny o syna a dcéru. Začal pracovať na úrade životného prostredia v Hlohovci ako referent ochrany prírody a od r. 1992 sa začal viac venovať sadovníctvu. Založil dvojhektárový jablonoňový sad, kde vysadil tritisíc jabloní s víziou ekologického hospodárenia. V roku 2000 vymenil prácu súkromne hospodáriaceho roľníka za záhradnícku živnosť so špecializáciou na ekologické sadovníctvo a starostlivosť o stromy. V roku 2010 založil spoločnosť s portfóliom eko-aktivít zameraných na arboristiku a všetko, čo s ňou súvisí.

■ Čo všetko potrebujú stromy vo voľnej prírode na to, aby boli zdravé, dobre rástli a dožili sa vysokého veku?

- V prvom rade je potrebné zdôrazniť, že les ako spoločenstvo drevín, bylín a ostatných organizmov je vrcholným štádiom vývoja, tzv. klimax, teda ustálený systém, a smerujú k nemu všetky spoločenstvá v ekologickom zmysle. Závisí teda na pôdnych

a klimatických podmienkach prostredia, v ktorom sa vyvíja. Stromy sú zložky spoločenstva profitujúce na určitých typoch pôd a v určitom klimatickom pásme. Je jasné, že napríklad na Záhorí nerastú palmy, pretože by tam zmrzli, ale ani vrby, pretože neznášajú ľahkú piesočnatú-pôdu. To je základný poznatok pre prežívanie stromov v akomkoľvek prostredí. Čiže, keď chceme niekde sadiť, musíme vybrať do toho prostredia vhodné dreviny.

■ Pozrime sa teda na stromy z opačnej strany, nie v lese, ale v mesta. Čo všetko v porovnaní s prírodným prostredím najčastejšie chýba stromom v mestách?

- Ak chceme strom vysadiť v meste, musíme zvažovať aj ďalšie premenné, ktoré v mestách vplyvajú na rast drevín – je

to zhutnená pôda, nedostatok vzduchu v pôde, nedostatok živín, kontaminácia soľou atď. Už pri prvotnom výbere kultivaru musíme postupovať v súlade s tým, aké podmienky mu dokážeme vytvoriť pri výsadbe, napríklad, aký je výkop výsadbovej jamy, vymedzenie prekoreniteľného priestoru, či je možnosť výmeny pôdy, dostupnosť vody, živín a podobne. Platí to aj pre podmienky, ktoré vieme udržať následne počas ďalších rokov jeho očakávanej existencie stromu. V praxi sa často stretávame s reklamnými kampaňami na výsadbu množstva jedincov, ale po výsadbe si na ne už takmer nikto nespomenie. A pritom povýsadbová starostlivosť je rovnako dôležitá ako samotná výsadba.

■ Na zdravotný stav stromov môže negatívne vplyvať celý rad ďalších faktorov.

- Vplyv je množstvo, napríklad

v mestskom prostredí bojujeme s problémom ako vtesnať čo najviac prírastkov na jednotku plochy. Pritom musíme uvažovať o faktoroch ako sú stavby, parkoviská, mobiliár, technológie, inžinierske siete, ale môžeme sa pozrieť na to aj z iného pohľadu – cez línie, rozvrstvenie horizontálne a vertikálne, zvukové a iné benefity. V takomto zmysle je potrebné veľmi starostlivo rozvažovať, či je v priestore dostatok možností na výsadby. Ak áno, tak ákej. Toto je skôr filozofická otázka, pretože v minulosti sa nesadilo vôbec, alebo bezhlavo. Teraz nastáva situácia, aj v súvislosti s klimatickými zmenami, keď je asi každému jasné, že bez stromov to nepôjde a ak áno, tak to bude na škodu nám všetkým – obyvateľom a aj návštevníkom miest. V súčasnosti je stále viac osvietených primátorov a starostov, ktorí chcú problém so zeleňou v urbánnom prostredí riešiť stoj čo stoj. Z okolitého sveta sa k nám dostávajú príklady, ktoré si môžeme osvojiť aspoň v dostupnej miere. Tak sa azda aj u nás konečne začne na zeleň pozeráť ako na prioritu, resp. rovnocennú súčasť mestského prostredia ako majú byty, autá, parkoviská, komunikácie. Povedané v skratke: ak chceme mať stromy, je potrebné im „výarendovať“ dostatok priestoru na koruny, ale takisto aj na koreňové systavy, ktoré viac-menej kopírujú nadzemnú časť. Aby som sa vrátil k podstate otázky, tak zeleň a stromy, takisto ako iné odbory, potrebujú špecialistov, odborníkov nielen na projektovanie, ale aj na výsadbu a starostlivosť v každom štádiu ich života. V ich mladosti ide o záhradníka, v pokročilých vekových kategóriách ide o arboristu. Je neslýchaná blamáž, ak necháme kvalitnú výsadbu vykosiť nepoučenému strojníkovi kosačky.

To isté platí o rezoch drevín. Nesprávny rez je začiatok konca každého vysadeného stromu. Rezné rany konárov sú vstupnými bránami patogénov, ktoré veľakrát rýchlo ukončujú život takto zmrzačeným jedincom. Je potrebné vedieť ako a kedy rezať stromy, v ich jednotlivých vývojových štádiách.

■ **Povedali sme si pozitíva a negatíva. Keď spočítame všetky spomínané negatívne vplyvy na život stromov v mestách, čo nám vyjde?**

- Uvedomme si, že vždy môžeme predchádzať negatívnym pôsobeniam na stromy v mestách už tým, ako pristupujeme k ich výsadbe a následnej starostlivosti. Je napríklad naivné sa domnievať, že na miestach klasickej betónovej a asfaltovej džungle budú prosperovať stromy náročné na živiny, vlahu, neznášajúce úpal, posypovú soľ. Mesto so všetkými jeho negatívami významne stresuje každý živý organizmus, stromy nevyvímajúc, a kde je stres, tam sú choroby a škodcovia. V súčasnosti je už celá škála vyšľachtených kultivarov, ktoré evidentne dobre znášajú mestské podmienky. Ak takýmto správne zvoleným druhom zabezpečíme primeranú starostlivosť počas celej dĺžky ich života, úspech je takmer zaručený. Jeden príklad za všetky: V malom meste – v Leopoldove pri rekonštrukcii námestia pred zhruba siedmimi rokmi boli v línii vysadené jaseň s malou guľovitou korunou – *Fraxinus ornus* „Meczek“ vrúbľované vo výške 2 metre. Niektoré boli vysádzané do zelených pásov s trvarkami, iné do kruhov v dlažbe s priemerom jeden meter. V súčasnosti majú jedince vysadené v dlažbe o 100 percent menšiu korunu ako jedince v zelených pásoch. Hoci sú všetky jedince veľmi odolné voči suchu

a úpalu, predsa tie, ktoré mali lepší prístup k vode a akým-takým živinám, rástli nepomerne rýchlejšie a zdravšie.

■ **V podstate, tam je odpoveď aj na otázku, či je v moci mestských a obecných samospráv túto situáciu nejakým spôsobom zlepšiť. Všetko sa teda dá.**

- Je to tak. Podľa mňa je Trnava výborným príkladom, ako sa situácia z roka na rok zlepšuje. Trnavu poznám od 70. rokov, keď som sem chodil do gymnázia. V tých časoch v meste existovali síce viaceré parkové lokality, ale starostlivosť o ne bola veľmi slabá. Mesto pôsobilo veľmi šedivo, skľučujúco pre absenciu starostlivosti o zeleň, ale aj o historické budovy. V minulosti som často a rád chodil obdivovať parkové úpravy do Piešťan, teraz taktiež rád chodím aj do Trnavy. Príbudlo tu množstvo hodnotných zón a v kombinácii s rekonštruovanou históriou a novodobou zmysluplnou architektúrou nám pred očami vzniká centrum s výzovou príjemného bývania. To je môj pohľad z dlhodobšieho hľadiska. Musím pripomenúť, že dokonalá zmena sa nedá urobiť za rok alebo za jedno funkčné obdobie. Je nutné vidieť, ako sa v minulosti pristupovalo k stromom v mestách, k ich výsadbám a starostlivosti. Všetka absencia starostlivosti z minulosti má dosah až do dnešných dní a tieto chyby nemožno odstrániť za krátky čas. Veď stromy sú dlhoveké organizmy a keď boli vysadené na nesprávnych miestach, nemožno ich jednoducho všetky zlikvidovať a nahradiť novými. Deje sa to postupne, po etapách časových aj priestorových. Najdôležitejšie bude vyvarovať sa chýb a venovať výsadbám a novým projektom adekvátnu starostlivosť. V súčasnosti je už odborníkmi rozpracovaná me-

todológia umiestňovania zelene, hlavne stromov v urbánnom prostredí. Sú známe nové kultivary dobre znášajúce limitujúce podmienky v mestách, sú odporúčané metódy praktickej starostlivosti o vysadené jedince. Potrebné je dôsledne dodržiavať tieto odborné rady a odporúčania na všetkých úrovniach od primátora, cez architektov a projektantov, až po zamestnancov technických služieb. Veľa závisí aj od samotných obyvateľov mesta, ako sa k zeleni správajú. Dokumentom je napríklad aj to, ako si skracujú cestu a vytvárajú v trávnikoch chodníčky.

■ V mnohých mestách už asi treba uskutočniť revitalizáciu starých parkov. V Trnave sa to týka napríklad Ružového parku a Parku Janka Kráľa. S tým budú spojené aj nevyhnutné výruby niektorých pôvodných stromov, ktoré sú už podľa odborného posudku v zlom stave a nemajú dlhodobú perspektívu prežitia. Mnohí občania to však vnímajú negatívne, hoci po revitalizácii budú parky nielen krajšie a lepšie využiteľné na relax, ale zväčši sa aj celková plocha zelene. Skúste sa vžiť do úlohy starostu alebo primátora, ktorý má pred občanmi obhájiť nutnosť výrubov a vysvetliť ich príčiny. V čom môžu spočívať?

- Samosprávy majú veľakrát sťaženú pozíciu pri rozhodovaní o jednotlivých výruboch už aj preto, že je množstvo ľudí, ktorí problematike nerozumejú, alebo dosť dobre nechápu súvislosti, a najviac ich rozhodnutia kritizujú. Primátor by mal mať svoj postup oficiálne potvrdený názorom aj viacerých odborníkov, aby sa vyhol kritike zaujatosti. Poznám prípady, keď stromy navonok nevykazovali známky poškodenia, a predsa boli vyvrátené alebo polámané. Aj

naslovovzatý odborník má totiž neľahkú pozíciu, pretože vždy sa nedajú stopercentne odhaliť všetky defekty. Napríklad 30 metrov vysoký jaseň mal v desaťmetrovej výške rakovinový nádor veľmi ťažko zo zeme postrehnuteľný a v prudkej víchrici sa na tom mieste rozlomil na dva kusy. Navonok rástol, pôsobil zdravo, až nádherne svojou výškou, korunou a majestátnosťou. Limitná situácia nastala po odstránení niekoľkých okolitých stromov, v ktorých závetrí sa jaseň nachádzal a pretekal sa s nimi v raste do výšky za svetlom. Na lokalite roky rástli nádherné smreký pichľavé, zrazu iba začali presychať a chradnúť. Boli dohady o premyslenej sabotáži voči stromom. Nakoniec sa zistilo, že pred časom bola priamo pod korunami zriadená skládka kameňa, zrejme obsahujúca aj posypovú soľ. Na nádvorí rozsiahleho bytového komplexu rástol mladý, asi dvadsaťročný topol sivý. Pred časom som ho orezával redukčným rezom, aby som minimalizoval riziko jeho pádu vo vetre, lebo koruna jedného bola nadrozmerná a asymetrická. Dobre som urobil, pretože v nasledujúcom roku sa aj tak jeden kmeň samovoľne vyvrátil. Je veľa príčin, ktoré spôsobujú chradnutie stromov, od fyziologických, až po choroby a škodcov. Huby napríklad vnikajú do dreva stromom nepozorovane a nikto ani len netuší, že drevo je prakticky v rozklade.

■ Podobnú situáciu máme teraz v Trnave na veľmi frekventovanej Rybníkovej ulici, kde musí mesto zabezpečiť výrub až päťdesiatich deviatich topoľov bielych z celkového počtu 89 stromov, ktoré reálne ohrozujú okoloidúcich. Pritom je pravdepodobné, že len málokto z nich si všimol, že s nimi niečo nie je v po-

riadku. Stáva sa v súčasnosti niečo podobné aj v iných mestách? Čím najčastejšie trpia tieto stromy a je topol' biely vôbec vhodný do mestského prostredia?

- Takéto situácie sú v mestách úplne bežné. Vyplýva to z toho, že donedávna sa o stromy nestaral nikto, takmer nikto im nevenoval pozornosť. Boli ako tzv. nutné zlo, ktoré nám pridáva iba starosti so zametáním lístia, plodov a opadnutých kvetov. Na Slovensku donedávna neexistovalo žiadne ekologické povedomie. Až s medializovaním klimatických zmien ľudia začínajú chápať súvislosti. Tak napríklad majiteľ zaparkuje svoje luxusné auto pod nalomený konár topoľa, ktorý môže vážiť aj 500 kilogramov! Ľudia si všímajú veci, až keď sa stanú. Verím tomu, že veľa mladých, ktorí chodia denne po Rybníkovej ulici, ani nevie, že sú tam nejaké stromy, nieto ešte topole s mäkkým a krehkým drevom a už vôbec nie, že sú staré a choré. Tieto stromy sa môžu v optimálnych podmienkach dožiť úctyhodného veku viac ako 100 rokov. To však neplatí o mestských podmienkach, a o to viac, keď lemujú veľmi preťaženú komunikáciu. Podľa všetkého je zrejme, že stromy už dosiahli svoju vrcholovú fázu a radikálne degradujú. V tomto prípade je len zázrak, že sa doteraz nestala nejaká tragédia. Musíme si uvedomiť, že topole na Rybníkovej boli sadené pred rokmi, keď jednak neexistoval taký sortiment ako teraz a situácia v doprave aj zástavbe bola veľmi odlišná od dnešnej. Musíme pohľad napriamir do budúcnosti a urobiť to, čo je nutné. Ohrozujúce topole na základe posudku vyrúbať, zostávajúce vhodne ošetriť a každoročne kontrolovať a na uprázdnené miesta vysadiť nové jedince

vhodnejšej sorty. Nemali by mať príliš vysoké nároky na vlahu a mali by byť odolné voči posypovej soli a ostatným stresovým faktorom konkrétneho miesta.

■ Klimatická zmena je teda aj podľa vás reálna. Do akej miery sa podieľa na stave mestskej zelene najmä v mestách na rovine ako je Trnava?

- Klimatické zmeny sú reálne a s odstupom rokov ich vnímam veľmi intenzívne. Pred desaťročiami bola vlaha vo forme dažďových a snehových zrážok viac ako pravidelná. Krajina bývala zasnežená od novembra do marca, letné teploty zvyčajne neprekračovali 32 – 35 °C a boli striedané miernymi búrkami s výdatnými dažďami. Myslím, že najväčší problém miest, a teda aj Trnavy, je a bude s vodou. Pri niekoľkomesačnej absencii dažďa v kritických obdobiach roka nemôžeme predpokladať

prosperovanie zelene, hlavne tej novovysadenej. Týka sa to, pravdaže, aj starších či starých stromov, napríklad aj topoľov na Rybníkovej. V tomto zmysle je potrebné robiť patričné opatrenia, o ktorých už bola reč.

■ Môžeme z toho odvodiť, že stromy, ktoré v mestách zväčša trpia a nedožívajú sa vyššieho veku, môžu zároveň zlepšiť životné prostredie pre seba aj pre nás, ak ich bude čím viac?

- Otázku otočím: Predstavte si letnú horúčavu 35 – 40 °C, spara, modrá obloha bez obláčka. Kde vám bude lepšie? Na zaprášenom, rozpálenom asfalte a betóne ciest a chodníkov bez možnosti úkrytu, alebo pod korunami stromov lemujúcich cesty a chodníky k domom a bytom? Na lavičke v chládku košatého javora, lipy či duba? Odpoveď každého by bola, myslím, jednoznačná. A ta-

kýto stav sa dá docieľiť, aj keď nie za rok alebo dva... Správnym dendrologickým manažmentom môžeme urobiť z našich miest takéto nádherné oázy, iba to všetci musíme chcieť a niečo pre tento ideál urobiť. Najväčšiu zodpovednosť ale aj dosah v tomto smere má, samozrejme, vedúca osoba mestského úradu – primátor. Od jeho pohľadu, cítenia a vedomostí sa odvíja smerovanie každého mesta.

Pripomeňme, že svojho arboristu i aktivity tejto oblasti môžete nájsť aj v združení arboristov ISA Slovensko (International Society Of Arboriculture), ktoré pripravuje celý rad aktivít a vykonáva aj poradenskú činnosť. Združenie je informované o všetkých relevantných akciách na Slovensku i v zahraničí, má možnosť vzdelávať sa pod záštitou medzinárodnej organizácie pôsobiacej od roku 1924. ■

(eu)

Mesto a jar chystajú pre Trnavčanov koncert komponovaný z rôznych farieb a druhov kvetov

Podľa teplomeru bola ešte aj v prvých jarných dňoch riadna zima, ale zo zaručeného zdroja sme dostali informáciu, že jar nie je zavretá v karanténe. Naopak, má výnimku zo zákazu vychádzania a už čoskoro nám spolu so slnkom bude pomáhať pri zvyšovaní imunitnej odozvy organizmu na vírusy. Trnavská mestská samospráva je už tiež na tieto aktivity pripravená. Na jarnú výsadbu v meste zabezpečila v predstihu približne šesťtisícpäťsto sadeníc letničiek a trvaliek.

Farbami nastávajúcej kvetovej sezóny budú najmä odtiene ružovej, modrej a fialovo-ružovej, kontrastný akcent s prechodom cez červenú vytvoria tóny žltej a oranžovej. Nebude chýbať zjemňujúca biela, strieborná a mäkké odtiene zelenej niekoľkých okrasných druhov tráv. V trvalkovej výsadbe sa objavia aj zaujímavé novinky, ako napríklad na Univerzitnom námestí na záhonoch okolo sochy Jána Pavla II., kde by sa mali po prvý raz predstaviť trnavskému publiku ružové a biele kvietky nízkej turi-

ce podobné hustým sedmokráskam, fialovo-modré mečovky pripomínajúce kosatce, bordové brmbolce krvavcov a ružové rozchodníky v spojení s okrasnými trávami.

Ani tento rok neostaneme bez srdca v promenáde. Po odkvitnutí tulipánov Slovenska, daru holandského veľvyslanectva, ho vyfarbia nízke begónie s kúzelným prechodom farieb od bledučko ružovej na okrajoch až po tmavoružovú uprostred. Begónie dostanú slovo aj na iných miestach v centre mesta.

Napríklad pred radnicou na pyramídových stojanoch budú ružové a ružovo-fialové, na Rázusovej ulici žlté a oranžové. Atraktívna bude aj výsadba pripomínajúca voľakedajší tok Trnávky za sochou Milana Rastislava Štefánika, kde budú vlny vodného toku dotvárať biele vlčie bôby spolu s modrými a bielymi šalviami. Príjemnú prevapenie nám môže priniesť aj skladba trvaliek vo štvorcov pri evanjelickej záhrade, kde majú rozkvitnúť cukríkovo-ružové pakosty, nad nimi modré

balóny okrasných cesnakov medzi vankúšmi sivasto-zelenej ostrice a ihelníky neobvyklej trávy liriopy, ktorú v auguste začnú zdobiť výrazné modrofiarové kvety.

Tradične rozmanitá a farebná bude výsadba veľkého mobilného záhonu na Trojičnom námestí, v ktorom najprv rozkvitnú tulipány zasadené na jeseň. Po ich odkvitnutí prevezmú vládu

kompozície trvaliek a letničiek, a pri pergolách opäť dostanú príležitosť popínavky, okrem povojníka aj novinka, biela kobeá. V kvetináčoch na lávke na Starohájskej ulici rozkvitnú závesy ťahavých ružových muškátov v kombinácii s ozdobnou trávou a v závesných kvetináčoch zaznejú známe a osvedčené kompozície ťahavých muškátov, modrých šalvií, dvojzubov, po-

vojníka, okrasnej žihľavy a zádušníka.

Dúfajme, že jar nám všetkým naozaj prinesie zlepšenie a uvoľnenie situácie, aby sme mohli všetci prijať pozvanie na veľký koncert kvetov v centre nášho mesta, posilniť pri pohľade na krásu odolnosť voči súčasnej záťaži, imunitu voči vírusom a načerpať pozitívnu energiu aj do budúcich dní. ■

(eu)

S topoľmi na Rybníkovej sa musíme v záujme bezpečnosti ľudí rozlúčiť, nahradia ich iné stromy

Rybníková ulica a topole. Nielen pre skôr narodených Trnavčanov sú jednou zo základných vizuálnych charakteristík tejto frekventovanej ulice. Žiaľ, to sa čoskoro zmení. Poškodenie päťdesiatich deviatich topoľov je natoľko závažné, že sa už nedajú zachrániť, a v záujme bezpečnosti chodcov, cyklistov aj vodičov motorových vozidiel je nutné ich urýchlené odstránenie. Vyplýva to z odborného posudku českej firmy Safe Tree, ktorú mestská samospráva oslovila s požiadavkou navrhnúť najvhodnejší spôsob starostlivosti o každý strom.

Dôvodom na výber firmy Safe Tree bolo jej zameranie na spôsoby udržania bezpečných stromov s dlhodobou perspektívou prežitia v mestskom prostredí. V odborných posudkoch sa snaží vyhnúť rúbaniu, a keď je to možné, radšej navrhuje vhodné ošetrovanie aj špeciálne systémy ochrany. Ich hodnotenie topoľov na Rybníkovej sa zameriavalo na fyziologický vek stromov, stabilitu, zdravotný stav, vitalitu a najmä na spomínanú perspektívu prežitia. Verdikt znel, že ani jeden z deväťdesiatich ôsmich topoľov bielych nie je zdravý a päťdesiatdeväť topoľov už nemá žiadnu nádej na prežitie. Stromy majú poškodené korene alebo infekciu bázy kmeňa či celého kmeňa a konárov, dynamicky presychajú alebo sú z väčšej časti odumreté, v korunke majú hrubé suché konáre, asymetrickú korunu alebo tlakovú vidlicu. V dokumente sú

definované aj druhy drevokazných húb, ktorými sú napadnuté. Na základe týchto nálezov a ďalších vyhodnotení obsahuje dokument aj návrh technológie starostlivosti o zvyšných tridsaťjeden topoľov, aby ani tie neohrozovali okoloidúcich. Čo najskôr budú kvôli stabilizácii ošetrované bezpečnostným rezom, aby mohli ešte zotrvať na svojom mieste.

Po Rybníkovej ulici denne prejdú tisícky áut a stovky chodcov aj cyklistov. Ich trasy vedú priamo pod korunami stromov, preto ich havarijný stav mestská samospráva neberie na ľahkú váhu. Bezpečnosť ľudí je prvoradá a z toho dôvodu je urýchlené odstránenie poškodených stromov nevyhnutné. Rúbať sa bude priebežne, každý strom najprv prezrie ornitológ, či na ňom nie sú aktívne vtáče hniezda. Na mieste vyrúbaných stromov mesto plánuje náhradnú alejovú výsadbu kvalitných

druhov, ktoré lepšie znášajú mestské prostredie. Topoľ biely sa môže vo voľnej prírode dožiť tristo až štyristo rokov, ale v mestských uliciach možno len pár desiatok. Vo všeobecnosti majú kratšiu životnosť všetky stromy v mestských podmienkach. Ich koreňový systém nemá dostatočný priestor na rast, je uzavretý pod nepriepustnými povrchmi vo veľmi zhutnenej zemine a zrážková voda sa k nemu nedostáva, poškodzujú ho zemné práce, neodborné orezovanie konárov bez ošetrovania rán, ktoré sú vstupnou bránou pre hubové, bakteriálne a vírusové ochorenia. Silnými stresujúcimi faktormi sú aj imisie a klimatická zmena. Je veľmi pravdepodobné, že na rýchlym presychaní korún topoľov bielych, ktoré potrebujú vlhkejšiu pôdu, sa na Rybníkovej ulici v ostatných rokoch podpísali aj veľmi horúce a suché letá. ■

(vm)

Spravme spoločne Trnavu ešte zelenšiu – vyberte si svoj Strom do domu

Stromov nie je nikdy dosť, najmä teraz, v čase klimatickej zmeny. Mesto každoročne vysádza stovky nových, aby bola Trnava čo najzelenšia, môže to však robiť iba na svojich pozemkoch. Možnosti výsadby často limitujú aj podzemné inžinierske siete, dopravná situácia alebo šírka uličného profilu. Ako teda ešte zvýšiť ich počet a rozmiestňovať ich rovnomernejšie? Trnava prichádza s novinkou: občanom ponúkne možnosť adoptovať si mestský strom a dať mu domov vo svojej záhrade. Projekt sa volá Strom do domu a spustený bude už čoskoro. Trnavčania si budú môcť zo širokej ponuky drevín vybrať strom podľa vlastných predstáv. Okrasný, či ovocný, v troch rôznych veľkostiach – ten pravý si môže nájsť každý. „V meste je viacero ulíc, kde z rôznych dôvodov nie je možné dreviny vysadiť, o pár metrov ďalej za plotmi súkromných

záhrad by sa však miesto našlo. Typickými príkladmi sú Vajslova dolina, Kopánka, Špíglsál či Tulipán,” hovorí Ondrej Horváth, vedúci odboru územného rozvoja a koncepcií Mestského úradu v Trnave. „Strom produkuje kyslík a absorbuje CO2 bez ohľadu na to, či je pozemok, na ktorom rastie. Ani vtáky a všetky nepoznajú ploty či katastre. Ráta sa doslova každý strom, ktorý vysadíme, pretože prispieje k zazelenaniu Trnavy a tým aj k zlepšeniu jej klimatických podmienok.”

Svoj strom môžu získať nielen obyvatelia rodinných domov so záhradami, ale aj firmy, ktoré preň majú vo svojom areáli vhodný priestor. Čím viac stromov spoločne zasadíme, tým lepšie pre nás všetkých i generácie, ktorým raz naše mesto zanecháme.

„Je nevyhnutné, aby sme sa čo najlepšie adaptovali na dopady

zmeny klímy, ktoré sú už neodvratné. Trnava je v tomto medzi slovenskými mestami výrazne popredu – robíme množstvo zelených opatrení, ktoré nás majú čo najviac chrániť pred extrémami počasia, a je to jedna z našich hlavných priorít z dlhodobého hľadiska,” vysvetľuje primátor Trnavy Peter Bročka.

Manažment dažďovej vody, tieňiace prvky vo vnútroblokoch, zazelenanie lávky na Starohájskej, jazierko na Štrkoch, podmienka budovať zelené strechy pre stavebníkov, to je časť z toho, čo sa nám už podarilo. Pred nami sú ešte veľké projekty ako Medziháj, kde chceme pomocou agrolesníckych systémov vytvoriť ekostabilizujúce „zelené pľúca” mesta, ktoré budú v podmienkach odlesnenej monokultúrnej Trnavskej tabule mimoriadne dôležité.

O podrobnostiach projektu Strom do domu budeme informovať čoskoro. ■

(eu)

Mesto odštartovalo celoplošnú deratizáciu skôr, aby bola čo najúčinnnejšia. Pomôcť môžu aj občania ...

Pre potkany zákaz vychádzania neplatí a chladné počasie ich od vychádzky neodrádza. Vzhľadom na to, že tieto hlodavce sa vedú veľmi rýchlo rozmnožovať a za tri týždne dokážu minimálne zdvojnásobiť svoje počty, Mesto Trnava tento rok nečakalo na výzvu Regionálneho úradu verejného zdravotníctva a začalo realizovať celoplošnú jarnú deratizáciu verejnej zelene už 15. marca 2021.

Aby bola deratizácia čo najúčinnnejšia, vítaná je aj spolupráca s občanmi. „Ak ste si v okolí svojho bydliska alebo kdekoľvek inde všimli opakovaný výskyt potkanov, prípadne ste našli uhynutých jedincov, prosíme vás o nahlásenie konkrétnej lokality na moju e-mailovú adresu lenka.danisovicova@tr-

nava.sk. Veľmi nám pomôže, keď priložíte do e-mailu aj fotografie miesta výskytu potkanov a širšieho okolia pre lepšiu identifikáciu aktívnych dier,” povedala referentka verejnoprospešných služieb odboru komunálnych a cintorínskych služieb mestského úradu Lenka Danišovičová.

Potkany majú vynikajúci čuch a ľahko nájdu zdroje potravy, preto je pri znižovaní ich počtu užitočné aj dôsledné separovanie bioodpadu do nových stodvadsaľitrových hnedých kontajnerov, do ktorých sa hlodavce po starostlivom uzatvorení vrchnáka nedostanú. ■

Martin Jurčo, foto: truni a ucm

Trnavské univerzity sa ako prvé prihlásili k štrajkovej pohotovosti

Návrh novely zákona o vysokých školách z dielne Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky vyvolal pobúrenie akademickej obce a orgánov univerzít. Základnou zmenou v navrhovanom zákone je zrušenie senátov fakúlt, oslabenie kompetencií univerzitného senátu a posilnenie správnej rady, ktorej polovicu členov má nominovať priamo minister. Tak sa podľa univerzít stráca ich hlavná rozhodovacia právomoc. Voľba rektora by bola v tom prípade formálna – tak akoby starostov a primátorov dosadzovalo do funkcií ministerstvo. Keďže štrajkovú pohotovosť ako prvá vyhlásila Trnavská univerzita v Trnave a Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave dala odmietavé stanovisko, oslovili sme rektorov, aby nám situáciu podrobnejšie vysvetlili. Rovnaké otázky sme položili rektorovi Trnavskej univerzity prof. Renému Bílikovi a rektorovi Univerzity sv. Cyrila a Metoda prof. Romanovi Bočovi.

■ Ako sa akademickej obce pozerá na nový návrh zákona o VŠ?

R. Bílik: Návrh novely zákona o vysokých školách akademickej obce Trnavskej univerzity znepokojil. Dôvodov je hneď niekoľko, a to od spôsobu, akým sa do verejného priestoru dostal, cez spôsob jeho prerokovania v grémiách reprezentácií vysokých škôl, až po reakcie reprezentantov ministerstva na pripomienky či reakcie na návrhy zo strany týchto reprezentácií.

R. Boča: Ministerstvo touto novelou zákona získa politický vplyv v rozhodovacích a riadiacich mechanizmoch vysokých škôl, čím vracia stav vzťahu štátu a vysokých škôl pred rok 1989, ignorujúc tým fundamentálne výdobytky Nežnej revolúcie iniciovanej najmä študentmi vysokých škôl, ktorí okrem iného žiadali aj garanciu akademickej slobody. Vyzývame ministerstvo školstva, aby predmetný návrh a obdobné jeho varianty stiahlo z procesu pripomienkového konania a aby pristúpilo k dialógu s reprezentáciami VŠ, ako aj s predstaviteľmi akademickej obce. Odmietame, aby sa pod pláštikom reformy VŠ riešili zástupné a nepodstatné témy, sme jednoznačne proti tomu, aby politici

René Bílik

vstupovali do riadenia VŠ. AS UCM a vedenie univerzity žiadajú návrh zákona nepredložiť do legislatívneho procesu. Týmto krokom sa pripájame k obdobným manifestom ostatných slovenských VŠ.

■ V čom je pre univerzity neprijateľný?

R. Bílik: Neprijateľný bol už sám proces prípravy návrhu. Uskutočnil sa bez dialógu s VŠ. Súčasne sa v návrhu objavili princípy, ktoré radikálnym spôsobom redukovujú samosprávnu pôsobnosť VŠ, a to na všetkých

Roman Boča

stupňoch akademickej samosprávy: od akademickej senátov a vedeckých rád fakúlt, tie dokonca likviduje, cez zásah do právomocí akademickej senátov univerzít, až po pozície dekanov fakúlt a rektorov univerzít. Tento zásah vyvolal vlnu odporu a uviedol akademickej obce VŠ do štrajkovej pohotovosti.

R. Boča: Pripravený dokument stojí na princípe štátneho dirigizmu v podobe zasahovania do autonómie a ovládnutia samosprávy škôl orgánom stojacim

mimo orgánov akademickej samosprávy v podobe správnej rady ovládateľnej ministrom školstva. Sú v ňom zakomponované znižovania kompetencií orgánov akademickej samosprávy, ktorými sú akademický senát univerzity, rektor univerzity, akademické senáty fakúlt a dekaní fakúlt. Tiež zásadné zmeny v spôsobe voľby, resp. výberu rektora školy a ustanovenia dekanov fakúlt, následne i schvaľovanie rozpočtu školy štátom obsadzovanou správnu radou, svojvoľné nakladanie správnej rady s majetkom verejnej VŠ, možnosť odoberania kompetencií akademickému senátu univerzity, rušenie práve vytvorených konzorcií VŠ, zlučovanie VŠ správnu radou bez racionálneho podkladu. Novo kreovaná správna rada nenesie žiadnu zodpovednosť a nie je stanovený mechanizmus na demokratické odvolanie jej člena. Úplne tvrdo povedané, výsledkom takto schváleného zákona by bolo možné dokonca až „rabovanie“ VŠ – o talenty, o prístroje, presun materiálneho vybavenia podľa ľubovôle správnej rady, ktorá bude stáť nad akademickými orgánmi vysokých škôl. Nehovoriac o finančnej podpore v závislosti od toho, ako ktorý rektor bude „poslušný“.

■ V čom novela vracia vysoké školy do totalitaristických čias?

R. Bílik: Návrh je síce neprijateľný, čo sa pousilujem vysvetliť, no neznamená návrat k totalitarizmu, pretože Slovenská republika nie je totalitným štátom, ale parlamentnou demokraciou. Ten pohyb, založený na redukcii samosprávnosti VŠ, spojený s ohrozením ich politickej neutrality, je pohybom k etatizmu, teda k zosilnenej pozícii štátu a jeho nominan-

tov v štruktúre orgánov VŠ. Prejavuje sa predovšetkým v novej pozícii správnych rád univerzít, ktorým sa prisudzujú kompetencie odobraté akademickým senátom a v ktorých sa posilňuje pozícia nominantov ministra školstva, ktorý sám je politickým nominantom. Ministerskí nominanti, vybavení silnými právomocami, by tak mali otvorenú cestu k rozhodovaniu o tom, čo je, a čo nie je rozvoj VŠ, rozhodovali by o tom, kto bude rektorom, mohli by spolu s tým rektorom, ktorého si vyberú, rozhodovať o tom, či sa VŠ zlúči alebo splynie s inou VŠ, čo znamená rozhodovanie o samej existencii VŠ. Univerzity a VŠ by tak stratili svoju politickú neutralitu a z funkcií na VŠ by sa mohli stať ďalšie „politické trafiky“ pre členov straníckych štruktúr.

R. Boča: Práve to zasahovanie štátu do činnosti a samosprávy VŠ a narušenie princípov inštitucionálnej autonómie VŠ a akademickej samosprávy – to je vrhnutie VŠ naspäť o niekoľko desaťročí. Fakticky ide o formu zoštatnenia verejných VŠ.

■ Ak by sme odhliadli od problematických okruhov v návrhu zákona – čo predovšetkým by mal riešiť nový zákon o vysokých školách?

R. Bílik: Všetky reprezentácie VŠ sa zhodli, že nový zákon je potrebný. Zhodli sa však aj na tom, že jeho základným konštrukčným a hodnotovým princípom musí byť politická neutralita VŠ, teda ich autonómnosť a súčasne samosprávny princíp riadenia. Tieto dva základné princípy ako výsledok demokratickej zmeny, ktorú do prostredia vysokoškolského vzdelávania priniesol November 1989, tvoria hodnotové jadro, z ktorého treba vystavať legislatívnu normu, ktorá spružní

riadenie VŠ, povedie k stabilizácii princípov ich financovania, vytvorí základné rámce pre kvalitné vysokoškolské vzdelávanie tak, aby sa naše VŠ stali konkurencieschopnými v porovnaní so zahraničnými. Aj keď sa to neustále omieľa, základným problémom našich VŠ nie je kvalita poskytovaných programov. Tá je porovnateľná s tými v zahraničí, s českými určite. Problémom je nedostatočná infraštruktúra VŠ, ich zastarané vybavenie, chátrajúce internáty. Toto sú dominantné impulzy, ktoré vedú mnohých stredoškôľakov za riekou Moravu. Stačí si pozrieť vysokoškolské campusy v Brne a stretnete sa „s iným svetom“. To však neznamená, že „vnútri“ škôl je všetko v poriadku. Ale o tom, ktorá škola je kvalitná a ktorá menej, nemá rozhodovať ministerstvo takpovediac a priori, ale proces hodnotenia kvality, ktorý sa u nás práve v tomto roku fakticky začína. Až na základe jeho výsledkov sa majú školy diverzifikovať, až na základe jeho výsledkov sa má rozhodovať o tom, ktorá škola do akej kategórie bude zaradená. Nič z toho však návrh, ktorý predložilo ministerstvo, nerieši.

R. Boča: Možno nie len tento zákon, ale celá legislatíva a úsilie ministerstva i vlády by malo smerovať k základným problémom, ktoré sú: dlhodobé podfinancovanie vedy, výskumu a celkovo VŠ, odliv mladých ľudí a ich odchod študovať do zahraničia – vo vysokej miere spôsobené i „masírovaním“ a vyjadrovaniami i najvyšších štátnych predstaviteľov v médiách o „nekvalite“ slovenských vysokých škôl. Nedokonaly a nedostatočný je aj systém nastavenia procesov v oblasti podpory študentov a mladých vedeckých pracovníkov prostred-

níctvom stabilizačných štipendií a stabilizačných bytov.

■ **Na nátlak univerzít minister zriadil pracovnú skupinu, ktorá by mala pripraviť inú novelu. Obháji akademické prostredie svoj postoj?**

R. Bílik: Minister po rokovaní s reprezentáciami VŠ, teda so Slovenskou rektorskou konferenciou, s Radou VŠ a so Študentskou radou VŠ, súhlasil s rokovaniami, ktoré by mali viesť k novému zneniu novely. Lenže už prvé stretnutie ukázalo, že na rokovanie nie je pripravené práve ministerstvo, že doposiaľ nepredložilo okrem zdôvodnenia svojho pôvodného návrhu žiadne tézy na rokovania o novej podobe novely. Jednoducho: nesplnilo svoje záväzky, ktoré nám dalo. Všetky reprezentácie na to upozornili. Vzhľadom na aktuálne turbulencie na politickej scéne nie je isté, či rokovania budú pokračovať, my sme na ne pripravení, čo potvrdilo aj rokovanie Slovenskej rektorskej konferencie vo štvrtok 18. marca. Ako bude pripravené ministerstvo, to sa nateraz dá len ťažko odhadnúť.

R. Boča: Tu nejde o obhájenie postoja, my sme svoj postoj ani zatiaľ nemali možnosť vyjadriť. Ministerstvo pripravovalo novelu potichu, bez účasti zástupcov reprezentácie VŠ na základe podkladov od mimovládnych organizácií a rôznych nereprezentatívnych zoskupení. Chýba analýza od nezávislého zahraničného auditora, napr. od Asociácie európskych univerzít. Až po prvých protestoch a zosilnení tlaku na ministerstvo, na nátlak vysokých škôl a pod hrozbou ich štrajkov, bola zo strany ministerstva deklarovaná ochota o pripravovanej novele s akademickou obcou a zástupcami reprezentácií vôbec začať diskutovať. Arogancia predsta-

viťov ministerstva pokračuje a naďalej ignoruje jasne formulované požiadavky Slovenskej rektorskej konferencie.

■ **Ministerstvo tento rok vzalo univerzitám asi 7 percent financií, ďalšie roky by to malo byť podstatne viac. Je to krok k skvalitneniu univerzít?**

R. Bílik: Odpoveď na otázku sa ponúka sama. Znížením rozpočtu pre kapitolu VŠ sa podstatná časť z nich dostala do extrémne problematickej situácie. A ani perspektívy nie sú optimistické, pretože na rok 2022 minister ohlásil ďalšie radikálne zníženie či krátenie rozpočtov. Takže, ako som spomínal dôvody odchodov absolventov stredných škôl do zahraničia, najmä do Čiech, tak toto im určite nezabráni, naopak, tá vlna sa zrejme zosilní. Keď som čítal návrh tzv. Plánu obnovy, ktorý má byť podkladom pre finančnú pomoc ohlasovanú Európskou úniou, uvedomil som si, že kapitola, ktorá sa venuje vysokým školám, vlastne ohlasuje, že základnou politickou predstavou, ktorú chce naša vláda navrhnuť na financovanie z týchto prostriedkov, je predstava o vysokoškolskom vzdelávaní ako obsluhu pracovného trhu. Akoby vysoké školy mali byť akýmisi učilišťami, ktoré budú zásobovať naše podniky kvalifikovanou pracovnou silou. Stráca sa v tom idea univerzity, humanita a predstava o vzdelaní ako o kultúrnej hodnote. Namiesto tohto všetkého sa tlačí predstava vzdelania ako ekonomicky užitočnej zručnosti. Nepoznám vo vyspelom svete krajinu, ktorá by si takto decimovala svoju vzdelanosť a svoje univerzity.

R. Boča: Je to absolútne neprijateľné a kontraproduktívne. Príklad: firma sa rozhodne skvalitniť vozový park a zamieňa zastarané vozidlá najnovším

modelom. Bez navýšenia financií je to nezmysel. A ak sa chce prezentovať medzinárodnou kvalitou, tak nakúpi najnovšie modely od istej nemeckej firmy, ale bez navýšenia peňazí. Takýto ekonomický nezmysel vymyslel Útvar hodnoty za peniaze pri ministerstve financií, ktorý navrhuje krátiť dotácie verejných VŠ o desiatky miliónov eur pri požiadavke navýšiť ich kvalitu. Slovenské univerzity sú jedným z najväčších zamestnávateľov na Slovensku, zamestnávajú 21 tisíc zamestnancov. To nie je „Klubík 500“, ale 40 x väčší zamestnávateľ. Na Slovensku študuje 130-tisíc študentov vysokých škôl. Výsledkom práce univerzít je najkvalitnejšia pracovná sila – lekári, právnici, učitelia, inžinieri, prírodovedci, informatici, výskumníci, konštruktéri, zdravotníci, pracovníci vo verejnej správe, ale aj umelci a pracovníci v spoločenských a humanitných oblastiach a nehanbime sa priznať, že elita národa. Požiadali sme aj o vyjadrenie ministerstva školstva. Jeho hovorkyňa nám zaslala takéto stanovisko: „Je potrebné uviesť, že znenie novely ešte nie je definitívne, ale sa na ňom pracuje. Od začiatku sú k spolupráci prizývaní aj zástupcovia vysokých škôl, odborníci z externého prostredia a zahraniční konzultanti. Tento predbežný návrh zavádza opatrenia na vysokých školách, ktoré doteraz v systéme chýbali. Podobné systémy riadenia fungujú aj vo viacerých krajinách Európskej únie, ako napríklad v Rakúsku, Nemecku, Francúzsku či Škandinávii. Výsledná verzia znenia však bude oficiálne prezentovaná. Veríme, že reprezentácie vysokých škôl pristúpia k diskusii o skvalitnení vysokoškolského prostredia zodpovedne, vecne a odborne.“ ■

Martin Jurčo, foto: rodinný archív H.Č.

Jaroslav Čambalík miloval šport, aktívne športoval a pohybu sa venoval aj ako lekár

Trnavčania ho poznali najmä ako lekára, fyzioterapeuta, ktorý mal silný vzťah aj k športu. Ako odborník v spomínanej oblasti vybudoval sieť rehabilitačných zariadení, vychoval niekoľko generácií fyzioterapeutických a rehabilitačných pracovníkov. Hovoríme o lekárovi Jaroslavovi Čambalíkovi (*25. júl 1934 Trnava – †8. január 2021 Trnava). Od sedemdesiatych rokov pôsobil ako okresný a od roku 1997 ako krajský odborník pre fyzioterapiu, balneológiu a liečebnú rehabilitáciu v Trnavskom kraji. Zároveň bol aktívny aj pedagogicky a štyri desiatky rokov pôsobil ako externý pedagóg denného i nadstavbového štúdia na Strednej zdravotníckej škole v Trnave.

Keď v roku 2012 dostal Cenu mesta Trnavy, rozhovor s ním sme uverejnili na našich stránkach a predstavil sa nám ako veľmi vtipný a komunikatívny človek. „Som rodený Trnavčan, čo je nevyliciteľná choroba. Nevynechám žiadnu športovú, kultúrnu a spoločenskú príležitosť a som rád, keď o Trnave počujem aj vo svete. Vyrastal som na Tulipáne a potom som chodil do trnavského gymnázia do centra mesta, v trnavskom Mariane som ako dieťa zažil mikulášske večierky,“ spomínal vtedy Jaroslav Čambalík.

Narodil sa Anne a Štefanovi Čambalíkovcom ako najstaršie z troch detí. Najprv vyrastal v centre mesta na Halenárskej ulici. Jeho priateľom bol napríklad aj Eugen Bubo Nemeš, známy horolezec, turista, cestovateľ, zakladateľ historicky prvého trnavského horolezeckého oddielu, no najmä známy hudobník. Jaroslav vyštudoval gymnázium na Halenárskej ulici a jeho výborný prospech nepriamo ovplyvnil jeho ďalšiu profesijnú budúcnosť.

Vráťme sa však ešte do jeho detstva. Syn Henrich takto spomína na svojho otca: „Celé detstvo a mladosť mal rád športy, ktoré aktívne hrával za rôzne trnavské kluby. Niektoré po 2. svetovej vojne iba vznikali. V mladosti a aj neskôr sa venoval aktívne viacerým športom v Trnave a v trnavskom okrese. Spomeniem aspoň hádzanú, futbal, basketbal, volejbal, lyžovanie, vodné pólo, horskú

S vnučkou a pravnukom v roku 2019 - diamantová svadba.

turistiku... Venoval sa aj divadlu a kinu, mal rád poéziu i trampovanie. Súťažnú hádzanú hrával v Orolskej záhrade na Dolných baštách. Zaujímavosťou je, že v rokoch 1945 – 1953 hrával vodné pólo v cukrovare v prírodno-priemyselnom kúpalisku, ak sa to tak dá nazvať. Nazývalo sa kildajch a slúžilo neoficiálne celej trnavskej verejnosti. Tento kildajch, teda akási chladiaca nádrž, bola zásobárňou chladiacej vody cukrovaru. Prírodné kúpalisko malo stály prí-

tok a odtok vody z Trnávky. Voda v tomto vodno-pólovom bazéne bola rýchla, čiže studená... Počas gymnaziálnych aj vysokoškolských rokov chodil s partiou lyžiarskych nadšencov z Trnavy lyžovať do Vysokých Tatier a na Chopok. Na lanovky a vleky študenti nemali peniaze. Fungovalo to tak, že vlakom z Trnavy išli do Vysokých Tatier, ubytovali sa v najlacnejšej horskej ubytovni a priniesli si aj vlastnú stravu. Na lyžiach si vyšliapali napríklad na Solisko a ďalšie

lokality, tam celý deň lyžovali na drevených lyžiach, v kožených topánkach," spomína syn Henrich a pripomína, že jeho otec stál na lyžiach ešte aj ako 85-ročný. Stať sa lekárom vraj nebolo jeho túžbou, ani rodinnou tradíciou. Po absolvovaní gymnázia mal jediný cieľ, dať sa na športovú dráhu. Chcel byť profesionálnym trénerom kolektívnych loptových športov. Prihlásil sa na prijímacie skúšky na dnešnú Fakultu telovýchovy a športu UK v Bratislave. „Otcu neprijali na túto školu iba z dôvodu, že nepreskočil koňa na dĺžku. Takýto náročný gymnastický cvik nie je už dlhé desaťročia na prijímacích skúškach povinný. Otec ako všestranný športovec bol síce sklamaný, avšak ešte v ten istý rok išiel na prijímacie skúšky na rovnakú školu, na UK. No zvolil si úplne iný odbor, a to medicínu. Tam bol prijatý hneď v roku 1953," spomína syn Henrich.

Po skončení vysokoškolského štúdia nastúpil J. Čambalík ako sekundárny lekár do svojho prvého zamestnania na interné oddelenie vtedajšieho Krajského ústavu národného zdravia v Trnave. Tam bolo rehabilitačné oddelenie spojené s telovýchovným lekárstvom. Dlhodobou požiadavkou, aby sa tieto dve oddelenia a profesie osamostatnili. „Pretože som bol aktívny športovec a muž pohybu, riaditeľstvo povolilo, aby som toto rehabilitačné oddelenie viedol. Po čase sme sa rozrástli na slušnú úroveň," spomínal kedysi J. Čambalík.

Po absolvovaní atestácií bol začas lekárom n. p. Doprastav. Pripomeňme, že v roku 1959 nastúpil na chirurgické oddelenie KÚNZ Trnava (neskoršieho OÚNZ, dnešnej Fakultnej nemocnice v Trnave). Po vzniku fyziatrcko-rehabilitačného oddelenia pokračoval ako dlhoročný primár a prednosta tohto oddelenia. Zároveň pôsobil aj na trnavskej poliklinike, rovnako pracovisku v Hlohovci a ďalších pracoviskách (napríklad NZZ Ga-

S manželkou Annou na Vianoce 2014.

lenos Hlohovec, poliklinika Šaľa, rehabilitačné oddelenie Majata a ďalšie). Vďaka svojej práci a veľmi aktívnej povahe stretával a poznal veľmi veľa Trnavčanov a jeho pacienti pochádzali z celého západného Slovenska. Jeho priateľská povaha a komunikatívnosť bola popri lekárskej odbornosti devízou navyše.

Keď Jaroslava Čambalíka oslovovali, hovorieval, že liečebnú rehabilitáciu považuje za príklad toho, keď sa v medicíne dajú robiť zázraky aj bez radikálnej intervencie. „Verte, že ľudský organizmus je múdrejší ako všetci lekári a poradí si najlepšie. Jednoducho, tu je výhoda, že liečime bez toho, aby sme poškodili organizmus medikamentmi, my liečime energeticky. Mnohokrát sme sa čudovali, ako niektoré rehabilitačné prístupy zaberajú. V minulosti sme využívali najmä masáže, potom boli niektoré druhy fyzioterapie a v podstate to bolo všetko. Dnes je rehabilitácia klinický multidisciplinárny odbor, ktorý využíva výsledky viacerých odborov," hovoril Jaroslav Čambalík, ktorý sa až do vysokého veku vzdelával a zaujímal sa o nové metódy v svojom odbore. „Teraz predovšetkým existuje tzv. hypo-

mobilný syndróm. Málo sa hýbeme, stále sedíme, a to nie je dobre. Tým sa zhoršuje pohybový aparát, ohrození sú najmä tí, čo sedia stále za počítačom, to je horšie než práca v bani, zdôrazňoval a dodal, že ako pohyb nemožno podceňovať ani obyčajnú chôdzu.

K pohybu a športu viedol aj svoje tri deti a vnúčatá. Štyri desaťky rokov bol aj predsedom a aktívnym trénerom volejbalového klubu Žien Fakultnej nemocnice Trnava. Zúčastňoval sa športových hier Trnavského kraja a často bol aj ako lekár súčasťou lyžiarskych školských výprav. Pripomeňme, že Jaroslav Čambalík bol okrem Strednej zdravotníckej školy pedagogicky aktívny aj na Trnavskej univerzite – Fakulte zdravotníctva a sociálnej práce, rovnako bol pedagógom pravidelných kurzov fyzioterapie v rámci Akadémie vzdelávania. Pri príležitosti 100. výročia od vzniku Univerzity Komenského v Bratislave a jeho 60. výročia promócie mu udelili čestný doktorát.

Jeho medicínska prax trvala úctyhodných 61 rokov. V aktívnom zamestnaní ako lekár bol až do svojho náhleho úmrtia začiatkom tohto roka. ■

Erika Juríková, Katedra klasických jazykov, Trnavská univerzita

Adriana Švecová, Katedra dejín práva, Trnavská univerzita

Známi i neznámi autori starej Trnavskej univerzity LIX.

Z Oxfordu do Trnavy. Neuveriteľné osudy Františka Fóriša Otrokočiho

Na území dnešného Slovenska vrcholila v 17. a začiatkom 18. storočí rekatolizácia a konfesionálne rozdelená spoločnosť sa zmietała v ťažkých vnútorných zápasoch. O nič jednoduchšie však neboli ani osudy smrteľníkov, ktorí sa uprostred týchto bojov ocitli. Priam symbolicky preto vyznieva životná cesta pôvodne protestantského kazateľa, doktora filozofie a práva Františka Foriša Otrokočiho, ktorú ukončil už ako člen Spoločnosti Ježišovej a právnik Ostrihomskej kapituly v Trnave.

Narodil sa v roku 1648 v Rimavskej Seči a náboženskú horlivosť zdedil po svojich protestantských rodičoch. Po základnom vzdelaní ho satmárska mestská rada pozvala do tamojšieho protestantského kolégia, Otrokoči však túžil po štúdiu na zahraničnej univerzite, čo sa mu čoskoro splnilo a odišiel do Utrechtu. Na univerzite prejavoval veľkú náklonnosť k východným jazykom, hlavne k hebrejčine.

Roku 1673 sa vrátil do vlasti a v Rimavskej Sobote ho zvolili

za kňaza. Ako protestantského kňaza ho pozvali na vypočúvanie do Bratislavy pred Kráľovskú tabuľu, kde bol spolu s ostatnými vo voľnejšom väzení neustále presvedčaný o prestupe na katolícku vieru. Neoblomný Otrokoči aj mnohí jeho druhovia považovali podmienky za urážlivé, preto boli poslaní na neapolské galeje. Po desaťmesačnom trápení a vyslobodení sa na holandských lodiach dostali do Benátok a odtiaľ do Zürichu, kde sa zotavovali v domoch protestantov. Otrokoči

Ľudia a udalosti . . .

■ **1. 4. 1536** – Kráľovský miestodržiteľ ALEXANDER TURZO na základe rozsiahleho vyšetrovania prisúdil dedinu Starý Linč mestu Trnava, ktorému ju testamentárne daroval bývalý mestský kapitán PAVOL HOLÝ (485. výročie).

■ **4. 4. 1551** – Kráľ FERDINAND nariadil, aby sa na voľbe trnavského richtára zúčastnili všetci mešťania, aby sa tak vyhlo národnostným sporom medzi slovenskými a nemeckými obyvateľmi (470. výročie).

■ **6. 4. 2016** – Komplex futbalového štadióna a obchodného centra City Arena v Trnave získal Hlavnú cenu v súťaži Stavba roka 2015 (5. výročie).

■ **7. 4. 1736** – V Košiciach umrel polyhistor, pedagóg, autor učebníc a zakladateľ prvej koncepcie slovenských národných dejín SAMUEL TIMON, bývalý absolvent Trnavskej univerzity a jej profesor (285. výročie).

■ **7. 4. 1931** – V Pezinku sa narodila herečka ASTÉRIA KUFELOVÁ, členka súboru Krajského divadla a neskôr riaditeľka Mestského kultúrneho strediska v Trnave (90. výročie).

■ **9. 4. 1736** – V Bratislave umrel básnik, profesor Trnavskej univerzity a v rokoch 1722 – 25 jej rektor FRANTIŠEK KIRIŠ (275. výročie).

■ **10. 4. 1921** – V Jaslovciach sa narodil učiteľ cudzích jazykov, tlmočník a prekladateľ ANTON KOŠTÁL, absolvent gymnázia v Trnave, kde neskôr učil na Strednej ekonomickej škole a na PdFUK, priekopník spolupráce Trnavy s talianskym družobným mestom Casale Monferrato (100. výročie).

počas pobytu stručne opísal svoje vyhnanstvo. Následne sa roku 1676 so siedmimi svojimi druhmi preplavil cez more, odišiel do Anglicka a zdržiaval sa v Oxforde, ale už o tri roky neskôr bol späť doma na fare v Rimavskej Seči a v júli toho roku a v roku 1680 na tom istom mieste kázal. Následkom prežitého zanedbával rodinu, trpel psychickým ochorením a so svojimi veriacimi sa dostal do sporu, preto ho považovali za rozmarného a suspendovali z úradu, dokonca bol vyňatý z duchovného stavu. Opäť sa preplavil cez more, aby navštevoval oxfordskú knižnicu. Pracoval hlavne na zjednotení dvoch protestantských vierovyznaní, kalvinistov a luteránov, tu sa znova priklonil ku katolíckemu náboženstvu a začal jeho učeniu venovať viac pozornosti; v auguste 1691 zanechal Oxford. Cez Amsterdam a Nemecko sa vrátil do Košíc, ale vzhľadom na to, že jeho protestantskí súverci sa mu opatrne vyhýbali, začal viesť rozhovory s katolíckmi, najmä jezuitmi.

V Jasove vyhľadal jágerského biskupa, ktorý bol aj jasovským prepoštom. Obráteného milostivo prijal a zobral so sebou do Trnavy, aby tam uspokojil jeho túžbu po poznaní. Ostrihomska kapitula ponúkla Otrokočimu akademické miesto učiteľa, ale svoje prijatie považoval ešte za predčasné, najprv chcel vydať ďalšie práce. Roku 1696 odišiel do Viedne, aby sa predstavil panovníkovi; odtiaľ sa pobral do Ríma. Po veľkom napredovaní sa po vyše roku vrátil do Trnavy s veľkou poctou ako doktor filozofie, teológie a oboch práv. Pôsobil ako katolícky kňaz, venoval sa usporiadaniu knižnice a archívu Ostrihomskej kapituly. Roku 1699 opakovane dostal pozvanie na katedru práva Trnavskej akadémie a pozvaníu tentokrát vyhovel.

Otrokoči je autorom ojedinelého spisu k téme prieniku kánonického a rímskeho práva do domáceho uhorského práva s názvom *Breve specimen introductionis in iurisprudentiam unacum annexa colatione cum iure civili* (Krátky úvod k právnej vede spojený s porovnaním príslušných miest kánonického a civilného práva; Trnava 1699). V tomto prípade ide o unikátnu teoretickú prácu pozoruhodnú aj po terminologickej stránke. V diele *Experimentum reductionis iuris Hungarici ad suos fontes in aliquot exemplis* (Niekoľko ukážok z pokusu o privedenie uhorského práva k jeho prameňom; Trnava, 1699), dedukoval z textu *Tripartita* jeho materiálne predpolie v rímskom a kánonickom práve. Otrokoči podobne ako iní právní teoretici túžil nájsť harmóniu uhorských zákonov s rímskym a s kánonickým právom. Obe diela sa stali fundamentálnymi učebnými textami na Právnickej fakulte Trnavskej historickej univerzity.

V nasledujúcej ukážke z diela *Krátky úvod k právnej vede... je názorne ukázaný spôsob Otrokočiho právneho myslenia a práce s prameňmi, keď v Prvej časti civilnej a kánonicko-právnej vedy na základe rímskeho práva rozdeľuje v prvej sekcii civilné osoby podľa ich stavu:*

„To sa týka prvej časti právnej vedy, pretože základné delenie podľa rímskeho civilného práva člení osoby podľa toho, či sú slobodní alebo otroci. Slobodní sa delia na slobodných od narodenia a prepustencov. Za slobodných občanov (*ingenui*) sa považujú tí, ktorí sú od narodenia slobodní. Prepustenci sú tí, ktorí boli prepustení z riadneho otroctva. Po druhé sa u Justiniana osoby delia na tých, ktorí sú *sui iuris* a nie sú podriadení pod právo iného. Takými sú pán a otec. Otrok je však pod-

Ľudia a udalosti...

■ **10. 4. 2011** – V Bratislave umrel spisovateľ, prekladateľ, publicista a kňaz RAJMUND ONDRUŠ, šéfredaktor slovenského vysielania Vatikánskeho rozhlasu a spoluzakladateľ vydavateľstva *Dobrá kniha*, ktorý študoval na trnavskom gymnáziu a pôsobil v Trnave, kde je aj pochovaný (10. výročie).

■ **13. 4. 1936** – V Le Havre vo Francúzsku sa narodil hudobník a hudobný pedagóg RENÉ NÁVOJ, ktorý pôsobil ako učiteľ na ZUŠ v Trnave, kde aj umrel (85. výročie).

■ **14. 4. 1926** – V Trnave umrel predseda Spolku sv. Vojtecha, Maticе slovenskej i Muzeálnej slovenskej spoločnosti FRANTIŠEK RICHARD OSVALD, literárny historik, vydavateľ a cirkevný hodnostár, ktorého pamiatku pripomína ulica v Trnave (95. výročie).

■ **14. 4. 1946** – V Trstíne sa narodil prvotligový futbalista STANISLAV MARTINKOVIČ, hráč Spartaka Trnava, s ktorým získal 5 majstrovských titulov (75. narodeniny).

■ **17. 4. 1841** – V Trnave umrel kníhtlačiar a mestský funkcionár JÁN KRSTITEĽ JELÍNEK, majiteľ známej tlačiarne, z ktorej vyšla väčšina prác bernolákovcov (180. výročie).

■ **19. 4. 1666** – V Trnave umrel profesor a v rokoch 1646 – 1649 aj rektor Trnavskej univerzity ŠTEFAN KERESTEŠ (355. výročie).

■ **20. 4. 1986** – V Trnave umrel lekár BOHUMIL PÍSEČNÝ, v rokoch 1976 – 85 riaditeľ Nemocnice s poliklinikou v Trnave (35. výročie).

■ **21. 4. 1936** – V Hronských Kľačanoch sa narodil detský lekár IVAN STREDÁNSKY,

ľa *ius gentium* (práva platného medzi Rimanmi a cudzincami, pozn. prekl.) pod mocou svojho pána a deti splodené v riadnom manželstve sú pod mocou otca, ktorá sa nazýva otcovská moc (*patria potestas*), až kým sa z nej neoslobodia. Pod otcovskou mocou sú synovia, dcéry, ktorí sú splodení v riadnom manželstve, a o tejto moci pojednáva u Justiniana traktát o sobáši alebo manželstve. Ďalej otcovská moc sa nevzťahuje len na uvedené deti, ale aj na tých a tie, ktoré boli osvojené za synov a dcéry mužmi spôsobilými otcovskej moci, s pripojeným súhlasom príslušného úradníka. Spod otcovskej moci sa možno oslobodiť najmä tromi spôsobmi: smrťou jedného alebo oboch osôb a to smrťou prirodzenou alebo civilnou (ako je vyhnanstvo alebo trest otroctva); emancipáciou, ktorou sa deti prepúšťajú z otcových rúk s jeho súhlasom a na základe rozhodnutia úradu, alebo na odporúčanie cisára či akoby išlo o rozhodnutia senátu. A toto sa rozširuje aj na každú oslobodzujúcu hodnosť od kúrie a menovite sa vzťahuje na biskupstvo. Prirodzene, že medzi nimi môžu rodičia vyžadovať podľa prirodzeného práva od detí úctu a poslušnosť, čo nemôže byť zrušené civilne, ako správne napomína Perezius. Jednako majú právo *sui iuris* otcovia voči svojim deťom, a tiež aj poručníci voči sirotám a opatrovníci voči zvereným osobám. Existuje tiež poručníctvo (po Serviovi definované Justinianom) ako moc nad životom dieťaťa k jeho ochrane, ktoré sa kvôli veku nemôže brániť, ustanovená a povolená občianskym právom, ktoré poznáme trojaké: testamentárne, zákonné a určené. Prvé je, keď otec na základe závetu určí poručníka, druhé je to, ktoré je určené za zákonné poručníctvo pre agnátskych prí-

buzných, patrónov a ostatných s právom tohto druhu, a podľa tretieho určí poručníka úradník. Poručníctvo končí rôznymi spôsobmi: dosiahnutím dospelosti, a to u chlapcov dosiahnutím 14. roku a u dievčat podľa justiniánskeho práva završením 12. roku; adrogáciou (alebo osvojením) nedospelého; deportáciou nedospelého; trestom otroctva; zajatím; splnením podmienky alebo uplynutím času stanoveného závetom; prirodzenou smrťou nedospelého alebo poručníka; veľmi veľkým zmenšením osobných práv, stredným zmenšením a aj veľmi malým zmenšením práv u nedospelého; odvolaním poručníka sudcom alebo vzdaním sa poručníctva zo spravodlivého dôvodu. Toľko o poručníctve a poručníkoch. Opatrovníci sú tí, ktorí sú určení magistrátom pre nedospelých mužov alebo ženy, spôsobilé vydaja, ktoré pre nižší vek ako 25 rokov alebo pre slabosť duše a tela nemôžu spravovať svoje majetky. Opatrovníci teda prijmu bremeno opatrovania a starostlivosti o majetky týchto osôb. Ak by sa poručníkom alebo opatrovníkom dokázalo, že sú podozriví, nech sú odvolaní z funkcie. Toľko o osobách a ich delení podľa svetského práva. ■

Literatúra:

Echart, F.: *A jog – és államtudományi kar története.* (1667 – 1935). Budapest 1936.
 Laclavíková, M. – Švecová, A.: *Dejiny právnického vzdelávania na Trnavskej univerzite v Trnave.* Praha 2017.
 Otkokcsi, Franciscus Foris: *Breve specimen introductionis in iurisprudentiam unacum annexa suis locis succincta iuris canonici colatione cum iure civili.* Tyrnaviae 1699.

Súťažná otázka: Kto spadal pod otcovskú moc?

Správne odpovede zasielajte do 20. apríla 2021 na adresu: Katedra klasických jazykov, Trnavská univerzita, Filozofická fakulta, Hornopotočná 23, 918 43 Trnava alebo e-mailom na klasjaz@truni.sk. Z účastníkov súťaže vyžrebujeme jedného, ktorý získa knižnú cenu.

Ľudia a udalosti . . .

dlhoročný primár novorodeckého oddelenia Trnavskej nemocnice a nositeľ Ceny mesta Trnavy za celoživotnú prácu v oblasti neonatológie (85. narodeniny).

■ **22. 4. 1586** – V Trnave umrel cirkevný hodnostár a náboženský spisovateľ MIKULÁŠ TELEGI, trnavský farár a vikár Ostrihomského arcibiskupstva, zakladateľ prvej tlačiarne v Trnave (345. výročie).

■ **23. 4. 1561** – Do Trnavy prišli prví jezuitskí pedagógovia, ktorých povolal ostrihomský arcibiskup MIKULÁŠ OLÁH, aby vyučovali na mestskej škole (460. výročie).

■ **24. 4. 1456** – Kráľ LA-DISLAV V. vydal v Budíne mandát, ktorým Trnavčanom potvrdil výsadu o neplatení mýtnych a tridsiatkových poplatkov (565. výročie).

■ **24. 4. 1986** – V Trnave slávnostne otvorili nový domov dôchodcov s kapacitou 150 miest, dnešné Zariadenie pre seniorov na Ulici Terézie Vansovej (35. výročie).

■ **26. 4. 1656** – V Trnave sa narodil uhorský magnát a protiturecký bojovník JURAJ SEČĚNÍ, kapitán a majiteľ viacerých hradov, ktorý vlastnil domy aj v Trnave a v Hlohovci (365. výročie).

■ **26. 4. 1951** – V Trnave umrel pedagóg, spisovateľ a prekladateľ JÁN DETRICH, riaditeľ ľudovej školy, autor učebníc a informačnej monografie o Trnave (70. výročie).

■ **28. 4. 1831** – Viedenské úrady povolili stavbu divadla v Trnave (190. výročie).

P.R.

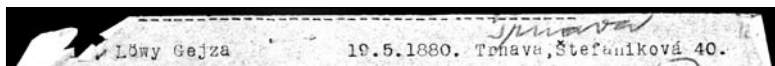
Veronika Slneková-Plesníková, do tlače pripravil: (mj)

K osudom židovskej komunity v Trnave v rokoch 1938 – 1945

19. časť

Arizácie a bitka Trnavčanov o židovské majetky

Jozefína Schwarzová vo svojom obchode so starým železom, kosťami, handrami, perím a surovými plodinami zamestnávala až 30 ľudí. Arizátorom sa stal O. Tomášik, ktorý hodlal J. Schwarzovú ďalej zamestnávať, „lebo sám je chorý, pripútaný na lôžko a ona najlepšie pozná chod podniku“. Proti rozhodnutiu sa na predsedu vlády obrátila G. Bolečeková, aby intervenovala z svojho otca M. Zemka, vedúceho inštalatérského a zámočníckeho podniku, ktorý bol v obchode dočasným správcom a mal záujem obchod aj arizovať, „čo mu sľúbili ako 21-ročnému ľudákovi aj na sekretariáte HSLS, ale obchod dostal Ondrej Tomášik, ktorý má dvoch synov, lekára a advokáta a dve dcéry učiteľky, má vinohrad a dom s kováčskou dielňou, takže to ani nepotrebuje“, kým jej otec je chorý, nemajetný, „odkázaný na žobrácku palicu“, preto pre otca žiada aspoň polovicu obchodu, lebo obchod užijú aj dve rodiny.¹ Medzi žiadateľmi sa pomerne často objavovali chorí, dokonca pripútaní na lôžko, pričom v niektorých prípadoch bolo takému záujemcovi vyhovené. Zlý zdravotný stav arizátora dával tušiť, že sa vedeniu podniku nebude môcť venovať plnohodnotne, čo by jasne napovedalo tomu, že pri výbere arizátorov hrali úlohu iné kritériá, ako schopnosť záujemcu adekvátne viesť nadobudnutý podnik. Napr. K. Králiková na odporúčanie GS HSLS arizovala obchod s látkami Bedricha Reissa. V roku 1943 bolo

Gejza Löwy je uvedený v zozname Židov deportovaných 6. júla 1942 z Trnavy do žilinského tábora. Narodil sa 19. mája 1880 a býval na Štefánikovej ulici 40. Podľa dostupných zdrojov bol v koncentračnom tábore zavraždený. Zdroj: yadvashem.org

v revíznej správe uvedený, že K. Králiková „pre svoj vyšší vek nemôže sa plne venovať podniku. Podnik miesto nej vedie jej dcéra, vydatá za prekršteného Žida, Vojtecha Bluma, ktorý má prezidentskú výnimku a je zamestnaný v obchode ako obchodvedúci.“ Podľa správy mal ale podnik prosperovať dobre.²

Aj A. Klačko sa sťažoval na predsedníctve vlády, pretože mal záujem arizovať obchod so strižným tovarom Mórica Grünhuta spolu s ďalšími piatimi záujemcami, z ktorých bol ale rozhodne „najkvalifikovanejší, najzaslúžilejší a najodkázanejší“, pretože „mám nepatrnú penziu, chovám deti, a preto znamenalo by to napomôženie mojej existencie... K tomu som starodávnym členom HSLS, ktorý som bol preto aj perzekvovaný... Predsa obchod nebol daný mne, poťažne mojej manželke, nám obyvateľom v Trnave, ale istému Fr. Hohošovi, prišlému od Žiliny, ktorého minulosť je tým zatiernená.“³ Sklamaní žiadatelia o arizáciu, ktorým nebolo vyhovené, teda vyjadrovali svoje rozhorčenie a dožadovali sa nápravy: Š. Krajčovič, záujemca o podnik A. Seidlera, ktorý sa popísal ako starý a práceneschopný, „teraz som sa všemožným spôsobom staral o peniaze na obchod, ktoré

som dal za všetky doklady, kolky, cesty atď. a teraz za jeden rok mi príde žiadosť odmietnutá“.⁴ Svoj enormný záujem o arizovanie obchodu s farbami Gejzu Löwyho, vyjadroval V. Rožič tým, že písal žiadosti a sťažnosti na všetky strany – veliteľstvám HG na rôznych úrovniach, niektorým členom vlády, predovšetkým však A. Machovi, uvádzajúc sa ako „jediný odborník, ktorý sa vyučil v tomto obchode“, ale „pretože som nemal žiadnu protekciu v S. L. S., nechcú ma intervenovať“. Do HSLS vstúpil v roku 1940 a bol členom HG. Argumentoval tým, že dobre pozná zákazníkov, má aj dostatočný kapitál na prevzatie podniku a svoj obchod má na vedľajšej ulici, ale „nemôže sa tam uplatniť a iba živorí“. „Je to bohužiaľ smutné, že my odborníci nemôžeme žiadny obchod dostať“. Je ťažké posúdiť úmysly V. Rožiča. Na prvý pohľad sa zdá, že je to iba horlivec, ktorý sa pokúsil využiť situáciu vo svoj prospech, preto obiehal kompetentných, aby došiel do cieľa. Jeho konanie rozhodne nevyznieva sympaticky. Po prečítaní správy dočasného správcu v obchode G. Löwyho, M. Moravčíka, v ktorej píše, „Židia sa ku mne chovajú odmerane, ba až provokatívne, čím znemožňujú moju činnosť. Navádzajú určité osoby na 60%

¹ SNA, Fond PPO – VII, č. k. 46, VII – 740, Schwarzová Jozefína, obchod starým železom, Trnava – vrátenie spisov, prevod na Tomášika Ondreja. Schwarzovci – Karol, Regina a Jozefína boli deportovaní.

² SNA, Fond PPO – VII, č. k. 86, V/7 – 1126/48, Reiss Filip a syn, obchod látkami – Trnava. Králiková Katarína – Trnava – trovy pokračovanie. Filip Reiss bol otec, zomrel v roku 1936, podnik prevzal jeho syn Bedrich Reiss. V Obchode zamestnávali dve predavačky. B. Reiss ušiel v marci 1942 zrejme do Maďarska, po vojne si zmenil meno na František Radec.

³ SNA, fond ÚHÚ, č. k. 32, Prez. 1645/1941.

⁴ SNA, fond ÚHÚ, č. k. 36, Prez. 4002/1941, Štefan Krajčovič, arizácia podniku Arnolda Seidlera v Trnave.

945.Grünhut

Moric

3. VI. 1881

"

Moric Grünhut figuruje v zozname Židov deportovaných zo Slovenska 4. apríla 1942 do lublinskej oblasti. Pri jeho mene stojí stručne: Zavraždený. Zdroj: yadvashem.org

arizáciu, aby tak predišli zákonu“, hoci nikoho nemenoval, okolnosti a niektoré písomnosti nasvedčujú, že by mohlo ísť práve o V. Rožiča, čím aj jeho správanie dostalo iný rozmer a nevyznelo výsostne zištne.⁵

Zo začiatku, v období prvého arizačného zákona, sa niektorí Židia pod politickým a hospodárskym tlakom v obave o svoj ohrozený podnik či obchod pokúsili o jeho záchranu práve odpredaním, resp. prepísaním jeho väčšej časti na príbuzného, prípadne na árijca, ktorého poznali, s ktorým sa dokázali dohodnúť a podpísať zmluvu o „dobrovoľnej“ arizácii. Žiaľ, išlo o opatrenie, ktoré bolo len dočasné, pretože v období po Salzburgu sa účasť Židov v takýchto podnikoch neustále zmenšovala, až boli k 1. aprílu 1942 vyhláškou predsedu ÚHÚ z účasti na podniku úplne vylúčení. „Dobrovoľná“ arizácia bola z pohľadu obetí pokusom o záchranu majetku, zo strany divákov ústretovým krokom, ponúknutou pomocnou rukou v prípade, ak do podniku vstupovali naozaj so zámerom pomôcť, ale aj s efektom prípadného vylepšenia materiálnej situácie, ktorý mohol byť len vedľajším produktom v prípade nezištnej pomoci, ale v niektorých prípadoch aj motiváciou na vstup do podniku so Židom. Obe možnosti je veľmi ťažké od seba oddeliť.⁶ V roku 1940 prešiel „dobrovoľnou“

arizáciou obchod so strižným tovarom Mórica Schwartza na Hviezdoslavovej 14, keď 60% podnikového majetku mala prejsť na M. Petrovičovú, zmluva však nenadobudla právnu účinnosť. Motív arizátorky je ťažké posudzovať, z indícií vyplýva, že by pravdepodobne mohla patriť práve k tým „dobrým“ arizátorom. V januári 1941 ju ÚHÚ vymenoval za dočasnú správkyňu v obchode. Vo svojej správe o situácii v podniku nešetrí chválou na majiteľa: „Majiteľ podniku podľa dosavadných skúseností chová sa v tomto smere bezvadne, preukáže ochotu pri denných obchodných otázkach, tak voči verejnosti, ako aj voči dočasnej správe“ a podotýka, že „podnik tento by som chcela prevziať a to dľa možnosti pri účasti žida na tomto podniku... by bola ešte potrebná vzhľadom na rozsiahlosť podniku a preto, aby som si mohla osvojiť úplne samostatné vedenie obchodu“. V júli 1941 nakoniec bola podpísaná zmluva o založení verejnej obchodnej spoločnosti (76% : 24%).⁷ O „dobrovoľnú“ arizáciu sa pokúsil aj majiteľ zámočníctva Izidor Drechsler so Š. Čavojským, ktorý sa u I. Drechslera aj vyučil a zostal v podniku pracovať. Ako obaja písali na Župný úrad v Bratislave:

„...táto arizácia má objektívnu prednosť pred nútenou arizáciou preto, lebo náš podnik v prípade nútenej arizácie má sotva nejakú hodnotu, keďže sa môžu uplatniť naše staré skúsenosti na poli verejných dodávok“. Zmluvu 55% : 45% (s väčšinovým podielom Š. Čavojského) podpísali v septembri 1940. Š. Čavojský prevádzku podniku v roku 1944 zastavil, pretože dom, v ktorom boli dielne, arizovali bratia K. a L. Kováčovci, ktorí firmu exekučne vystaňovali.⁸ Z pozitívnej správy dočasnej správkyne a neskôr aj arizátorky E. Sirotiakovej, manželky okresného sudcu, v obchode so strižným tovarom Adolfa Manheima, v ktorej sa objavili iba samé chvály, by sa tiež dalo usudzovať na vzájomný korektný vzťah: „obchod je vedený s najväčšou pečlivosťou a majiteľ podniku sa snaží o jeho rozkvet. Nariadila som, aby boli ihneď upravené výkladné skrine, výklady riadne zhotovené a zavedené riadne účtovníctvo... kedykoľvek potrebujem informáciu, tú hneď dostanem, moje nariadenia ochotne plnia.“ O arizácii podniku sa zaujímalo ďalších päť uchádzačov – medzi nimi aj A. Földesová z Bratislavy, ktorej sa s A. Manheimom v roku 1940 podarilo podpísať aj zmluvu o „dobrovoľ-

⁵ SNA, fond PPO – VII, č. k. 71, VII – 890, Löwy Gejza, obchod farbami Trnava – prevod na Štefaniu Pallovú, trovy pokračovanie. Podľa žiadateľky, nakoniec úspešnej Š. Pallovej „na celom trnavskom okolí sú len dva obchody toho druhu“. G. Löwy ešte pred prevodom podniku spálil všetky obchodné knihy. Deportovali ho 7.6.1942, jeho manželka bola do roku 1944 v Trnave. Deportovali ju až na jeseň 1944.

⁶ K dobrovoľnej arizácii viac KAMENEC, Ivan. Po stopách tragédie. Bratislava: Archa 1991, s. 57. Zrejme v snahe za zachrániť čo sa dá sa F. Ellenbogen pokúsil odpredať svoj obchod aj so zariadením. Ako uvádza správa žandárskej stanice v Trnave: „Je však pravdepodobné, že Ellenbogen tak učinil z obavy, ako žid, aby mu obchod nebol odobraný i so zariadením a preto ho odpredal“, pričom ÚHÚ kúpno-predajnú zmyslu neschválil a podnik prešiel arizáciou na A. Valentovičovú. SNA, Fond PPO – VII, č. k. 78, VII – 1039, Ellenbogen Bratia, mliekareň Trnava – Valentovičová Anna, Trnava, trovy – pokračovanie. F. Ellenboga deportovali v roku 1942, I. Ellenbogen mal pracovné povolenie a pracoval vo firme Jakub Ján Roubal v Bratislave.

⁷ SNA, fond PPO – VII, č. k. 136, 321-r-1531/50, Schwartz Moric, obchod technickým tovarom, Trnava. M. Schwartz, ktorý mal v roku 1941 už 86 rokov a v decembri 1941 zomrel na mozgovú príhodu, zastupoval syn Heinrich Schwarz, ktorý po vojne uplatňoval aj reštitučné nároky.

⁸ SNA, Fond PPO – VII, č. k. 56, VII – 795, Drechsler Izidor, zámočníctvo, Trnava – vrátenie spisov. Prevod na Čavojský Štefan. I. Drechsler pracoval v Budapešti, Viedni, Berlíne, Hamburgu, v rokoch 1906–1912 pracoval v USA, v rokoch 1914–1918 naruchoval ako dielmajster, v r. 1920 sa v Trnave osamostatnil a 20 rokov pracoval aj na elektrifikácii Slovenska, pre ktorú dodával železné konštrukcie a technické zariadenia, zároveň dodával zariadenia do nemocníc. Vo svojej dielni vyučil 80 učňov. Podnik mal 9 zamestnancov – 4 učňov a 5 pomocníkov.

nej“ arizácii podniku 60% : 40%. Obchodné grémium ju však neodporúčalo z dôvodu, že je to modistka, teda nemá dostatočnú kvalifikáciu, ale predovšetkým preto, že „je vážna obava, že arizovanie by sa previedlo len preto, aby židovský podnik bol krytý“, čo potvrdil aj Daňový úrad v Bratislave, pretože A. Földešová „je manželkou Zoltána Földeša, ktorý je žid a ešte nie sú rozsobášení“, hoci nežijú v spoločnej domácnosti. V roku 1941 ÚHÚ nariadil prevod obchodu na E. Sirotiakovú, ktorá A. Manheima aj po jeho vypovedaní z podniku v roku 1942 ďalej zamestnávala, čo ho chránilo pred deportáciami.⁹ „Dobré“ úmysly arizátora dokumentuje prípad arizácie obchodu s módnym tovarom Richarda Magrana. Jeho arizátorom sa stal V. Varadín (1912), ktorý bol v obchode najprv učňom a potom v ňom zostal pracovať ako pomocník. S R. Magranom podpísal v roku 1940 najprv zmluvu o „dobrovoľnej“ arizácii 60% : 40%, v roku 1941 sa jeho účasť zvýšila na 76% a aj po vylúčení R. Magrana ako spoločníka firmy v roku 1942, ho naďalej zamestnával ako účtovníka, čo spolu s ostatnými aktivitami R. Magrana prispelo k jeho záchrane pred deportáciami roku 1942. Korektný postoj V. Varadína dokazuje aj hladké vysporiadanie majetkových záležitostí po vojne, bol dokonca menovaný za národného správcu v obchode a nároku naň sa vzdal.¹⁰

O obchod s kožou Jozef Koth a synovia bolo tiež viac záujemcov. J. Dobiáša, ktorý bol do podniku dosadený ako dočasný správca, však neodporúčalo Okresné veliteľstvo HG, pretože „do národnej práce sa vôbec nezapojil. Podniky HG a HSLS nepodporuje, schádza sa so Židmi“ a pritažilo mu pravdepodobne aj to, že za I. ČSR patril k sociálnej demokracii. Ani ďalší zo záujemcov M. Novomeský nebol hodnotený pozitívne, pretože „sa v roku 1940 prihlásil aj do HG, nakoľko však schôdze nenavštevuje, bude pravdepodobne vylúčený“. Obchod arizoval nakoniec F. Hrbek, ktorého možno zaradiť rovnako k „dobrým“ arizátorom. Keď k 1.4. 1942 boli aj jeho židovskí spoločníci Leopold a Herman Kothovci z podniku vypovedaní, F. Hrbek požiadal ÚHÚ o povolenie zamestnávať ich s tým, že obchod arizoval len pre 6 mesiacmi a chcel by za ich asistencie sledovať chod obchodu jeden celý rok, „nakoľko zimné obdobie už dokonale ovládam, budem horemenovaných židov len cez leto potrebovať“, čo im mohlo zachrániť život, ale nestalo sa. Na zozname Židov s pracovným povolením v lete 1942 sa už nenachádzali. Oboch deportovali zo Sereďe v transporte 12. apríla 1942 do Osvienčimu. Po vojne F. Hrbek uznal prevod podniku za neplatný, rozhodol sa ho odovzdať žiadateľom a rovnako sa zriekol živnostenského oprávnenia v prospech žiadateľov.¹¹

F. Hrbek bol od roku 1929 člen HSLS. Absolvoval 7-dňový kurz pre arizátorov organizovaný Vyššou družstevnou školou v Bratislave. Pôvodne mal záujem o arizovanie brašnárskeho podniku Hermana Davidoviča., jediného brašnárskeho podniku v Trnave, v ktorom F. Hrbek pôsobil ako vládny dôverník. Podnik arizoval J. Sadloň, ktorý s H. Davidovičom v auguste 1940 podpísal zmluvu o „dobrovoľnej“ arizácii 60% : 40%. Okresné veliteľstvo HG podporilo J. Sadloňa: „Považujem za potrebné, aby ako jediný árijský kožiari bol úradmi podporovaný, aby kožiarsky priemysel v Trnave prešiel do jeho rúk“, čo však spochybnil zas GS HSLS, lebo „osvedčenie pre Jozefa Sadloňa bolo vylákané, pretože nie je starým členom HSLS“. ÚHÚ nakoniec dôvodil, že „pri vydaní arizačného výmeru som uvažoval zabezpečenie existencie Slováka žiadateľa, ktorého som považoval za odborníka... som išiel ku kolegovi Gejzovi Luptákovi, tajomníkovi spoločenstva z Trnavy, ktorý je na ten čas pridelený v ÚHÚ, aby som sa informoval o osobe Fr. Hrbeka. Ním mi bolo povedané, že Hrbek je Čech a nemá v poriadku štátne občianstvo“. Zaujímavé je, že Hrbekovo nevyšporiadané občianstvo v prípade inej arizácie nebolo na závadu.¹² Pozitívne správanie arizátora po vojne reprezentoval aj J. Hochel, arizátor obchodu so strižným tovarom Arpáda Sterna. V roku 1946 obaja uzavreli „reštitučnú

⁹ SNA, fond PPO – VII, č. k. 145, 321-r-1595/50, Manheim Jakub, obchod textilným tovarom, Trnava. O dom A. Manheima na Hviezdoslavovej 11 prejavila záujem zas miestna organizácia HSLS.

¹⁰ SNA, Fond PPO – VII, č. k. 154, VII - 1665, Magran Max, obchod módnym tovarom, Trnava. Varadín Vojtech, trovy pokračovanie. V názve firmy figuruje meno otca Richarda Magrana, ktorý zomrel v roku 1936. R. Magran bol významným predstaviteľom židovskej náboženskej obce v Trnave. Bojoval v prvej svetovej vojne, bol ranený, v roku 1917 dostal vyznamenanie Signum laudis, ako aj Kríž kráľa Karola, v rokoch 1925-1931 bol miestostarostom Okresného živnostenského spoločenstva, v rokoch 1931-1937 starostom obchodného grémia, bol prednostom pobočky ÚŽ v Trnave, predsedom židovskej náboženskej obce statu quo. Jeho meno však figuruje medzi obeťami holokaustu v Trnave. Deportovali ho pravdepodobne v roku 1944, keďže v roku 1942 bol držiteľom viacerých výnimiek.

¹¹ SNA, Fond PPO – VII, č. k. 148, VII/2 - 1628, Koth Jozef a synovia, obchod kožou, Trnava. Hrbek František – trovy pokračovanie. V roku 1943 F. Hrbek previedol podnik na Š. Baču a Š. Bajtoša, obaja boli vojnoví invalidi. Š. Bača sa však vzdal všetkých nárokov, dokonca ukradol z obchodu tovar. Podnik J. Kotha mal dlhú tradíciu, v Trnave fungoval od roku 1869.

¹² SNA, Fond PPO – VII, č. k. 11, VII - 144/1945, Davidovič Herman, Trnava – Sadloň, Jozef – vrátenie kúpno predajnej zmluvy. J. Sadloň sa narodil v roku 1897, bol evanjelik, ženatý, 1 dieťa, 21-ročná brašnárska prax, člen HSLS a HG. V roku 1940 mal podnik 7 zamestnancov, 2 učňov a 5 pomocných robotníkov.

pokonávku“ a J. Hochel vrátil A. Sternovi podnik, byt aj nábytok.¹³ Rovnaké to bolo aj v prípade arizátora obchodu so železom, technickými článkami, vrecami, plachtami a kuchynským riadom Armina, Eugena a Viliama Reissa, P. Stríža, ktorý tiež nemal problém s uznaním reštitučného nároku, zaviazal sa vrátiť obchod bez akýchkoľvek nárokov a zrieknuť sa živnostenského oprávnenia v prospech bývalých majiteľov.¹⁴

V súvislosti s arizáciami pútala na seba pozornosť trnavská rodina Luptákovcov. Gejza Lupták pracoval do mája 1941, keď zo zdravotných dôvodov odišiel ako úradník na ÚHÚ a svoje účinkovanie v tejto inštitúcii evidentne využíval na to, aby jeho rodina z arizácií profitovala. Z viacerých prípadov je zrejmé, že G. Lupták využíval svoju pozíciu na ovplyvňovanie konečného výberu arizátorov ÚHÚ, ak sa dalo, poľahoval nitkami a zabezpečil arizovanie niekoľkých podnikov aj svojej rodine. Kauza G. Luptáka bola spomenutá aj v sťažnosti na pomery, v akých arizácia prebieha spísaná E. Krivosudským, roľníkom z Hrnčiaroviec, ktorý sa v nej priamo prezidentovi republiky ponosoval v mene svojej manželky E. Krivosudskej, ktorá si podala žiadosť o arizovanie obchodu Vojtecha Friedmanna. „Moja manželka... bola podomovou obchodníčkou výšivkami a takto mojím a jej zárobkom snažili sme sa, stískali úspory, aby sme aspoň pre nezaopatrované deti mohli niečo zanechať. Aby sa hospodárstvo netrieštilo na záhonky, rozhodol som sa, že moja manželka bude

arizovať nejaký menší obchod... Arizácia bola pre nás veľmi výhodná, a tak moja manželka Ervína v októbri 1940 podala si žiadosť na obchod Vojtecha Friedmanna... Pred nedávnom som sa dozvedel, že uvedený obchod obdržala nejaká menom Luptáková z Trnavy, ktorej brat či švagor je referentom ÚHÚ. Pri tomto pre mňa zarážajúcom prípade je pre mňa najbolestnejšia tá okolnosť, že kým ja som sa uchádzal o 100% arizáciu, zatiaľ pani Luptáková podnik vedie so svojím manželom a Židom Friedmannom, ktorý má na zisku 25 %!!!! Teda také krytie, spravodlivosť, ja, ktorý podľa hlásenia Strany a HG ako kvalifikovanejší po stránke národnej a politickej (som miestnym veliteľom HG, členom výboru miestnej organizácie HSLS) mal som mať prednosť, nielen že som obchod neobdržal, ale bol pridelený i napriek výhodnejšie mnou ponúknutými podmienkami pre očistenie židovského živlu z nášho súkromného podnikania osobe, ktorá nikdy s našským cítením nesympatizovala, a ktorá rodina na úkor našich statočných hlinkovcov obdržala v Trnave niekoľko dočasných správcovstiev a obchodov len preto, že veci na ÚHÚ mal kto poháňať, jej pán brat Gejza Lupták. Tento prípad, ktorý do krve urazil moju národnú hrdosť, cítenie a odhodlanosť, neodradil ma ako predoktóbrového vytrvalého ľudáka od toho, aby som sa vzdal nádeje. Po obdržaní rady od Obvodného sekretariátu HSLS v Trnave podal som si arizačnú prihlášku znovu na obchod Adolfa Manheima, výšivky a strižný

tovar... Na moje veľké prevkapanie v týchto dňoch som zistil, že ÚHÚ menoval do uvedeného židovského podniku za doč. správkyňu pí. Siroťákovú, manželku okresného sudcu v Trnave... som nikdy od nikoho, teda od Strany v svoj prospech nič nežiadal, financoval som zo svojich prostriedkov všetko, čo len bolo treba a teraz ak som sa zapojil do tvorivej práce, tento prípad mi odoberá chuť k práci a nielen mne... Nuž ak mám zodpovednosť, bez akejkoľvek úhrady v nedelu a či v robotný deň konať stráž, pohotovosť, zúčastňovať sa schôdzí, porád, kurzov atď., nuž nezaslúžim si aspoň toľko, aby moje deti ak nie ja mali aspoň o kústik bielsi kúsok chlebička?“¹⁵ Prípad G. Luptáka sa ocitol pod drobnohľadom v lete 1941 v súvislosti so sťažnosťou na počínanie ÚHÚ, zvlášť jeho predsedu A. Morávka z dôvodu protekcionizmu, protežantstva, rodinkárstva a nesprávneho postupu v zmysle ignorovania odporúčaní HSLS v arizačnom procese. Medzi konkrétnymi prípadmi Morávkových prešlapov sa spomínal aj G. Lupták. Manželka G. a A. Luptákovci arizovali obchod so strižným tovarom V. Friedmanna, Modatex na Hitlerovej 38.¹⁶ Revízná komisia ÚHÚ zistila v tejto súvislosti evidentné prešlapy. G. a A. Luptákovci si totiž žiadosť o arizovanie tohto obchodu podali 15. marca 1941 a už 17. marca 1941 bola kladne vybavená, a to bez odporúčania GS HSLS a aj napriek tomu, že ďalších 7 žiadostí ležalo na ÚHÚ ešte od roku 1940.

(pokračovanie nabadúce)

¹³ SNA, Fond PPO – VII, č. k. 135, VII – 1527/1947, Stern Arpád Trnava, obchod strižným tovarom. S osobou arizátora v tomto podniku bol vonkoncom nespokojný manžel jednej zo žiadateľiek, ktorý v sťažnosti ÚHÚ, ale aj prezidentovi Tisovi uvádza, že „arizoval agrárnik Hochel! A to na intervenciu ministra Dr. Gejzu Fritza. Je všeobecne známe, že robia sa veľké nespravodlivosti a krivdy na ÚHÚ“.

¹⁴ SNA, Fond PPO – VII, č. k. 110, VII/2 – 1317/1–45, Reiss Armin, Trnava, obchod železom, prevod na Stríž Pavel, Trnava. Z pôvodných majiteľov Armin zomrel v 1941. Eugen a Viliam s manželkou boli po vojne nezvestní. Po Viliamovi a jeho manželke zostal maloletý syn Tomáš (1937). Eugena Reissa vyhlásili v roku 1946 za mŕtveho, zomrel pravdepodobne v koncentračnom tábore Sachsenhausen. Predtým ušli pravdepodobne do Maďarska, v roku 1944 sa zrejme vrátili na Slovensko odkiaľ ich na jeseň 1944 deportovali. Pozri KAMENEC, ref. 6, s. 57.

¹⁵ SNA, fond ÚPV, č. k. 78, 431/1941, Krivosudská Paulína, Hrnčiarovce, žiadosť o arizáciu. SNA, fond ÚHÚ, č. k. 36, Prez. 4085/1941, Krivosudská Paulína, Hrnčiarovce, žiadosť o arizáciu dohodou Vojtecha Friedmanna v Trnave – ponosa.

¹⁶ SNA, Fond PPO – VII, č. k. 170, VII – 2222, Friedmann Vojtech, obchod strižným tovarom, Trnava; Jánošíková Terézia, Trnava – menovanie za národného správcu.

Jaroslava Žuffová

Objav zvyškov pivnice s unikátnou klenbou na parcele budúceho parčíka

V marcových Novinkách z radnice sme informovali o podzemných priestoroch objavených počas 1.etapy archeologického výskumu na území Halenárskej ulice medzi Seminárom sv. Štefana a Synagógou Status quo. Dnes na tejto prázdnej ploche, ktorá zostala po dvoch domoch, zdemolovaných v 60. rokoch 20. storočia, pokračuje archeologický výskum druhou etapou. Nezastavané územie vždy vyvolávalo veľa otáznikov, najmä s ohľadom na vek a hodnoty zbúraných stavieb, keďže v ich bezprostrednom okolí podnes stoja cenné stredoveké meštianske domy zabudované do susediacich domov.

Už 1.etapa archeologického výskumu, ktorá prebehla na jeseň minulého roka, potvrdila oprávnenosť jeho konania, keď odkryla pod dnešným terénom viaceré súčasti významných stredovekých meštianskych domov na skúmanej dvojici parciel. Ale najnovší nález prekonal naše očakávania o hodnote jedného z domov, ktorý stál vedľa parcely neskoršej synagógy. Bola odkrytá časť pivnice vybudovanej z gotických tehál. Avšak najväčší prínos predstavuje zaklenuťie pivnice krížovou rebrovou klenbou, z ktorej sa zachovali klenbové nábehy, vyrastajúce zo severnej obvodovej steny. Rebrá klenby boli vytvorené z tehlových tvaroviek so skosenými hranami. Veľký obdĺžnikový priestor (s rozmermi 16,5 x 6 m) mal celé zaklenuťie rozdelené na tri rovnaké polia, navzájom oddelené murovanými oblúkmi. Tento typ reprezentačnej klenby svedčí o tom, že na parcele stál v stredoveku meštiansky dom, ktorý mal charakter palácovej stavby. Išlo o mohutný dom s pivnicou, ktorú je možné podľa veľkosti a spôsobu zaklenuťia považovať za súčasničku pivnice pod stredovekým západným krídlom radnice.¹ V celej Trnave je známy už len jediný porovnateľný priestor,

a to pod budovou Spolku sv. Vojtecha na Radlinského ulici č. 5. Poznáme síce ešte ďalšie dve pivnice so zaklenuťim tohto typu, avšak v oboch prípadoch ide o podstatne menšie domy, pričom v ich pivniciach existovalo od začiatku len jediné pole krížovej rebrovej klenby, zatiaľ čo zvyšok pivnice bol prekrytý dreveným trámovým stropom. Jeden takýto prípad sa vyskytol v blízkom susedstve súčasného nálezu (Halenárska ulica č. 14) a druhý v pivnici domu na Hlavnej ulici č. 16.² Je smutné, že ani jeden z podnes stojacich obytných domov v historickom jadre nemá zatiaľ doložený takýto typ klenby

Pohľad na odkrytú časť pivnice od Halenárskej ulice, v popredí kamenný vstupný portál, za ním severná stena s nábehmi klenby, foto: J. Žuffová.

Pohľad na interiérny povrch severnej steny v rozsahu jedného klenbového poľa. V spodnej časti otvor s predpokladanou funkciou transportu sudov z terénu dvora, vľavo typická nika na položenie osvetľovacieho telesa ukončená strieškou, foto: A. Žitňan.

¹ ŽUFFOVÁ, Jaroslava – KVETANOVÁ, Gabriela: Počiatkové etapy vývoja Trnavskej radnice. In: Pamiatky Trnavy a Trnavského kraja 3, zborník zo seminára konaného ku dňom Európskeho kultúrneho dedičstva, Pamiatkový ústav, Regionálne stredisko v Trnave, Trnava, 2000, s. 3 - 18

² STANIČEK, Ivan: Najstarší typ murovaného stredovekého meštianskeho domu so vstupnou šíjou v Trnave na Hlavnej ulici č.16. In : Forum urbes medii aevi III. Vrcholné stredoveká zděná měšťanská architektura ve střední Evropě, Archaia Brno, o.p.s.2006, s.150-170

Detail nábehu klenbového rebra zloženého z tehlových tvaroviek, foto: A. Žitňan.

v nadzemnom podlaží. Jediná profánna stavba, kde sa použitie rebrovej klenby z tehlových tvaroviek našlo v prízemí, dnes už nestojí. Dve klenbové polia s rebrami z tehlových tvaroviek boli súčasťou prízemnia palácovej stavby na mieste dnešnej pošty, teda domu, kde údajne zomrel kráľ Ľudovít Veľký.³ Približne rovnako zriedkavý je tento typ klenby aj v cirkevnej architektúre, kde je často redukovaný len na jedno klenbové pole. Môžeme to vidieť napr. v severnej podvežovej kaplnke Baziliky sv. Mikuláša, kde je však tehlový materiál rebier a celej klenby pokrytý štukovou výzdobou zo 17. storočia. Jedným poľom bolo zaklenuté aj štvorcové, dnes už zaniknuté presbytérium klariského Kostola Nanebovzatia Panny Márie.⁴ Rebrá z tehlových tvaroviek predstavujú na území Slovenska unikátne riešenie krížových klenieb, charakteristické práve pre tehlovú zástavbu stredovekej Trnavy a jej bezprostredného okolia. Ako vidno, používali sa v obytných aj

Rovnako riešená reprezentačná pivnica v stredovekom západnom krídle trnavskej radnice je podnes zachovaná v autentickom stave, foto: M. Zelina.

v cirkevných stavbách. V našom prípade sa zachoval aj polkruhový kamenný portál, ktorým sa do zaklenutej pivnice vstupovalo, známe sú tiež polohy okien a nemôže chýbať ani typická nika na uloženie osvetľovacieho telesa, ukončená zhora strieškou. Pri podlahe pivnice bola odkrytá dvojica atypických, polkruhovo ukončených otvorov, o ktorých sa domnievame, že mohli slúžiť na vpúšťanie sudov, resp. iného objemnejšieho tovaru. Tovar bol spúšťaný z úrovne terénu dvora cez vysoké šachty, vyhlbené v spráši zvonka popri stene pivnice. Tento spôsob transportu objemnejšieho materiálu do pivnice je tiež zatiaľ ojedinelý v kontexte zástavby Trnavy. Gotický meštiansky dom, z ktorého podnes zostala už len pivnica, vznikol zrejme v priebehu 14. storočia a počas renesančnej prestavby niekedy v 16. – 17. storočí ho vtedajší majiteľ zabudoval do bočného krídla viackrídlového prízemného domu. Tam zostal v zabudnutí až do doby, keď ho zbúrali spolu so zvyškom stavby. Mesto Trnava ako investor parkového riešenia a zároveň investor archeologického výskumu objav

privítalo a má snahu tento jedinečný priestor zachovať a zakomponovať do novovytvoreného parku tak, aby zostal verejne prístupný. Predtým, ako to však bude možné zrealizovať, je potrebné ešte doskúmať stav nálezu, t. j., či je z pivnice zachovaný dostatočný rozsah murív na to, aby ju bolo možné priestorovo zrekonštruovať. Zatiaľ totiž síce poznáme celú dĺžku priestoru, avšak z jeho šírky je odokrytá len približne tretina s jednou celou obvodovou (severnou) stenou, zachovanou do výšky zaklenutia spolu s nábehmi klenby. Potrebujeme však zistiť, či je zachovaná aj protiľahlá (južná) stena a do takej miery, aby bolo možné priestor zrekonštruovať v prevažujúcom autentickom materiáli. Archeologický výskum je preto potrebné ešte čiastočne rozšíriť južným smerom – aj na dnešnú susediacu parcelu synagógy, pretože objavená pivnica na ňu presahuje. Hranica pôvodnej parcely, na ktorej palácový objekt postavili, bola totiž v 20. stor. posunutá na sever. ■

Autorka realizuje pre archeologický výskum firmy AA Avala architektonicko-historický výskum odkrytých murovaných konštrukcií.

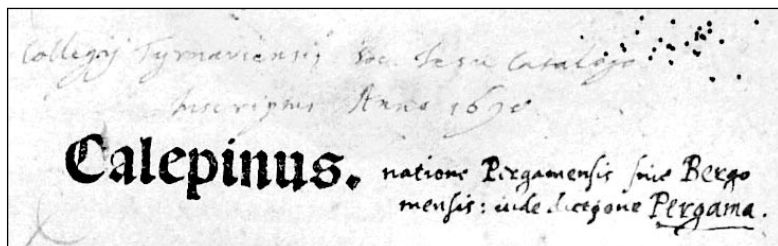
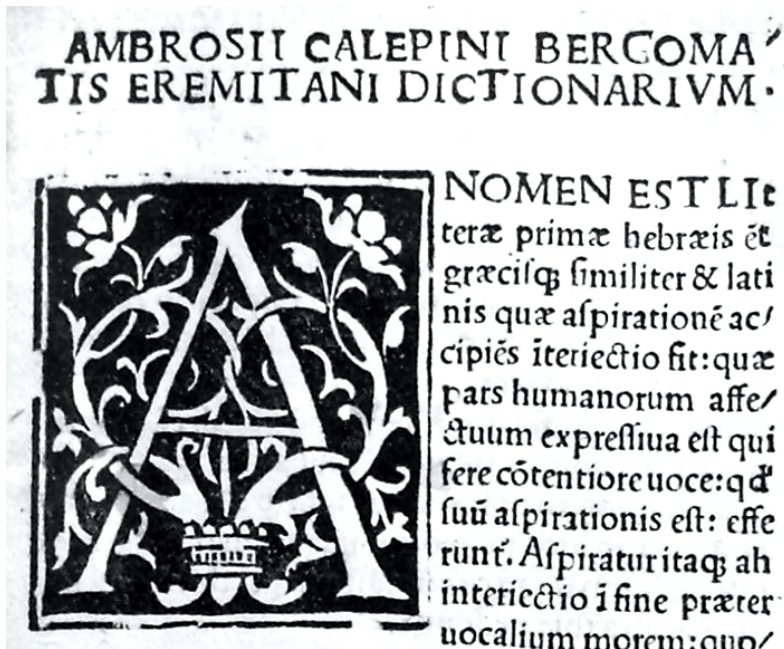
³ PIFL, Alfréd: Rozbor dvoch gotických klenieb z Trnavy. In: Stavebnícky časopis III.1, 1954.

⁴ ORIŠKO, Štefan: Kostol klarisiek v Trnave. Príspevok k problematike stredovekej architektúry mendikantov na Slovensku. In: Archeologia historica, 23, 1998, s.353-368

Mgr. Milan Ševčík, kurátor historickej knižnice, Západoslovenské múzeum

Calepinov latinský slovník z roku 1502

Ambrogio Calepino bol jedným z raných talianskych renesančných lexikografov. O jeho živote sa nám veľa informácií nezachovalo. Vieme, že sa narodil okolo roku 1440 v Castelli Calepio (provincia Bergamo) a zomrel v roku 1510 alebo 1511 v Bergame. V roku 1458 vstúpil do rádu augustiniánov, kde vytvoril svoje celosvetovo známe dielo – latinský slovník *Cornucopiae*. Táto kniha vyšla prvýkrát tlačou v roku 1502 v Reggiu (Reggio nell'Emilia). *Cornucopiae* bol vo svojej dobe veľmi populárnym slovníkom, ktorý vyšiel v mnohých vydaniach. Aldus Manutius, najznámejší a najkvalitnejší renesančný kníhtlačiar, ho vydal osemnásťkrát iba medzi rokmi 1542 až 1592. Neskoršie vydania boli často rozšírené. K latinskému pribúdali i ďalšie jazyky, napríklad bazilejské vydanie z roku 1590 obsahuje jedenásť jazykov, a to latinčinu, hebrejčinu, gréčtinu, galčinu, taliančinu, nemčinu, holandčinu, španielčinu, poľštinu, maďarčinu a angličtinu. Calepinovo meno sa stalo bežným slovom – synonymom pre slovník alebo lexikón. V taliančine calepino a v angličtine calepin znamená slovník. Okrem *Cornucopiae* je Calepino známy aj svojím životopisom arménskeho sv. Jána Pustovníka, publikovaného v Životopisoch svätých *Acta Sanctorum*. Prvé vydanie Calepinovho *Cornucopiae* z roku 1502 sa nachádza aj v historickej knižnici Západoslovenského múzea. Začiatok názvu diela znie *Ad Librum. Mos est putidus. & nouus repertus...* Knihu vytlačil Dionysius Berthochius v už spomínanom meste Reggio nell'Emilia. Obsahuje 444 nečíslovaných listov (t. j. 888 strán), iniciály, rukopisné marginálie (poznámky na okrajoch textu). Na knihe sa nachádza čiastočne zachovaná pôvodná renesančná väzba, ktorú tvorí svetlá koža s ornamentálnou slepotlačou a stopy po sponách. Autor svoje dielo venoval senátu mesta Ber-

gamo. V múzejnom exemplári sa nachádzajú rôzne posessorské záznamy o predchádzajúcich majiteľoch knihy. Niektoré nedatované – Hastman a lekár Ioseph Securius (Iosephi Securiij Medicinae Doctoris, 17. / 18. stor. Ladislaus Mezey vo *Fragmenta latina codicum in bibliotheca seminarii cleri hungariae centralis* uvádza ďalšie dve tlače zo 16. storočia s daným menom). Chronologicky prvý je záznam z roku 1677, keď si nový majiteľ knihy Joannes Rakolupsky poznačil, že knihu dostal od svojho dobrého priateľa, poľského doktora Zakocu Lesnana. Druhý datovaný záznam je zaujímavý pre Trnavu, kniha bola totiž v roku 1690 zaevidovaná v katalógu knižnice historickej Trnavskej univerzity (Collegij Tyrnaviensis Soc. Jesu Catalogo Inscriptus Anno

1690). Po zrušení univerzity a presune časti knižnice do Budína sa mnoho kníh, o ktoré nemali v Budíne záujem, roztratilo. Náš exemplár *Cornucopiae* sa znova „objavil na scéne“ v druhej polovici 20. storočia, keď sa dostal do Západoslovenského múzea. Ako sa hovorí, aj knihy majú svoje osudy... ■

HERBERMANN, Charles (ed.). 1913. Catholic Encyclopedia [online]. New York : Robert Appleton Company, 1913 [cit. 2020-11-04]. Heslo Ambrogio Calepino. Dostupné na internete: <<https://www.newadvent.org/cathen/03169a.htm>>. Britannica [online], [cit. 2020-11-04]. Heslo Ambrogio Calepino. Dostupné na internete: <<https://www.britannica.com/biography/Ambrogio-Calepino>>.

Martin Jurčo, foto: autor

Slovenský diplomatár, v ktorom Marsina spracoval stredoveké listiny, ešte nie je prekonaný

Stál pri začiatkoch Trnavskej univerzity už ako výrazná osobnosť slovenskej historiografie a bol najvýznamnejším odborníkom na oblasť stredoveku. Profesor Richard Marsina (*4. máj 1923 Šahy – †25. marec 2021 Bratislava) poznačil viacero generácií trnavských študentov svojou rozhľadnosťou a prístupom. Na univerzite pôsobil do vysokého veku a často ho mohli vídať Trnavčania na jeho ceste zo železničnej stanice na univerzitu v centre mesta.

V roku 2017 sa naposledy stretol so širokým okruhom trnavských vedcov, pedagógov i študentov, keď mu bol udeľovaný čestný doktorát Trnavskej univerzity. Richard Marsina bol absolventom Filozofickej fakulty UK (1949). Aj keď mal nastúpiť na fakultu ako historik, v päťdesiatych rokoch sa všetko vyvinulo inak. Začal pôsobil v Archíve mesta Bratislavy, Pôdohospodárskom archíve, napokon v Štátnom slovenskom ústrednom archíve. Tam sa však porozhliadol a od roku 1956, keď zakotvil v Historickom ústave SAV, mohol začať intenzívnejšie bádať v stredovekých dokumentoch. Okrem výskumnej práce spomeňme, že v rokoch 1962 – 1980 prednášal stredovekú diplomatiku pre študentov archívniectva na FF UK, v rokoch 1961 – 1969 bol vedúcim výskumného pracoviska SAV v Budapešti. V roku 1992 inicioval založenie Katedry histórie na vtedy novej Fakulte humanistiky Trnavskej univerzity. Pôsobil tam ako vedúci katedry až do roku 1998. Prof. Richard Marsina takto spomínal na obdobie začiatku 90. rokov: „Do Trnavy som prišiel v čase založenia univerzity. Obnovenie sa však pripravovalo dlho a všetko sa dialo Bratislave v Slovenskej akadémii vied. Tam pracoval aj neskorší rektor univerzity Anton Hajduk. Ako veľké pozitívum som vnímal, že nová univerzita sa bude niesť už v demokratickom duchu, a nebude treba prekonávať všetky tie spôsoby dovtedy zabehané v Bratislave. Prijímacie pohovory do prvého ročníka mali oneskorene až v septembri, hoci mali byť už v júni,“ spomínal v roku 2017.

„O históriu malo záujem až 250 študentov, a my sme mohli prijať dvadsať. Bol to v podstate môj nový začiatok po dlhých rokoch pôsobenia v Bratislave. Bol som vedúcim katedry a nepatrila tam len história, ale aj dejiny umenia, kultúry, filozofia. V druhom a treťom ročníku sa z toho utvárali samostatné katedry, takže až potom sme boli taká kompletnejšia fakulta.“

Richard Marsina ako historik a vedec spracoval materiál viažuci sa k Slovensku z celouhorskeho hľadiska. Prvýkrát určil niektoré listiny ako falošné, alebo potvrdil ich pravosť. Dodnes je neprekonaný jeho Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciace, ktorý je známy aj pod názvom Slovenský diplomatár. Je to dvojdielna zbierka kriticky spracovaných stredovekých listín z územia Slovenska. Prvý zväzok spracúva listiny od roku 805 do roku 1235 (teda po koniec vlády Ondreja II.) a druhý listinné pramene z rokov 1235 až 1260. Listiny z ďalšieho obdobia sú už spracované v registári, ktorý zostavil blízky kolega prof. Marsinu prof. Vincent Sedlák, ktorý tiež pôsobil na Trnavskej univerzite. „S Trnavou sa stretávam od nepamäti, potvrdzujú to historické listiny, s ktorými som pracoval. Stačí len, keď si povieme, kedy vzniklo trnavské mestské privilégium. A treba zdôrazniť, že je to najstaršie zachované mestské privilégium v celom Uhorskom kráľovstve. Trnava je mestom, ktoré ho má zachované,“ hovoril v poslednom rozhlasovom rozhovore Richard Marsina. Okrem zriadenia tunajšieho odborného historického pracoviska stál Ri-

chard Marsina v roku 2004 aj pri vzniku Slovenského historického ústavu. Toto vedecko-výskumné pracovisko Trnavskej univerzity ako jediné na Slovensku skúma a kritickým spôsobom vydáva historické pramene z Vatikánskeho tajného archívu, ktoré sa viažu k území Slovenska.

To, že prof. Richard Marsina bol kľúčovou osobnosťou Katedry histórie na Filozofickej fakulte Trnavskej univerzity, potvrdzuje aj historik prof. Vladimír Rábik. „Profesora som prvýkrát stretol osobne na mojich prijímacích pohovoroch na štúdium histórie na Trnavskej univerzite, čo bolo v júni 1994. Jeho meno som síce poznal skôr, lebo ako Žilničan som registroval, že stredovekým dejinám tohto mesta, ktoré ma vždy lákali, venoval profesor viacero svojich štúdií. No vtedy som ešte netušil o existencii a významne Slovenského diplomatára, hlavnej pramennej edícii k slovenským dejinám, v ktorej sú kritickým spôsobom publikované všetky historické listiny do roku 1260. Prvý diel z roku 1971, ktorý nebol po vôli vtedajšiemu režimu, a tak ho dal zošrotovať, bol a je mimoriadne vzácny, preto ja a každý, kto ho chcel mať, si ho

musel iba oxerovať z jediného exempláru, ktorý profesor priniesol do seminárnej knižnice, a potom som si ho dal zviazať. Mám ho doteraz, ako spomienku na ten moment jeho výnimočnosti a na to, čo pre moje medievistické začiatky znamenal. Nechal som si ho aj po tom, keď mi už ako kolegovi profesor priniesol originál (niekoľko kusov celý čas opatroval doma pre výnimočné prípady) a daroval mi ho so svojím podpisom. Druhý diel z roku 1987 sa už dal zohnať, lebo ten vydal Archív mesta Bratislavy, a tam pracovala na pozícii riaditeľky profesorova dcéra Anna Buzinkayová. Toto bolo nepochybne jeho najväčšie dielo, ktoré po vedeckej stránke ukázalo celému svetu, že slovenské dejiny existujú a majú svoje autentické historické prameňe. Bol to asi najväčší profesorov prínos do slovenskej historiografie, lebo spolu s výskumom historických prameňov sa otvárali všetky ďalšie zásadné otázky nášho vedného odboru, ku ktorým postupne dával odpovede,“ hovorí Vladimír Rábik o významnom prínose prof. R. Marsinu do oblasti historiografie.

„Trnavská univerzita pre profesora znamenala veľmi veľa, bol od začiatku prítomný pri jej zakladaní, pri všetkých jej zamýšľaných koncepciách. Bola nielen jeho dieťaťom, ale aj vlastne jedinou slovenskou univerzitou, kde sa mohol naplno realizovať ako pedagóg a systematicky formovať jej študentov, lebo na Univerzite Komenského mu to nebolo umožnené v plnej miere, ba dokonca musel aj tamojšiu svoju čiastku pedagogických činností nútené ukončiť. Rovnako ako pôsobenie v Historickom ústave SAV, čo znášal veľmi ťažko a často sa v našich neskorších rozhovoroch k tomu vracal. Tak ako fungoval neskôr študijný program štúdia histórie na TU, a z podstatnej časti stále tak funguje, bol celý jeho výtvorom, kládol dôraz na dôsledné štúdium pomocných vied historických a latinčiny a nielen teoretické, ale aj praktické štúdium historických prameňov,“ spomína V. Rábik. „Výskum prameňov, ich dôsledná kritika, význam pre teóriu vedného odboru, to je asi to, čo ma najviac z jeho diela oslovilo. Veľmi profesorovi záležalo na tom,

aby sa s vydávaním historických prameňov na Slovensku pokračovalo a keď našiel na TU niekoho, koho to len trošku týmto smerom ťahalo, venoval sa mu a pokúšal sa ho usmerňovať. Stál pri počiatkoch nášho slovacikálneho výskumu vo vatikánskych archívoch, usmerňoval ho metodicky, veľmi sa tešil z toho, že sa ho darí realizovať a považoval ho za najdôležitejší počin slovenskej medievistiky po roku 1989, hovorí V. Rábik. „Na našej univerzite prednášal ešte aj po deväťdesiatke v akademickom roku 2013/2014 a ešte aj potom bol členom komisií pre obhajoby, emeritným profesorom so svojím pracovným stolom na katedre, kde kedykoľvek mohol prísť. Až do roku 2016 predsedal doktorandskej odborovej komisii. Poslednýkrát bol osobne prítomný na katedre na vianočnom večierku katedry 16. decembra 2019. Vtedy sme ešte nikto netušili, že prichádza epidémia, ktorá z dovtedy bežných a radostných priateľských stretnutí urobí vzácnu spomienku,“ dodal V. Rábik. ■

(red)

Malý Berlín v apríli

Online tanečné predstavenie: Neskorý zber | Vráskanie

Vráskanie je tanečné predstavenie prenesené do virtuálneho priestoru, ktoré netradičným spôsobom reaguje na témy starnutia a pracuje s vybranými otázkami. Aký je tanec starnutia? Je v starnutí krásna?

Predstavenie vzniklo na základe dlhodobého výskumu choreografky Anny Sedlačkovej, ktorého impulzom bolo vlastné starnutie, jeho rôzne etapy, prejavy, pocity a témy. Jej pohľad na starnutie významnou mierou ovplyvnila spolupráca s kolegami z rôznych umeleckých alebo spoločenských oblastí, medzi inými s choreografkou Martou Renzi (USA), s etnologičkou Ľubicou Voľanskou, s biologičkou Martou Ollé, hudobným skladateľom Petrom Grollom a tanečníkmi, jej bývalými

študentmi rôznych generácií. Online tanečné predstavenie sa uskutoční v stredu 14. apríla o 18.00 h. Podujatie prebehne online cez platformu ZOOM. Link na predstavenie získate, keď nám napíšete na rezervacie@malyberlin.sk.

Online workshop: Rekordbox DJ – Tipy a triky s Lixxom

Ovládaš základné funkcie a prácu s DJ software Rekordbox? Je čas poodhaliť niečo z pokročilých možností, ktoré tento nástroj ponúka. Sada rôznych tipov a trikov ti pomôže pozrieť sa na veci z nového pohľadu a mixovať kreatívnejšie.

Lixx / Michal Sekera je rodák z Trnavy. Jeho pôsobenie na hudobnej scéne zahŕňa množstvo aktivít. Už skoro dvadsať rokov sa venuje

djingu, v ktorom hlavnú úlohu hrá drum&bass. V Trnave stál za vznikom úspešnej dlhoročnej párty Beatz. Dvanásť rokov vysielal drum&bassovú show SIGNALI_FM, usporadúva rovnomenné klubové či festivalové eventy a tiež obľúbené noci Basshaze. Je trojnásobným držiteľom ocenenia Najlepší slovenský drum&bassový DJ v ankete Slovak Drum&Bass Awards a v roku 2012 vyhral dj-skú súťaž prestížneho festivalu Sunandbass na Sardínii.

Online workshop sa uskutoční v sobotu 17. apríla o 14.00 h. Kapacita je obmedzená na desať účastníkov. Vstupné: 5 eur. Podujatie prebehne online cez platformu ZOOM. Link na predstavenie získate, keď nám napíšete na rezervacie@malyberlin.sk. ■

Martin Jurčo, foto Robert Tappert

Je ťažké zostať optimistom, ale verím, že sa opäť stretne v divadle v tandeme divák – herec

Stredná a staršia generácia ju pozná z českých filmov (Láska z pasáže, Podfuk), zo slovenského hudobného filmu Rabaka a z niektorých televíznych filmov a inscenácií z 80. rokov. Neskôr moderovala hudobnú reláciu Triangel, spolukonferovala Bratislavskú lýru 1989, no najmä si ju všetci pamätáme z divadelných dosiek nielen trnavského divadla. Od druhej polovice 80. rokov je súčasťou jeho súboru a stvárnila tu desiatky úloh v komediálnom aj vážnom repertoári. Len nedávno získala Cenu Literárneho fondu za postavu manželky kapitána Edgara Alice v inscenácii Tanec smrti. Zároveň je aj výraznou dabingovou herečkou a v posledných rokoch sa predstavila vo viacerých seriáloch (napr. Sekerovci, Sestričky, Hotel) a sporadicky sa objavuje aj v rozhlasových dramatických reláciách i publicistických pásmach. Rozprávame sa s jubilujúcou herečkou Tatianou Kulíškovou (nar. 22. marca 1961 v Bratislave).

■ Z akého rodinného prostredia ste vzišli a čo vás formovalo dať sa na dráhu divadla?

- Obaja moji rodičia pracovali v kultúre – mama vyštudovala bábkoherectvo, začínala v Žilinskom divadle, potom pôsobila v Štátnom bábkovom divadle v Bratislave a neskôr pracovala ako dramaturgička v redakcii pre deti a mládež vo verejnoprávnej televízii. Otec bol dramaturg dokumentárnych filmov a občas písal scenáre – je spoluautorom slovenskej televíznej klasiky Oko za oko. Tvrdím, že smerovanie dieťaťa určujú rodičia – na aké krúžky ho zapisujú, kde s ním trávia voľný čas. Mňa mama vedome viedla umeleckým smerom – hrala som na klavíri, recitovala som, dokonca som chodila na balet na takzvanú prípravku na konzervatórium. Musím jedným dychom dodať, že prírodovedné predmety ma neočarili, takže som sa tomu nebránila. Moja prvá televízna inscenácia sa volala Mestečko Leňošovce a bola to detská opera. Dostala som sa k nej cez konkurz. Ja som otvárala ústa a spievala Gabriela Beňačková. Aspoň si myslím, že to bola ona. Potom prišli televízne princezné a keď sme vyplňovali prihlášku na vysokú školu, ako si samozrejme som do kolónky napísala VŠMU a ako druhú alternatívu psychológiu. Pri vý-

bere povolania ma jednoznačne ovplyvnila mama.

■ Dnes máte možnosť čiastočne sa rekapitulovať. Do vtedajšieho Divadla pre deti a mládež v Trnave ste nastúpili 1. januára 1986. Ktoré z tých období, ktoré ste zažili na pôde tohto divadla, bolo pre vás najpodnetnejšie? Ak ideme od éry Uhlára až po súčasnosť?

- V čase, keď som prišla do Divadla pre deti a mládež, som už bola jedným z verných bratislavských divákov, ktorí chodili z hlavného mesta do Trnavy pozerať sa, ako sa robí divadlo. Obdobie Uhlára a Nvotu bolo plodné a úspešné. Určite aj preto, že boli takí rozdielni. Blahodivadelný rukopis bol drsnejší,

nekompromisný, rebelský a často antagonický, Jurajov lásavý, chápací, hravý, pozitívny. Doplnili sa. Obidvaja odišli zo svojich interných postov v roku 1989. Uhlár dal svojimi poslednými inscenáciami jasne najavo inklinovanie k alternatívnemu divadlu a už nikdy sa do Trnavy nevrátil, Nvota, naopak, viackrát. To som ocenila napríklad v roku 1998, keď sme naskúšali hru francúzskeho herca Daniela Souliera (P)O láske. Je to jedna z tých, na ktoré najradšej spomínam a ktorá mala úspech aj na viacerých bratislavských javiskách, kde sme s ňou hosťovali. Po odchode tandemu Nvota-Uhlár sa tvár divadla hľadala ťažko. Sem-tam prišiel niekto, kto rozčeril stojaté vody ako Roman

Polák alebo Břetislav Rychlík, ale priznám sa, že som viackrát rozmýšľala o odchode z divadla. Na druhej strane chýbajúci vedúci článok pri inscenovaní môže už skúsenejšieho herca vyburcovať, a preto som mala na repertoári postavy, ktoré viac ako stokrát rozosmiali či rozplakali divákov napriek tomu, že za nimi nestálo skoro žiadne režijné vedenie. Za akýsi medzník považujem spoluprácu s Ľubomírom Vajdičkom na inscenácii *Prestupná stanica*. Madam Champbaudetová pre mňa znamenala prehupnutie sa do plnokrvných komediálnych postáv – podobných naturelom tým, ktoré mám na repertoári aj v súčasnosti.

■ **Veľa ste hosťovali aj v iných divadlách, zato domovskou scénou pre vás stále bola a zostala scéna Divadla Jána Palárika.**

- Nedostatok zmysluplnej práce v Trnave mi vynahradzovali hosťovačky v bratislavských divadlách – A.ha. v inscenáciách *Sľučka* pre dvoch a *Mydlová opera*, na Novej scéne v hrách *Kubo* a *Osem žien*, ale aj v divadle *Aréna*. Spoluprácu s českým režisérom Michalom Dočekalom na inscenácii *Míkve* považujem za jednu z najpríjemnejších, a v hre *Extasy show* som opäť dostala inšpiratívnu komediálnu figúru. Predošlé vedenie trnavského divadla, podľa mňa, dlhodobo podceňovalo vekové obsadenie umeleckého súboru. Preto má dnes najstarší mladý kolega pred štyridsiatkou, potom nie je dlho-dlho nikto, potom som tu ja, a potom dvaja sedemdesiatnici. Áno, pred pár mesiacmi sme sa rozrástli o kolegu medzi štyridsiatkou a päťdesiatkou, ale aj tak to nepovažujem za vyvážené. Ale o pár rokov – o dva, tri – sa to vyrovná a „diera“ v súbore už nebude. Dnes má divadlo a jeho budúcnosť v rukách mladá generácia. Jej zásluhou sme sa otvorili

širokej verejnosti – odbornej aj diváckej, divadlo ožilo, prezentujeme sa novými formátmi a podujatiami. Samozrejme, nie všetko, čo sa páči jej, sa páči aj mne, a nemáme na všetko totožné názory. Určite sa však nemôžem sťažovať – dostala som pekné príležitosti a väčšinu svojich rolí si na každom predstavení vždy znova a znova užívam.

■ **Venujete sa intenzívne aj dabingovej práci. V čom je táto práca iná ako práca herca v divadle? Mnohí by si povedali, že zaiste tam ide len o to, že je bez obrazu ako v rozhlase, ale to je asi skutočne laické konštatovanie. V dabingu ste sa uplatnili nielen ako interpretka, ale aj ako autorka.**

- Dabing je podľa mňa v rebríčku náročnosti hneď za divadlom. Budem opakovať to, čo som napísala v ankete nášho štvrtročníka: v dabingu musíte zvládnuť naraz dve veci, a to pozeráť sa do textu a zároveň na obraz. A verne stvárniť v slovenčine originál. Je to pomerne náročné, a preto nie každý dobrý divadelný herec je aj dobrý dabingový herec. A preto je menej vynikajúcich dabingových hereckých výkonov a viac remeselných. Momentálne sa po dlhšom čase opäť venujem úprave slovenského znenia filmov, čo je tiež pomerne náročná disciplína. Hlavne, ak preklad nie je dostatočne fundovaný – používam aj originálny text a slovník. Repliky musia sedieť dĺžkou, čo je napríklad pri francúzskych filmoch oriešok. Na to, čo francúzsky herec povie dvoma slabikami, slovenský potrebuje niekedy aj šesť. Dialógy nemôžu byť doslovným prekladom, ale zmysluplnými dialógmi s výpovednou hodnotou. Je to samostatná práca, na niko ho sa nemôžete vyhovárať – ani na neskúseného prekladateľa, musíte si ako úpravca poradiť. A ak ide o kvalitný film, je to príjemná práca.

■ **Od nášho posledného rozhovoru prešlo desať rokov. Za ten čas sa mnohé zmenilo. Do divadla prišla nová generácia tvorcov. Začali sa viac nakrúcať aj seriály, a vy ste vo viacerých z nich uplatnili. V čom nastal ten posun? Že sa konečne oživila výroba, konečne majú herci možnosť skúsiť si nielen prácu na divadelných doskách?**

- Pokiaľ ide o televíznu tvorbu, viac-menej sa odohráva v rámci denných dlhodobých seriálov. Myslím si, že najväčšou slabinou sú scenáre. Zažila som tvorbu, keď sa televízne inscenácie pred samotnou výrobou skúšali, po každej klapke režisér spolu s hercami pri monitore zistili, čo treba urobiť inak a lepšie. Dnes za deň musíte stihnúť aj pätnásť obrazov, čas sú peniaze a rozdiel je často len v tom, kto je viac a kto menej prirodzený. Sú, samozrejme, výnimky a aj pokusy o sitkom. Pre mňa sú tými výnimkami celkom určite *Tajné životy*. Žiaľ, smerodajná je sledovanosť. Niektoré veci dostanú stopku, lebo pri uvedení prvej časti sa na inej stanici vysielal futbal a iné sa držia na výslni roky, lebo „v jednoduchosti je krása“. Na druhej strane, ak chce mladý herec byť na obrazovke a získať akú-takú skúsenosť pred kamerou, a zrejme aj platiť hypotéku, neodmietne žiadnu ponuku. Ja sa snažím vyberať si a viaceré ponuky aj v mega-úspešných seriáloch som odmietla, pretože okrem honoráru by mi nič neprinesli. Minulý rok som nakrúcala seriál *Ultimátum*, azda budúci rok ho diváci uvidia.

■ **V súčasnom repertoári divadla hráte v komediálnych úlohách, ale aj v tých vážnejších – zaiste si diváci zapamätali najmä komediálne inscenácie *Ach tie ženy, ach tí muži*. Peknú príležitosť ste dostali v hre *Tanec smrti*, ktorá je spolu s V.**

Jedľovským vaším hereckým koncertom. V dnešnej dobe sú divácky možno zaujímavejšie komédie. Ktoré typy úloh vám viacej vyhovujú?

- Ideálnou postavou je plnokrvná, tragikomická postava a taká môže byť aj v tragédii, aj v komédii. Šťavnato napísaná rola poskytuje úžasný priestor pre herecké strihy, a to ma na komediálnych postavách baví najviac. Takže radšej mám komédie, hoci si myslím, že niekedy je ťažšie diváka rozosmiať ako rozplakať. Tanec smrti bol mimoriadne náročný projekt – vôbec sa nečudujem, že po tomto titule pána Strindberga siahol málokto režíser. Hoci sme vedeli, že nezaplní sálu, našiel si divákov. Je jasné, že diváci si radšej prídu do divadla oddýchnuť, zasmiať sa a pobaviť sa ako dumať nad nešťastím a odnášať si domov ťažobu a nepokoj. Obzvlášť v dnešných neradostných časoch...

■ V poslednom čase bolo možné čítať vaše články v časopise Divadlo. Ako herečku vás často spovedali, teraz zase vy spovedáte hercov. Ako ste sa dostali do tohto projektu?

- Časopis Divadlo považujem za jeden z najvydarenejších počínov v našej novej ére. Každé číslo obsahuje zaujímavé rozhovory, názory, informácie zo zákulisia, krásne fotografie a je na kvalitnom papieri. Do funkcie jazykovej korektorky som sa prihlásila sama a myslím si, že vedenie sa tešilo, že nemusí nikoho zháňať. Je to neopomenuteľný zástoj pri vydávaní tlačovín a kníh. Niekedy nás tlačí čas a niekedy sa aj mne stane, že mi čosi ujde. Je to tímová práca, takže sa môžeme spoľahnúť jeden na druhého. Rubriku „Kolega, na slovíčko!“ som si vymyslela sama a sama som sa ponúkla. Pani riaditeľka ju bez váhania prijala, takže mi dôverovala, hoci nemohla vedieť, či to

bude stať za to. Na začiatku každého rozhovoru mám pocit, že netuším, o čom bude a aké otázky budem hereckému kolegovi či kolegyni klásť. Niekedy pátram aj po nejakých „pikoškách“, ktoré môžeme bez obáv v rozhovore povedať a ktoré by čitateľa mohli zaujímať. A potom sa to rozbehne a niekedy je otázok viac, ako sa zmestí do rubriky. Viaceri kolegovia ma milo prekvapili úprimnosťou a vtipnosťou. Táto práca ma baví a teší. Možno sú to gény po rodičoch...

■ Umeleckú obec zasiahla pandémia asi najviac. Aký bol pre vás posledný rok? Čo sa ešte dalo v divadle stihnúť?

- Pandémia zmenila všetko a všetkých. Divadelný život sa zastavil pri skúšaní Mizantropa a vlastne až do konca augusta 2020 ho nahradil online program. Myslím si, že bol pomerne pestrý a zapojili sa doň skoro všetci členovia umeleckého súboru. Práve včera som sa dozvedela, že chvíľka poézie, ktorou som prispela okrem Vlada Jedľovského aj ja, mala vyše tridsaťtisíc zdieľaní. Tak to je na takýto okrajový žánr slušné číslo, nie? Na jeseň sme stihli odpremiérovať rozprávku a hru Bílý anjel v pekle, ktorá mala veľký úspech a pritiahla divákov, ktorí možno doteraz ani netušili, kde budova divadla stojí. Fanúšikov futbalu. A 12. marca zavŕšili kolegovia skúšanie Mizantropa bez divákov. A čo bude ďalej, v čase nášho rozhovoru ešte netuším...

■ Mnohí si v tomto pandemickom období pri riešení situácie v jednotlivých rezortoch, napríklad pri Pláne obnovy EÚ povedali, že oblasť kultúry a umenia nie je natoľko dôležitá, takže treba sanovať skôr iné rezorty. Je to znak takého silného úpadku, že mnohí z nás majú pocit, že bez umenia a kultúry by sme mohli fungovať?

- Kultúra (ale aj vzdelanie) boli vždy na poslednom mieste. Pritom iba vzdelaní, kultúrni ľudia môžu kultúrnosť šíriť ďalej a podieľať sa na výchove ďalšej vzdelanej a kultúrnej generácie. Mnohí zrejme kultúru vnímajú ako zbytočnú nadstavbu. Ale aj to, v akom prostredí a akým nábytkom sa obklopujeme, je predsa výsledkom nejakej umeleckej činnosti! Kultúra nie sú len kiná a divadlá. Nie som si istá, či tí, ktorí posielali hercov k lopate, doma vypli televízor, rádio a prestali čítať... V tomto smere by sme sa mali učiť od múdrejších a kultúrnejších. A aj tu platí, že ryba smrdí od hlavy.

■ Herecká obec má svoj okruh divákov, a preto sa angažuje v mnohých projektoch, napríklad v podpore očkovania alebo sčítania obyvateľstva. Ako sa pozeráte na takéto projekty.

- Aj my v divadle sme podporili myšlienku, že vakcína je sloboda a považujem to za správne. Udivuje ma, že dokonca niektorí mladí dnes podliehajú nezmyslům o čipovaní a odmietajú veriť tomu, čo sa deje na covidových oddeleniach. V rodine máme pneumológa, primára takéhoto oddelenia, a aj preto je môj názor jednoznačný – dať sa zaočkovať.

■ Pandemické obdobie sa azda čo najskôr skončí, aké máte plány v zálohe po skončení pandémie?

- Plány v zálohe nemám, myslím si, že vývoj situácie nám určí, čo bude a čo nie. Je ťažké zostať optimistom, keďže je to už rok, čo mnohé veci robiť nemieme a mnohé robiť musíme, ale ak sa vyzbrojíme trpezlivosťou a pokúsime sa eliminovať aspoň niektoré negatíva, ak si budeme v rámci možností pomáhať, verím, že sa opäť stretieme v divadle v tandeme divák – herec. ■

Pavel Pecha, (eu)

Výstavnú kolekciu tradičnej súťaže Trnavský objektív uvidíme netradične len na webe TOS-ky

Výstava 51. ročníka súťaže neprofesionálnych fotografov okresov Trnava, Piešťany a Hlohovec Trnavský objektív 2021 bude nainštalovaná v priestoroch Západoslovenského múzea v Trnave od 8. apríla do 31. mája 2021. Súťažné fotografie hodnotili a navrhli ocenenia umeleckí fotografi Pavel Pecha, Roman Pavlovič a Peter Lančarič. Výstavnú kolekciu si budú môcť prezrieť záujemcovia na webovej stránke Trnavského osvetového strediska.

K tradícii polstoročnej súťaže, z ktorej tí najlepší postupujú do krajského a napokon do celoštátneho kola AMFO, patrí aj recenzia predsedu poroty, ktorým bol tento rok Trnavčan Pavel Pecha, známy svojou tvorbou v zahraničí aj zámorí. Podľa jeho slov sa mimoriadna „doba covidová“ v ktorej už rok žijeme, na fotografiách nevelmi prejavila. Ich kvalita neklesla, drží sa na štandardnej úrovni.

*Pavel Pecha: Prispeli k tomu, dá sa povedať, už aj známe mená z najmladšej generácie. V nej dominujú zatiaľ Sebastian Roy a Laura Pestún. V ich ocenených prácach sa objavujú podobné témy makrofotografie, abstrakcie a prekvapivo i konceptuálny prístup vo fotografii Magický les od Sebastiana Roya.

Kategória od 15 do 25 rokov bola viac zastúpená a objavili sa aj rôznorodé témy. Výtvarne pôsobivé sú fotografie mikrosveta od Martina Barczaya alebo fotografie Barbory Jurčovej z ulíc kdesi v Taliansku. Téma Rodina, ktorú v tomto roku vyhlásilo Národné osvetové centrum, je najviac zastúpená vo fotografiách Ester Vaňákovéj. Rodina je aj názov fotografie, kde Lea Pestún vtipne spája výtvarné prvky z ulice s reálnou postavou.

Laura Pestún, Rodina. Druhá cena vo vekovej kategórii do 15 rokov

Kategória nad 25 rokov je už vyslovene multižánrová. Dominuje krajinárska fotografia. Napríklad v ocenených fotografiách z pobrežia Váhu od Jána Gala. Vojtech Hank zobrazuje 2 ročné obdobia toho istého krajinárskeho motívu. Ernest Koppon ukazuje, aké dôležité je vystihnúť to správne svetlo vo fotografii Kriváň. Peter Gajarský sa posúva do mestskej krajiny a prináša iný pohľad na notoricky známy Kolonádový most v Piešťanoch. Výtvarné fotografie sú doménou Zlatky Roy Sloboda, kde využíva viacnásobnú expozíciu, alebo luminografiu. Tieňohru nájdeme vo fotografii Jána Baracku z letiska. Sociálnej téme sa ako jediná venuje Eva Jonisová vo fotografiách z detského domova.

V kategórii Cykly a seriály dominujú výborné čiernobiele portréty známych osobností trnavského života od Viliama Procházku. Jednu krajinu a princíp ročných období nachádzame v čistých fotografiách Vojtecha Hanka. Rozprávkovú atmosféru majú fotografie Ivany Drahňovskej. Tradične sa sociálnej téme venuje Eva Jonisová vo fotografiách zo života staršieho človeka.

Asi najviac fotografií sa objavilo v kategórii Experiment. Za zmienku stojí i rôznorodosť experimentovania. Princíp približovania využíva vo svojich fotografiách Barbora Jurčová. Tradičná luminografia sa objavuje v prácach Laury Pestún alebo Zlatky Roy Sloboda. Makrofotografiou sa zaoberá Vojtech Hank, abstrakciou Ján

Galo a čiastočne Ján Baracka. Princíp sendviča rozvíja v čiernobielych fotografiách Sebastian Roy. Inou filozofiou experimentu sa zaoberá Ernest Koppon vo svojej výprave do minulosti, vo fotografiách interiérov obydľí našich predkov, spojených s textami z klasickej slovenskej literatúry. Atmosféru zvýrazňuje hnedé tónovanie a zaujímavá je i aplikácia fotografie na drevených doskách.

Na margo tohto ročníku Trnavského objektívu by som poznamenal, že mnohé fotografie sa objavili v nesprávnej kategórii. Táto poznámka sa týka hlavne fotografií, ktoré by mali byť hodnotené ako samostatné v kategórii čiernobielej alebo farebnej fotografie (myslím, že možno akceptovať dyptichy). Fotografi sú z minulosti zvyknutí vyjadrovať sa formou viacerých fotografií na jednu tému, takže existuje určitá zotrvačnosť v predkladaní fotografií do tej-ktorej kategórie. Avšak ak existuje viac fotografií na jednu tému, mali by patriť pod kategóriu cykly a seriály. Tak či tak, porota akceptovala všetky predložené fotografie v jednotlivých kategóriách. Čo dodať na záver? Ako som už spomenul na začiatku, tento ročník tradičnej súťaže sa koná v netradičnej dobe. Výstava zrejme bude online a k takému potrebnému streťavaniu sa priateľov fotografie asi nedôjde. Avšak, ako sa hovorí v jednej českej rozprávke, „každá voda nakoniec steče dolu...“, preto verím, že toto všetko pomíne. Píšem týchto pár riadkov v prvý jarný deň, keď svetlo začína víťaziť nad tmou. A želám autorom, priateľom fotografie a nám

Laura Pestún, Zmätok 1

Laura Pestún, Zmätok 2

všetkým, aby to dobré svetlo, ktoré prichádza, prinieslo do našich životov optimizmus a radosť. V neposlednom rade, aby vám napomohlo k vytváraniu nových skvelých fotografií.

OCENENIA

I. VEKOVÁ SKUPINA (autori do 15 rokov)

A. kategória: čiernobiela fotografia a B. kategória: farebná fotografia
1.cena
Sebastian Roy, Trnava ■ za

čiernobiele fotografie „Rastúca huba“, „Živé sklo“ a za farebnú fotografiu „Magický les“
2.cena
Laura Pestún, Hrnčiarovce nad Parnou ■ za čiernobiele fotografie „Rodina“, „Reflexia“ a za farebné fotografie „Krovie“ a „Vlnovka“

II. VEKOVÁ SKUPINA (autori od 15 do 25 rokov)

A. kategória:
čiernobiela fotografia
2 ceny bez určenia poradia
Martin Barczay, Cífer ■ za

fotografie „Lahkosť“, „Vánok“ a „Hniezdo“

Lea Pestún, Hrnčiarovce nad Parnou ■ za fotografiu „Rodina“

Čestné uznania

Barbora Jurčová, Trnava ■ za fotografiu „Nádražie II.“

Ester Vařáková, Trnava ■ za fotografie „Mamička“, „Očakávanie“ a „Aj dvaja sú rodina“

B. kategória: farebná fotografia

2 ceny bez určenia poradia
Barbora Jurčová, Trnava ■ za fotografie „Siesta I. – III.“

Ester Vařáková, Trnava ■ za fotografie „Dotyk“, „Láska súrodencov“ a „Šťastie“

Čestné uznania

Martin Barczay, Cífer ■ za fotografie „Modromach“ a „Krehkosť“

Lea Pestún, Hrnčiarovce nad Parnou ■ za fotografiu „Nevinný pohľad“

III. VEKOVÁ SKUPINA (autori nad 25 rokov)

A. kategória: čiernobiela fotografia

3 ceny bez určenia poradia
Peter Gajarský, Trebatice ■ za fotografie „Most I. – III.“

Ján Galo, Piešťany ■ za fotografie „Hmla pri brehoch Váhu I.,II.“

Eva Jonisová, Trnava ■ za fotografie „V detskom domove, Marcel a vychovávateľka“, „V detskom domove, získaná rodina“ a „V detskom domove“
Čestné uznania

Ernest Koppon, Vrbové ■ za fotografiu „Kriváň“

Viliam Procházka, Trnava – Modranka ■ za fotografie „Lavička“ a „Námestíčko“

Ján Baracka, Rakovice ■ za fotografiu „Fredy“

Lea Pestún, Rodina. Cena bez určenia poradia v kategórii do 25 rokov

B. kategória: farebná fotografia

3 ceny bez určenia poradia
Ján Baracka, Rakovice ■ za fotografie „Dva nové stromy“ a „Pasažieri 2020“

Vojtech Hank, Veľké Orvište ■ za fotografie „Pohľad z Kostolca pri Ducovom“ a „Na Veľkom Plešivci I.,II.“

Zlatka Roy Sloboda, Trnava ■ za fotografie „Sloboda?“, „Žralok“ a „Alter ego“

Čestné uznania

Eva Jonisová, Trnava ■ za fotografie „Lomnička I. – III.“

Viliam Procházka, Trnava – Modranka ■ za fotografie „Bodygard“ a „Osamelý“

BEZ ROZLIŠENIA VEKU

C. kategória: Cykly a seriály

3 ceny bez určenia poradia
Ivana Drahňovská, Trnava ■ za fotografie „Na prechádzke I. – III.“

Vojtech Hank, Veľké Orvište ■ za fotografie „Jeden pohľad – tri dni I. – III.“

Viliam Procházka, Trnava – Modranka ■ za fotografie „Filmár“, „Hovorca“, „Muzikant“

a „Vydavateľ“

Čestné uznania

Ján Galo, Piešťany ■ za fotografie „Štrkovisko I.,II.“ a „Pripravené“

Eva Jonisová, Trnava ■ za fotografie „Prestáva fungovať telo aj rozum I. – IV.“

D. kategória: Experiment

4 ceny bez určenia poradia
Ján Baracka, Rakovice ■ za fotografie „Hasičská súťaž“, „Terasa“, „Tiene záhrobia I.,II.“ a „Pokrivená príroda“

Ernest Koppon, Vrbové ■ za fotografie „Zamyslenia nad minulosťou I. – IV.“

Laura Pestún, Hrnčiarovce nad Parnou ■ za fotografie „Svetelná hra“, „Vianoce“, „Zápraň“ a „Zmätko“

Sebastian Roy, Trnava ■ za fotografie „Ako vyzerá svet bez farieb V. – X.“

Čestné uznania

Ján Galo, Piešťany ■ za fotografie „Pohybová neostrosť“ a „Pandémia“

Vojtech Hank, Veľké Orvište ■ za fotografie „Inverzia I.,II.“
Barbora Jurčová, Trnava ■ za fotografie „Záhľadný svet I. – IV.“ ■

Jaroslav Lieskovský

Pozoruhodná futbalová história v Modranke, RŠK vznikol vo februári 1920

Nový športový maloklub založili šestnásti protagonisti na ustanovujúcej schôdzi v dome Jozefa Zvolenského

Na jar 1896 sa v Trnave hral úvodný futbalový zápas. Domáci NSE (Nagyszombati Sport Egyesület) vtedy privítal mužstvo Viedne. Dianie okolo koženej lopty načas pribrzdila prvá svetová vojna. Po jej skončení zaujala ďalšia etapa trnavského futbalu v máji 1919.

Príklad zo starobylého kráľovského mesta dal podnet viacerým. Tiež susedom v Modranke. Prvý krok urobil Jozef Zvolenský. Tamojší priekopník dedinskej loptovej záľuby si vo februári 1920 pozval do svojho domu pätnásť kamarátov. Predstavme ich v abecednom poradí: František Brestovanský, Ján Brestovanský, Mikuláš Cuninka, František Fančovič, Jozef Haršány, Jozef Hilko, Augustín Krivošík, Štefan Kruksa, Štefan Pepík, Ladislav Petrovič, František Rozič, Štefan Sekera, Alojz Szabo, Jozef Štrbo a Augustín Zvolenský. Počas ustanovujúcej schôdzky sa zhodli na založení Robotníckeho športového klubu Modranka. O rok neskôr ich RŠK zaregistrovali v Bratislavskej župe.

Maloklub striedavo situoval ihriská do rôznych lokalít (Hliník, Bariny, Vršok, Hradská). Až požiar druhej svetovej vojny dal stop futbalovému daniu. Počas bojov v Slovenskom národnom povstaní obetovali svoje životy traja modrančianski športovci – Michal Zvolenský, jeho brat Vít a Štefan Kotvas.

Po skončení vojnového besnenia postupne pribúdali do obecnej kroniky ďalšie telovýchovné záznamy. Od r. 1948 premeno-

Modrančiansky futbalový rok 1940, zľava: Vít Brestovanský, Ján Stacho, Dominik Ujlaky a Vít Bachratý. Foto: archív autora

vali klub na Dobrovoľnú športovú organizáciu Sokol Modranka. O štyri sezóny neskôr položili základný kameň nového ihriska v priestoroch súčasného Areálu zdravia ŠK. Domáci futbalisti na ňom účinkovali od päťdesiateho ôsmeho roku pod názvom TJ Družstevník.

Obec Modranku pričlenili k mestu Trnave v sedemdesiatom prvom, teda pred piatimi desaťročiami. Významný medzník priniesla sezóna 1972, keď po fúzii vystavili rodný list TJ Stavbár OSP Trnava-Modranka. Pod vedením Ľudovíta Ševčíka sa zjednotený subjekt nadhlo zaradil medzi popredné telovýchovné bašty na západoslovenskom vidieku.

Pred desiatimi rokmi som spracoval knižku o histórii

modrančianskeho futbalu. Pri písaní publikácie mi ochotne pomáhali viacerí pamätníci aj potomkovia nezabudnuteľných osobností. Tiež ich zásluhou sa podarilo zmapovať mimoriadne cenné kapitoly. Uvedme aspoň rodinu Kozinkovcov. Prím hrali bratia Ján, Anton, Marián a František. Prví dvaja zanechali za sebou hlbokú hráčsku, trénerskú či funkcionársku stopu v rozvoji tamojšieho masového futbalu, ba Mariánovi a Františkovi bolo nadhlo dožičené výrazne prehovoríť do účinkovania v najvyšších československých súťažiach (liga, poháre), ale aj na medzinárodnej scéne. Ich dve sestry sa upísali hádzanej, staršia Anka to dokonca dotiahla na prvotligovú úroveň. ■

Jaroslav Lieskovský

Jubilujúca legenda trnavského hokeja

V marci pred osemdesiatimi rokmi sa narodil Ľubomír Kobetič, od leta 2011 člen siene slávy

Učiteľ národov Jan Amos Komenský prišiel na tento svet 28. marca 1592. Rodák z Moravy mal slovenských predkov. Významného pedagóga, jazykovedca, humanistu, prírodovedca, filozofa a politika si už tradične pripomíname Dňom učiteľov.

Tiež v trnavskej telesnej kultúre sme mali možnosť zoznámiť sa s mnohými výnimočnými pedagógmi. Jedného z nich vám predstavíme v športovom profile.

Ľubomír Kobetič bol rodákom zo Suchej nad Parou (*6. 3. 1941). Keď jeho otec sa zamestnal v leopoldovskom Slovniku, rodina zmenila bydlisko. Rozsiahla vodná plocha vnútri fabriky sa počas tuhých zím potešila podobou veľkého klziska. Hokejová mládež tu ostrošesť naháňala puk dlhé hodiny. „Ako sedemročný som občas bol z neustáleho korčuľovania taký zmordovaný, že ma musela mama za podvečerného súmraku odviezť domov na saniach,“ spomenul mi Ľ. Kobetič v jednom novinárskom rozhovore úsmevnú príhodu z detstva. V pätnástich rokoch už obliekal dres tamojšieho mužského tímu. Chýr o nádejnom hokejistovi čoskoro preletel z Leopoldova k trnavským funkcionárom. Jeden z nich, Viliam Blažko, bez dlhších úvah zariadil jeho prestup do Spartaka. Od jesene 1958 začal Ľubo študovať v strojníckej priemyselke. Kobetičov hokejový talent sa v novom prostredí rozvinul naplno. Po skončení základnej vojenskej služby vzal do rúk tréner-

Koncom leta 2011 uviedli do Siene slávy trnavského hokeja prvých laureátov, bývalých pedagógov Milana Fandla (vpravo) a o sedem rokov mladšieho Ľubomíra Kobetiča. Tejto pocty sa im dostalo z rúk Igora Nemečka, vtedajšieho prezidenta Slovenského zväzu ľadového hokeja. Foto: Marta Országhová

skú taktovku. Najskôr priviedol spartakovských dorastencov do 2. slovenskej ligy a potom úspešne kormidloval trnavskú VTJ Dukla v druhej najvyššej celoštátnej súťaži. Pozíciu lodivoda vojenského mužstva zastával v období 1967-73, z toho tri sezóny sa jeho zverenci pohybovali medzi slovenskou elitou. Ako začínajúci žurnalista som vtedy pripravoval spravodajstvo z účinkovania „kobetičovcov“ v majstrovských zápasoch s Lokomotívou Bučína Zvolen, LVS Poprad, Iskrou Smrečina Banská Bystrica, Duklou Trenčín, ŠK Liptovský Mikuláš, Spartakom Dubnica n. V., ZVL Žilina, Spartakom BEZ Bratislava, Duklou Prešov

a ďalšími oddielmi. Z elity chýbali iba zostavy Slovana CHZJD Bratislava a Dukly Košice, účastníci federálnej ligy ČSSR. V tom období aj v poveternostnej nepohode nezriedka chodilo v Trnave do hľadiska nezakrytého zimného štadióna na súťažné konfrontácie 1. SNHL vyše dvetisíc divákov. Moje miesto bolo vedľa striedačky domáceho kolektívu, hrajúceho v typickom žlto-červenom výstroji. Imponovalo mi, ako vojaci rešpektovali svojho mladého trénera na slovo. Ten aj v rušných zápasových okamihoch pôsobil pokojne, pohodovo. „Nie vždy tak bývalo,“ zasmial sa pri oprašovaní spomienok. „Raz sme mali kondičný tréning

v dolnokrupskom parku. Hráči nezaberali podľa mojich predstáv. A tak som poslal oddielový autobus do kasární prázdny a mužstvo dostalo tréningový dôvetok v bežeckej podobe z Dolnej Krupej do Trnavy". Ľubo Kobetič sa neskôr stal hrajúcim koučom v mužstve TJ SZM Fortuna. Pedagogická profesia však preňho hrala prím. Do ZDŠ v Modranke nastúpil s učiteľským diplomom matematikára a fyzikára. Vo chvíľach osobného voľna mal stále blízko k telovýchovnému

pulzu. Napĺňalo ho dobrým pocitom, keď vo svojom dedinskom prostredí sa so záujmom venoval všestranným pohybovým aktivitám školskej mlade aj po skončení vyučovania. Tiež usmerňoval v regióne adeptov široko rozvetveného športového letectva, pomáhal pri zrode i organizovaní ďalších edícií cestného behu Stavbárska dvadsaťpäťka, no jeho srdcovkou zostal hokej.

Pod trénerskými rukami mu v Trnave vyrástlo niekoľko generácií. Hlavne od 8. septembra

1994, keď mestský magistrát dal slávnostne do užívania nový zimný štadión na Spartakovskej. Ešte v dôchodku tu pracoval ako vrátnik. Ak v útrobách areálu našiel nalomenú hokejku, doma ju zalepil a zreparovaný výtvar zapichol vonku do snehu. Nejedna miestny šarvanec mu vtedy mohol zazvoniť na bráne rodinného domu a spýtať sa: „Ujo, koho je tá hokejka?“ „Aj tvoja môže byť. Zober si ju a nastrieľaj s ňou veľa gólov,“ znela odpoveď dobráckeho darcu. ■

(jls)

Šport v skratke

Tiež masové športovanie dostalo v ostatných mesiacoch na trnavskom pandémievom semafore červenú. Preto sme do tejto mozaiky poskladali telovýchovné okamihy z apríla 1981, teda pred štyridsiatich rokov.

■ **PLUTVOVÉ PLÁVANIE** – Krytý bazén Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského v Trnave privítal päťdesiatdeväť účastníkov okresných majstrovstiev v plutvovom plávaní a rýchlostnom potápaní. Podujatie bolo venované 30. výročiu založenia športovobrannej organizácie Zväzarm. Na súťažiacich čakalo jedenásť disciplín. Medailové pocty si odnieslo domáce trio Jozef Lukačovič, Imrich Tóth a Ján Domoracký. Regionálny šampionát mali na starosti členovia zväzarmovskej organizácie Planktón Trnava. Svoju výkonnosť si do slovenského Ríma prišli ortestovať aj hostia zo Skalice, členovia potápačského klubu Neptún.

■ **CYKLISTIKA** – Kritérium k výročiu oslobodenia mesta Trnavy malo na štarte rekordných 247 pretekárov všetkých vekových kategórií. Hlavné preteky šesťdesiatich štyroch mužov sa

na deväťstometrovo okruhu v historickom centre stali korisťou Pavla Gálika z bratislavského Interu. Strieborný skončil J. Dvořák (Spartak Dubnica nad Váhom) a bronzový stupienok obsadil D. Dunda (Dukla Trenčín). Riaditeľskej pozície sa chytil skúsený Ernest Sukop z cyklistického oddielu TJ Skloplast Trnava.

■ VYTRVALOSTNÝ BEH

– V trinástej Trnavskej hodinovke, za účasti 82 mužov a žien, triumfovala favorizovaná dvojica Viliam Hrebík (TJ VŠ Trnava, 17 005 metrov) a Katarína Pénzešová (KDPM Trnava, 14 090). Medzi aktérmi od 40 rokov bol najrýchlejší Ondrej Orlovský (Vyšné Opátske, 15 376). Šesťdesiatminútový beh po škvarovom ovále telovýchovného areálu PdF UK na Prednádraží absolvovali aj Etiópčania Tigre Deressa a Abyale Filate, ktorí v tom období študovali v trnavskej strojníckej priemyslovke.

V sprievodnej dvanásťminútovke žiactva sa predstavilo 75 chlapcov a dievčat. Rozhodcovia zapísali najdlhší odbehnutý úsek Pavlovi Beránkovi (Slávia Trnava, 3 190 m) a Monike Bednárovej (V. ZDŠ Trnava, 2 700).

■ **HÁDZANÁ** – Dorastenci Lokomotívy Trnava priniesli na jar '81 do oddielovej vitríny Slovenský i Československý pohár. Jadro úspešného kolektívu tvorili chlapci z trénerskej liahne Ivana Hargaša. Pod jeho taktovkou sa kolektívnemu športu medzi sedmičkami venovali od roku 1974. V sezóne 1979 sa stali žiackymi majstrami ČSSR. Viacerí Hargašovi odchovanci boli po zisku pohárových trofejí postupne zaraďovaní do mládežníckych reprezentácií a už v dorasteneckom veku im dával šancu aj Ernest Gubrický, vtedajší šéf prvoligového A-mužstva Lokomotívy ŽOS.

■ **STOLNÝ TENIS** – V 25. ročníku Pohára oslobodenia Trnavy patrila hlavná cena Mikovi (Lokomotíva Bratislava). Druhý skončil Zajac (Lok. Ruskov), tretí Kánya a štvrtý Kokeš (obaja Drôtovňa Hlohovec). Z mužov

od 40 rokov získal prvenstvo Beryk (Banská Bystrica) pred Gašparíkom (Bratislava) a Markom (hráč usporiadajúcej Lokomotívy Trnava). Medzi ženami si na Moravu odniesla víťaznú trofej Strnadová (TJ Vítkovice).

Jej oddielová kolegyňa Stráková obsadila 2. miesto. Ďalšie dve priečky pripadli Kažimírovej a Závodníckovej (obe Ruskov). Desať súťaží prilákalo do športovej haly Družba 180 vyznáčov celuloidovej loptičky. ■

GK

Hrajte kráľovskú hru s Novinkami z radnice ..

Otvorenie a stredná hra v šachovej partii Bukovský – Škápiková, Tirnavia 2011, postavenie po ťahu 7. - h6

V šachových súťažiach medzi priaznivcami kráľovskej hry prevažujú muži, ale nájde sa medzi nimi aj niekoľko žien. Jednou z nich je Ľubica Škápiková (* 6. 4. 1966), ktorá pochádza z malej obce – Jablonice. Povolaním je ekonómka, ale aj vášnivá šachistka. Šach sa naučila hrať ešte ako dieťa a zostala mu verná doteraz. Zúčastňuje sa na súťažiach družstiev i jednotlivcov. Je viacnásobnou účastníčkou turnajov Tirnavia, Slovak Open v Hlohovci, ale aj Tatranského pohára vo Vysokých Tatrách, kde zastupuje strednú generáciu nežného pohlavia. Nehrá žiadny bojazlivý šach, a keď treba, tak vie aj zaútočiť. Pred začiatkom každého turnaja si naštuduje niekoľko šachových otvorení, ktorými sa snaží prekvapiť svojho súpera. Počas hry sa dokáže dokonale sústrediť na priebeh partie. Niekedy si pomáha tak, že si oboma rukami zakryje uši, aby nevníkala ruchy vzniknuté okolo seba. Ak treba, tak v súťažiacich tímoch vykonáva aj rozhodkyňu. Dobrú fyzickú kondíciu si udržiava najmä bicyklovaním v prírode a turistikou. Jej šachové majstrovstvo si ukážeme vo dvoch partiách z 13. ročníka Tirnavie – Memoriál Richarda Rétiho z r. 2011, kde skončila po deviatich kolách so štyrmi bodmi na 32. priečke zo 44 účastníkov, ale medzi tromi ženami na druhom mieste. Jej

rating vtedy dosahoval hodnotu 1867 bodov. V prvej partii sa čiernymi bránila proti anglickej hre (1.c4) ťahom 1. - e5, čo postavením pripomína sicílsku obranu s obrátenými farbami, kde má biely tempo na viac. Už v 3. ťahu mohla prekvapiť svojho súpera z Lokomotívy Trnava: 3. - e4?! 4.Jg5 b5 5.d3 e:d3 6.c:b5 h6 7.Jf3 d:e2 8.S:e2 Sc5 9.0-0 Sb7 10.Jd4 0-0 11.Se3 Sb6 12.Sf3 d5 13.Jf5 Ve8 14.S:b6 a:b6 15.Ve1 Ve6 16.Dd4 c5 17.b:c6 J:c6 18.Df4 Kh7 19.Vad1 Je7

20.Je3 (+/=), ale asi nechcela riskovať. Miesto 4. - d6 mohla Ľubica skúsiť: 4. - Sc5 5.J:e5 J:e5 6.a4 Sb4 7.d:e5 J:e4 8.Dd4 J:c3 9.b:c3 Se7 10.Sd3 0-0 11.0-0 d6 12.Sf4 d:e5 13.S:e5 g6 14.Vfd1 c6 15.De3 Da5 16.Ve1 Ve8 17.Dh6 Sf8 18.Df4 Ve6 s rovnováhou. Až do 5. ťahu bieleho je naša komentovaná partia zhodná s duelom Panno vs. Savon (Tripolis 1973), kde ďalej nasledovalo: 5. - Sg4 6.d5 Jd4 7.Se3 J:f3+ 8.g:f3 Sd7 9.f4 Jg4 10.Sd2 e:f4 11.S:f4 g5 12.Sg3 Sg7 13.h4 h6

atď. Nádej na výhru mohol mať M. Bukovský po brani v strede šachovnice: 20.c:d5!? Va8 21.b4 Jd7 22.Vb1 Jb6 23.Sf2 c4 24.S: b6 c:b6 25.S:c4 b5 26.Sb3 Se5 27.Vbc1 Dh4 28.f4 Sg7 29.e5 d:e5 30.Vc7 e:f4 34.V:f7 Ve7 32.V7:f4 Dg5 33.h4 De5 34.Sc2 De2 35.Dc1 Dh5 s voľným pešiakom. V dueli po defenzívnom 20. - Df8 zostali dvaja čierni pešiáci na dámskom krídle nekrytí, čo sa dalo využiť: 21.Da5!? Ve7 22.Sd2 Va8 23.Sc3 V:e1 24.V:e1 Dd8 25.Sc2 Jh5 26.S:g7 K:g7 27.g3 Jf6 28.Kg2 c6 29.D: d8 V:d8 30.d:c6 Vc8 31.Ve7 V: c6 32.Va7 Vb6 33.Sd3 Kf8 34.g4 Ke8 35.h3 s aktívnou hrou bieleho, keď podľa J. R. Capablancu je vo vežovej koncovke dvojica V+S lepšia ako V+I.

Ako mohol biely skončiť v pozícii zobrazenej na diagrame, ak by bol vymenil strelca za jazdca (8.S:f6)? Otázku kladieme našim čitateľom – riešiteľom. Odpoveď sa dozvedia v ďalšom čísle NzR. V dueli ich mohla zaujať aj Ľubica prechodná obeť kvality v 22. ťahu (22. - V:e3).

Milan Bukovský – Ľubica Škápiková

(Tirnavia - MRR, Hotel Empire – Trnava 31. 8. 2011, 4. kolo)
Otvorenie: Anglická hra (A28)
1.c4 e5 (1. - c6 2.Jf3 g6 3.g3 Sg7 4.Sg2 Jf6 5.0-0 0-0 6.Jc3 d5 7.c: d5 c:d5 8.d3 Jc6 9.Db3 d4 10.Jb5 a6 11.Ja3 b5 12.Sf4 Se6 13.Dc2 Vc8 14.Dd2 Sd5 15.Vfc1 Jd7 Giardelli vs. Kasparov, ŠO Malta 1980) 2.Jc3 (2.g3 f5 3.Sg2 Jf6 4.Jc3 Sb4 5.Jf3 Jc6 6.0-0 e4 7.Je1 S:c3 8.b:c3 d6 9.d3 h6 10.f3 e: d3 11.e:d3 0-0 12.Vb1 b6 13.Jc2 Sb7 14.Sh3 Jh7 15.Jd4 Df6 Milos vs. Smyslov, Buenos Aires 1990) 2. - Jf6 (2. - Sb4 3.Dc2 Jf6 4.e3 0-0 5.Jge2 Ve8 6.Jd5 J:d5 7.c:d5 c6 8.a3 Sf8 9.Jc3 Ja6 10.Sd3 g6 11.0-0 Jc7 12.Sc4 b5 13.Sa2 Sb7 14.d:c6 S:c6 15.d3 Vc8 16.e4 d5 17.Db3 a5 18.Sd2 a4 19.Dd1 d:e4

20.d:e4 Dd3 Kamsky vs. Spasov, Manila 1990) 3.Jf3 (3.g3 d5 4.c: d5 J:d5 5.Sg2 Jb6 6.d3 Se7 7.a3 0-0 8.b4 c5 9.b:c5 S:c5 10.Sb2 Ve8 11.Jf3 Jc6 12.0-0 Sf8 13.a4 Se6 14.a5 Jd7 15.a6 b:a6 16.V:a6 Vb8 Ubilava vs. Sokolov, N. York 1990) 3. - Jc6 4.e4 [4.a3 d5 5.c: d5 J:d5 6.Dc2 Se7 7.e3 0-0 8.J: d5 D:d5 9.Sd3 Kh8 10.Se4 Dd6 Navara vs. Rublevskij, Chanty-Mansijsk 2007; 4.d3 d5 5.c:d5 J:d5 6.e4 Jf6 7.Se2 Sg4 8.0-0 S: f3 9.S:f3 Jd4 10.g3 Sc5 11.Sg2 0-0 12.Ja4 Sb6 13.Se3 Dd6 14.f4 Jd7 Morozevič vs. Griščuk, Mexiko 2007; 4.g3 Sb4 (4. - Jd4 5.Sg2 J:f3+ 6.S:f3 Sb4 7.Db3 Sc5 8.d3 c6 9.0-0 0-0 10.Sg2 h6 11.Sd2 Ve8 12.Vac1 Sf8 13.h3 d6 14.Kh2 a6 Aronjan vs. Svidler, Soči 2008) 5.Sg2 0-0 6.0-0 e4 7.Jg5 S:c3 8.b:c3 Ve8 9.f3 e3 10.d3 d5 11.Db3 Ja5 12.Da3 c6 13.c:d5 c:d5 14.f4 Jc6 Kasparov vs. Karpov, Sevilla 1987; 4.e3 Se7 5.d4 e:d4 6.J:d4 0-0 7.Se2 Ve8 8.0-0 J:d4 9.D:d4 Sd6 10.f4 De7 11.Sf3 Sc5 12.Dd3 d6 13.Kh1 c6 14.h3 Sb4 15.Sd2 S:c3 16.S: c3 Je4 Seirawan vs. Ehlvest, Hanninge 1990] 4. - d6 5.d4 (5.h3 Se7 6.d4 e:d4 7.J:d4 J:d4 8.D:d4 0-0 9.Se3 Jd7 10.Jd5 Sg5 11.S: g5 D:g5 12.h4 Dd8 13.Se2 Ve8 14.h5 h6 15.Vd1 Jc5 16.f3 f5 17.e: f5 S:f5 18.Kf1 Dd7 19.Je3 Ve7 20.Jd5 Vf7 21.b4 Je6 =) 5. - e: d4 (5. - Sg4 6.d5 Jd4 7.Se2 J: e2 8.D:e2 Se7 9.0-0 0-0 10.h3 Sh5 11.b4 Jd7 12.Se3 a5 13.a3 b6 14.Sd2 Sg6 15.Jb5 f5 =) 6.J: d4 g6 (6. - J:d4 7.D:d4 Se7 8.Se2 0-0 9.0-0 Jg4 10.Jd5 Sf6 11.J:f6+ D:f6 12.D:f6 J:f6 13.f3 Se6 14.Se3 Jd7 15.b3 a5 16.a4 b6 17.Sd3 Jc5 18.Sc2 Vae8 =) 7.Sg5 h6 (Pozri diagram!) 8.Se3 Sg7 9.Se2 0-0 10.0-0 Ve8?! (10. - J:d4 11.S: d4 Se6 12.Dd2 Je8 13.S:g7 K:g7 14.Vad1 Dg5 15.D:g5 h:g5 16.Jd5 Vc8 17.f3 Vh8 18.Vd3 Jf6 19.Va3 a6 20.Vd1 Jh5 21.Vd2 Jf4 22.Sd1 f6 =) 11.J:c6 b:c6 12.f3 De7

13.Dd2 Kh7 14.Vae1 Sb7 15.Sd3 a6 16.Sd4 c5 17.Se3 Vab8 18.b3 Vbd8 19.Jd5 S:d5 (19. - J:d5 20.c: d5 Vb8 21.Da5 Sc8 22.Kh1 Se5 23.Vc1 Dd8 24.Sd2 Vb6 25.b4 Dh4 26.f4 Sb2 27.b:c5 S:c1 28.Se1 Dd8 29.c:b6 c:b6 30.Dc3 +/-) 20.e:d5?! Df8?! 21.Ve2 Jd7 22.f4 V:e3 (22. - f5 23.Vfe1 Jb6 24.Sf2 V:e2 25.D:e2 Df7 26.Sh4 Vf8 27.De6 D:e6 28.V:e6 Sd4+ 29.Kh1 Jc8 30.g4 +/-) 23.V: e3 Sd4 24.Vfe1 Jf6 25.Kh1 S: e3 26.V:e3 Ve8 27.De2 (27.f5 V:e3 28.D:e3 Jg4 29.De1 Dd8 30.g3 Dg5 31.f:g6+ f:g6 32.h3 Je5 33.Se4 Df6 34.Kg2 Jf7 35.Df2 Kg7 36.D:f6+ K:f6 37.Kf2 h5 =) 27. - V:e3 28.D:e3 De8 29.Df2 De7 30.h3 Kg7 31.f5 De5 32.f: g6 (32. - f:g6 33.Df3 Jh5 34.Dg4 Jg3+ 35.Kg1 De3+ 36.Kh2 D:d3 37.D:g3 De2 38.Dc3+ Kf7 39.Da5 De5+ 40.Kg1 De3+ =) remíza.
Otvorenie: 1.e4 e5 2.Jf3 d6 sa našlo už v tzv. gotinskom rukopise a neskôr (r. 1749) ho analyzoval Francúz A. D. Philidor. Hral tak aj trnavský medzinárodný veľmajster Ján Plachetka na Tirnavii r. 1987. Jeho súčasnú podobu nájdeme v našej komentovanej partii. Po prvých dvoch ťahoch si mohla Ľubica ešte vybrať z ďalších troch možností: 3.Jc3, 3.Jd2, 3.Sd3. Pravdepodobne po 3.f3 bola pripravená na variant: 3. - e5 4.d:e5 d: e5 5.D:d8+ K:d8 6.Sc4 Ke8 7.Se3 Jbd7 8.Jd2 Sc5 9.Sg5 h6 10.Sh4 Se7 11.Sf2 Sc5 12.Jh3 S:f2+ 13.J: f2 Ke7 14.0-0-0 Jc5 15.b4 Ja4 (15. - Jcd7!?) 16.Sb3 Jc3 17.Vde1 Se6 18.Kb2 Jb5 19.Jd3 +/- ako sa stalo v dueli Kramnik vs. Speelman, Biel 1993. Miesto 5.d5 mala biela radšej udržiavať napätie v centre: 5.Se3 Se7 6.Jge2 0-0 7.Jg3 Jb6 8.Se2 c5 9.d5 h5 10.0-0 h4 11.Jh1 Je8 12.Jf2 f5 13.e:f5 Sg5 14.Dd2 S: e3 15.D:e3 S:f5 16.Sd3 Jc7 17.S: f5 V:f5 18.Dd3 Dd7 19.Vae1 Vaf8 20.Jce4 c4 s rovnováhou. Čierny

mal odložiť 5. - c6 na neskôr a najprv dokončiť vývin na kráľovskom krídle: 5. - Se7 6.Jge2 Jh5 7.g3 Jb6 8.Sg2 0-0 9.0-0 c6 10.f4?! c:d5 11.e:d5 Sg4 12.Dd3 Dc8 19.f5 Ve8 14.Vf2 Jf6 15.h3 S:e2 s výhodou. Podobne mohol postupovať miesto 8. - Dc7: 8. - 0-0 9.Jge2 b5 10.Sb3 b4 11.Ja4 c:d5 12.e:d5 Sd7 13.Dd2 Da5 14.a3 Vab8 15.a:b4 V:b4 16.Va3 Vc8 17.Jg3 Je8 18.Je4 Db5 19.Jac3 Db6 20.Df2 D:f2+ s približne vyrovnanou hrou. Korektná obeť jazdca za troch pešiakov po chybnom 12.h4 by priniesla víťazstvo čiernemu po: 12. - Dd8! 13.g3 f5 14.e:f5 S:f5 15.g4 Sg6 16.g:h5 S:h4+ 17.Kd1 S:h5 18.d:c6 b:c6 19.Kc1 S:f3 20.Vg1 Sf2. Aj napriek tomu M. Markuliak s pomocou Ľ. Škápikovej stupňoval postupne svoju výhodu, ktorá sa dala premeniť aj na víťazstvo: 24. - V:a4!! 25.Jc3 Sb5+ 26.Kd1 V:a2 27.J:a2 V:f3 28.Jc3 Sd3 29.Va1 V:g3 30.Ke1 S:e4 31.J:e4 Vg1+ 32.Kc2 V:a1 33.Dc3 Vh1 34.Dc8+ Sd8 35.Dd7 Vh2+ 36.Jd2 Dc7+. Čierny nakoniec prehral, hoci po: 63. - Vf4 64.Je3 V:e4 65.Kf3 Vf4+ 66.Kg2 Sd8 67.Vb8 Sa5 68.Vg8+ Kf7 69.Vg4 Kf6 70.V:f4+ e:f4 71.Jc4 Sc7 72.Kf3 Kf5 73.Jd2 Ke5 74.Je4 Sb8 75.Jd2 K:d5 76.K:f4 by vznikla pozičná remíza. V dueli prebiehajúcom ako na hojdačke by bola spravodlivá remíza, ale šach sa hrá aj na čas.

Ľubica Škápiková – Mário Markuliak

(Tirnavia - MRR, Hotel Empire - Trnava 4. 9. 2011, 9. kolo)
Otvorenie: Philidorova hra (C41)
1.e4 d6 (1. - e5 2.Jf3 d6 3.d4 Jf6 4.Jc3 Jbd7 5.Sc4 Se7 6.0-0 0-0 7.Ve1 c6 8.a4 b6 9.d5 Sb7 10.d:c6 S:c6 11.Sg5 h6 12.S:f6 J:f6 13.Dd3 g6 14.Jd2 Kg7 15.Sd5 J:d5 16.J:d5 +/- Kindermann vs. Plachetka, Tirnavia 1987) 2.d4 Jf6 3.f3 (3.Jc3 Jbd7 4.Jf3 e5 5.a4 Se7 6.g3 0-0 7.Sg2 Ve8 8.0-0 a5

9.b3 c6 10.Ve1 Sf8 11.Sb2 Db6 12.Dd2 e:d4 13.J:d4 Jc5 14.h3 Sd7 15.Vad1 Vad8 Zapata vs. Alzate, Cali 1990; 3. - e5 4.Jf3 Jbd7 5.Sc4 Se7 6.0-0 0-0 7.a4 c6 8.De2 b6 9.Vd1 Dc7 10.Sa2 Sb7 11.d:e5 d:e5 12.Jh4 Sb4 13.Jb1 a5 14.c3 Sc5 15.Df3 Vfd8 Movsesian vs. Příbyl, Extraliga ČR 1997) 3. - Jbd7 4.Jc3 (4.c4 e5 5.d5 Se7 6.Jc3 0-0 7.Se3 c6 8.Sd3 Jh5 9.Dd2 Jf4 10.Sf1 Jb6 11.g3 Jh5 12.0-0-0 c:d5 13.c:d5 Sd7 14.Kb1 f5 s protihrou) 4. - e5 5.d5 c6 6.Sg5 Se7 7.S:f6 (7.d:c6 b:c6 8.Sc4 Sb7 9.S:f6 J:f6 10.Dd3 d5 11.e:d5 c:d5 12.Sb5+ Kf8 13.Sa6 Sc6 14.0-0-0?! Db6 15.Jge2 Vb8 16.b3 Jd7 17.J:d5 S:d5 18.D:d5 D:a6 19.D:d7 D:e2 20.Vhe1 D:g2 21.V:e5 Sg5+ 22.Kb1 g6 23.Dg4 D:g4 24.f:g4 Sf4 25.Ve4 S:h2 -+) 7. - J:f6 8.Sc4 Dc7 9.a4 0-0 10.Dd2 Kh8 (10. - Db6 11.b3 c:d5 12.J:d5 J:d5 13.S:d5 Se6 14.Je2 S:d5 15.e:d5 Dc5 16.c4 h6 17.h4 Sd8 18.a5 f5 19.Jg3 Vc8 20.Va4 b6 =/+) 11.Jge2 Jh5 12.h4? (12.0-0 Da5 13.Sb3 c5 14.Jb1 Dd8 15.Sc4 Sg5 16.Dc3 a6 17.b4 c:b4 18.D:b4 Se3+ 19.Kh1 Sc5 20.Dc3 Dg5 =/+) 12. - c:d5?! 13.S:d5 Se6 14.g4 Jf6 15.Jb5 Db6 16.c4 J:d5 17.c:d5 Sd7 18.Jbc3 Vac8 19.Jg3 Vc4 20.Ke2 Vb4 21.Va2 Vc8 22.g5 Vcc4 23.Vb1 Vb3 24.Jd1? (Hoci aj po lepšom: 24.Vba1 Vcb4 25.Vb1 Sd8 26.Jh1 Dc5 27.Vba1 Sb6 28.Dc1 S:a4 29.J:a4 Db5+ 30.Ke1 Ve3+ 31.D:e3 S:e3 stojí čierny na výhru) 24. - Dg1? 25.Jf1 Dg2+ 26.Jf2 V:f3 27.Ke1 Vd4? (27. - V:e4!! 28.Je3 Ve:e3+ 29.Kd1 V:f2 30.b3 Vd3 31.D:d3 Dg1+ 32.Df1 D:f1 mat) 28.De2 Sh3 29.Va3 V:a3 30.b:a3 b6 31.Vb3 D:f1+ 32.D:f1 S:f1 33.K:f1 V:a4 34.Vc3 Kg8 35.Ke2 f6 36.g:f6 S:f6 37.h5 Sh4 38.Vc8+ Kf7 39.Vc6 Se7 40.Vc3 g6 41.h:g6+ h:g6 42.Kf3 b5 43.Vb3 a6 44.Jd3 Vc4 45.Jb4 a5 46.Jc6 b4 47.a:b4 a:b4 48.J:b4 Vc1 49.Jc6 Sg5

50.Vb2 Vf1+ 51.Ke2 Vf4 52.Kd3 Sh4 53.Vb7+ Ke8 54.Vb8+ Kd7 55.Vb4 Sf6 56.Ja5 g5 57.Jc4 Se7 58.Je3 g4 59.Jf5 Vf3+ 60.Ke2 Ke8 61.Vb5 Kf7 62.Jh6+ Kg6 63.J:g4 1:0

Pri príležitosti životného jubilea želáme Ľubici do ďalších rokov života pevné zdravie, aby sme ju mohli ešte veľa rokov stretávať na šachových turnajoch, a nech ju kráľovská hra aj naďalej priťahuje svojou magickou silou tak ako doteraz.

Riešenie záveru partie Lanč vs. Steiner (NzR č. 1-2/2021):

Po správnom 16. - S:b5! 17.J:b5 D:c2 18.Jd4 Dc8 19.Vac1 [19.f:e6 f:e6 20.Dh5 g6 21.De2 Dd7 22.V:f8+ S:f8 23.V:a6 V:a6 24.D:a6 e5 25.Jf3 Dg4+ 26.Kf2 D:e4 27.Dc4+ D:c4 28.b:c4+ Kf7 29.b4 Ke6 30.b5 d5 31.c:d5+ K:d5 32.b6 Jd6 33.Ke2 Se7 34.h3 Sd8 35.Jh2 (35.Kf2 e4 36.Jd2 Kc6 37.Ke2 Jf5 38.J:e4 J:e3 39.K:e3 S:b6+ 40.Kf4 Sd4 41.Jf6 S:f6 42.g:f6 Kd6 43.Kg5 Ke6 44.Kh6 K:f6 45.K:h7 Kg5 46.Kg7 Kh5 47.h4 K:h4 48.K:g6 =) 35. - Kc6 36.Jg4 Jc4 37.h4 J:e3 38.K:e3 S:b6+ 39.Ke4 Kd6 40.Jf6 Sf2 41.J:h7 Ke7 42.Jf6 S:h4 43.Jg4 S:g5 44.J:e5 Kf6 45.J:g6 =] 19. - Dd7 20.Jc6 Sd8 21.f:e6 D:e6 22.Vc4 f6 23.h4 g6 24.Vf2 Vc8 25.h5 Vf7 26.Sd4 f5 27.Dh3 Jg7 28.J:d8 V:d8 29.Sf6 Ve8 30.h:g6 h:g6 31.e:f5 g:f5 32.Vh4 V:f6 33.g:f6 D:f6 34.Vh8+ Kf7 35.V:e8 K:e8 by bol súboj podľa našej analýzy skončil v 50. ťahu remízou. Prehru by čierny riskoval po: 16. - Dd8?! 17.f6 S:f6 18.g:f6 S:b5 19.f:g7 J:g7 20.Vf2 f5 21.Dg3 Kh8 22.J:b5 a:b5 23.V:a8 D:a8 24.D:d6 Vd8 25.Db6 Ve8 26.Dd4 D:e4 27.D:e4 f:e4 28.Vf4 Jf5 29.V:e4 J:e3 30.V:e3 Vc8 atď. Slovensko-rakúsky súboj dvoch mozgov z tatranského turnaja by mohol byť zaradený do nejakej zbierky miniatúrnych šachových partií ako príklad do kapitoly o síciľskej obrane. ■

Západoslovenské múzeum

Múzeum je od začiatku roka 2021 pre verejnosť zatvorené. Svojim priaznivcom sa pravidelne pripomína z facebookovej stránky Západoslovenské múzeum. V rámci FB formátov Fotka na stredu a Piatkové čítanie si záujemci nájdu každý týždeň nové príspevky písané odbornými zamestnancami z oblasti histórie, etnológie a prírodných vied.

Nové výstavy inštalované v hlavnej budove múzea:

■ TRNAVSKÝ OBJEKTÍV

51. ročník tradičnej súťažnej prehliadky neprofesionálnych fotografov z okresov Trnava, Hlohovec a Piešťany organizuje Trnavské osvetové stredisko 8. 4. 2021 – 31. 5. 2021

■ DETSKÝ SVET

Výstava pre malých i veľkých Hračky, fotografie, oblečenie, knihy a iné predmety zo sveta detí od konca 19. storočia po koniec 20. storočia do 31. 12. 2024

■ ZBIERKOVÝ PREDMET MESIACA

Trináť vzácných tlačí z historickej knižnice

Múzeum knižnej kultúry

■ SEDEMNÁSTE STOROČIE SLOVOM A OBRAZOM

Historické tlačie z fondov Západoslovenského múzea 23. 4. 2021 – 31. 3. 2023

Knižnica J. Fándlyho

APRÍL V KNIŽNICI ONLINE

■ 1. apríla LITERÁRNE INŠPIRÁCIE NA VÍKEND – JARNÉ PRÚDENIE

Jar, ktorá oživuje prírodu a prináša svetlo a teplo, je impulzom k životu podobne, ako je román Leva Nikolajeviča Tolstého Vzkriesenie inšpiráciou pre jarné prúdenie i medzi nami.

■ 16. apríla LITERÁRNE INŠPIRÁCIE NA VÍKEND – HODNOTY LITERATÚRY

Literatúra je nielen zdrojom inšpirácií, ale uchováva a odkazuje aj k podstatným rozmerom ľudskej existencie. I poézia odkrýva hodnoty, ktoré v bežnom živote odsúvame, napriek ich nevyhnutnosti. O tom je aj literárne zamyslenie nad zbierkou Trvalky od Zlaty Matláčkovej.

■ 22. apríla o 17.00 h online BLÁZNIVÝ APRÍL

Ako zvýšiť imunitu v dobe pandémie. Niekoľko kvapiek humoru nariadených Fómom humoristov pre všetkých, čo nestratili zmysel pre úsmev a zábavu. Podujatie z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

■ 30. apríla LITERÁRNE INŠPIRÁCIE NA VÍKEND – MÁJOVÝ OPTIMIZMUS

Karol Čapek bol nielen prezieravým vizionárom, ale i precíznym pozorovateľom sveta okolo nás. Jeho kniha O veciach obecných čiže Zóon politikon je zdrojom pre premýšľanie dodnes.

Každý utorok v apríli

■ OSEMSMEROVKA

Online tajnička pre čitateľov.

Každú stredu v apríli

■ TRÉNUJME SI PAMÄŤ

Uverejňovanie cvičení a zaujímavých tipov na www.kniznicatrnava.sk, ktoré napomáhajú hravou formou aktivizovať a posilniť si svoju pamäť, pozornosť a ostatné poznávacie funkcie.

PRE DETI

■ 1. apríla TVORIVÁ DIELŇA

Spoločne vyrobíme veľkonočného zajačika

■ 12. apríla LES UKRYTÝ V KNIHE

Tematická výstava kníh pri príležitosti mesiaca lesov spojená s videom ako vyrobiť krmidlo pre vtáčikov.

■ 19. apríla o 10.00 h ROZPRÁVOČKA MALIČKÁ

Divadielko pre najmenších. Účinkuje herečka Barbora Krajč Zamišková. Podujatie z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia. Online vysielanie SLEDUJTE NÁS

<https://www.kniznicatrnava.sk/>
<https://www.facebook.com/kniznicatrnava/>
<https://www.youtube.com/kniznicatrnava>

Malý Berlín

■ 14. apríla o 18.00 h online cez platformu ZOOM NESKORÝ ZBER | VRÁSKANIE

Vráskanie je tanečné predstavenie prenesené do virtuálneho priestoru, ktoré netradičným spôsobom reaguje na témy starnutia. Vzniklo z dlhodobého výskumu choreografky Anny Sedlačkovej, impulzom bolo vlastné starnutie, jeho rôzne etapy, prejavy, pocity a témy. Link získate, keď nám napíšete na [neskoryzberoz\(zavináč\)gmail.com](mailto:neskoryzberoz(zavináč)gmail.com)

■ 17. apríla o 14.00 h online cez platformu ZOOM REKORDBOX DJ | TIPY A TRIKY S LIXXOM

Ovládaš základné funkcie a prácu s DJ software Rekordbox? Je čas poodhaliť niektoré z pokročilých možností, ktoré tento nástroj ponúka. Sada rôznych tipov a trikov ti pomôže pozrieť sa na veci z nového pohľadu a mixovať kreatívnejšie. Link na predstavenie získate, keď nám napíšete na [rezervacie\(zavináč\)malyberlin.sk](mailto:rezervacie(zavináč)malyberlin.sk)

Trnavské osvetové stredisko

■ 15. marca – 31. mája 2021, Trnavský samosprávny kraj REMINISCENCIA TRNAVSKÉJ PALETY – kolektívna výstava výtvarných diel neprofesionálnych výtvarníkov z trnavského regiónu.

■ 8. apríla – 31. mája 2021 v Západoslovenskom múzeu TRNAVSKÝ OBJEKTÍV 2021 Výstava 51. ročníka regionálnej súťaže v neprofesionálnej fotografickej tvorbe, do ktorej sa zapojilo 26 autorov z okresov Trnava, Piešťany a Hlohovec. Dvesto fotografických diel hodnotila odborná porota Mgr. Art. Pavel Pecha, Mgr. art. Roman Pavlovič a Mgr. Peter Lančarič, PhD ■

DOPRAVA > TRNAVA > E

V Trnave už čoskoro zaparkujeme lepšie!

Sledujte webstránku doprava.trnava.sk.

**MESTO
TRNAVA**